

Fredagen den 15 maj

Kl. 09.00

Förhandlingarna leddes till en början av tredje vice talmannen.

1 § Justerades protokollet för den 7 innevarande månad.

2 § Föredrogs och hänvisades

Proposition

1986/87:151 till konstitutionsutskottet

3 § Föredrogs och hänvisades

Motionerna

1986/87:Fi112 yrkandena 1–4, 10 och 15–19 till finansutskottet
yrkandena 5 och 6 till konstitutionsutskottet
yrkandena 7–9 och 11–13 till skatteutskottet
yrkande 14 till bostadsutskottet

1986/87:Fi113 yrkandena 1–7, 9–13, 19–21 och 23–25 till finansutskottet
yrkandena 8, 14, 15, 18, 22 och 26 till skatteutskottet
yrkandena 16 och 17 till bostadsutskottet

1986/87:Fi114 yrkandena 1–4, 6, 7 och 11 till finansutskottet
yrkandena 5, 8–10, 15 och 16 till skatteutskottet
yrkandena 12 och 14 till utbildningsutskottet
yrkande 13 till socialförsäkringsutskottet
yrkandena 17 och 18 till bostadsutskottet

1986/87:Fi115 yrkandena 1–4 till skatteutskottet
yrkandena 5–8 till finansutskottet

1986/87:Fi116 yrkandena 1–5, 7–15, 23 och 26 till finansutskottet
yrkandena 6, 20, 21, 24 och 25 till skatteutskottet
yrkandena 16–19 till arbetsmarknadsutskottet
yrkande 22 till bostadsutskottet

1986/87:Sk172–Sk174 till skatteutskottet

1986/87:Sk175 yrkande 1 till skatteutskottet
yrkande 2 till bostadsutskottet

1986/87:Ub97 till utbildningsutskottet,

1986/87:Jo179 till jordbruksutskottet

1986/87:A106 till arbetsmarknadsutskottet
1986/87:A107 yrkandena 1-9 till arbetsmarknadsutskottet
yrkandena 10 och 11 till finansutskottet
1986/87:A108 till arbetsmarknadsutskottet

4 § Företogs till avgörande bostadsutskottets betänkanden 1986/87:13, 14 och 15 (beträffande debatten i dessa ärenden, se prot. 123).

Bostadsutskottets betänkande 13

Mom. 1 (hyresförhållandet för fastighetsskötare)

Utskottets hemställan bifölls med 150 röster mot 144 för reservation 1 av Agne Hansson m. fl.

Mom. 2 (möjligheter att i kollektivavtal reglera hyresvillkor m. m.)

Först biträdades reservation 3 av Erling Bager och Karl-Göran Biörsmark med 52 röster mot 17 för reservation 2 av Tore Claeson. 226 ledamöter avstod från att rösta.

Härefter bifölls utskottets hemställan med 251 röster mot 42 för reservation 3 av Erling Bager och Karl-Göran Biörsmark. 1 ledamot avstod från att rösta.

Mom. 5-7 (tillståndsplikt för folkrörelsekooperativ, riksorganisation m. m.)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 5 av Agne Hansson m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 12 (hyresgästernas ställning när ombyggnad planeras)

Hemställan

Utskottets hemställan – som ställdes mot hemställan i reservation 9 av Tore Claeson – bifölls med acklamation.

Motivering

Utskottets motivering – som ställdes mot den i reservation 8 av Knut Billing m. fl. anförda motiveringen – godkändes med acklamation.

Mom. 13 (förvärv av aktier och andelar som skall prövas enligt tillståndslagen)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 10 av Erling Bager m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 14 (utvärdering av tillståndslagen)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 11 av Erling Bager m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 15 (förvärvstillstånd)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 12 av Agne Hansson m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 17 (dubbelupplåtelse)

Utskottets hemställan bifölls med 229 röster mot 65 för reservation 13 av Knut Billing m. fl.

Mom. 20 (lån för köp av bostadsrättslägenhet)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 14 av Agne Hansson m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 21 (undantaget i 2 § ombildningslagen avseende de allmännyttiga bostadsföretagen)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 15 av Agne Hansson m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 22 (ombildning från hyresrätt till bostadsrätt beträffande lägenheter som tillhör de allmännyttiga bostadsföretagen)

Hemställan

Utskottets hemställan bifölls med 275 röster mot 15 för hemställan i reservation 17 av Tore Claeson. 3 ledamöter avstod från att rösta.

Motivering

Utskottets motivering godkändes med 147 röster mot 146 för den i reservation 16 av Oskar Lindkvist m. fl. anförda motiveringen.

Mom. 23 (undantag från ombildningslagen om fastigheten innehåller färre än tre lägenheter)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 18 av Agne Hansson m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 25 (priskontroll vid försäljning av egnahem och bostadsrätter)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 20 av Agne Hansson m. fl. – bifölls med acklamation.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

Bostadsutskottets betänkande 14

Mom. 1 (ändringar av expropriationslagens grundprinciper)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 1 av Knut Billing m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 2 (Riddarhusets skogs- och jordbruksfastigheter)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 2 av Tore Claeson – bifölls med acklamation.

Mom. 3 (upphävande av förköpslagen)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 3 av Knut Billing m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 4 (översyn av förköpslagen)

Hemställan

Utskottets hemställan – som ställdes mot hemställan i reservation 5 av Erling Bager och Karl-Göran Biörsmark – bifölls med acklamation.

Motivering

Utskottets motivering – som ställdes mot den i reservation 4 av Knut Billing m. fl. anförda motiveringen – godkändes med acklamation.

Mom. 5 (förköpsrätten för permanentboende)

Utskottets hemställan med godkännande av utskottets motivering – som ställdes mot utskottets hemställan med godkännande av den i reservation 6 av Knut Billing m. fl. anförda motiveringen – bifölls med acklamation.

Mom. 6 (prisprövningsregel i förköpslagen)

Hemställan

Utskottets hemställan bifölls med 278 röster mot 16 för hemställan i reservation 8 av Tore Claeson.

Jerry Martinger (m) anmälde att han avsett att rösta ja men markerats ha röstat nej.

Motivering

Utskottets motivering – som ställdes mot den i reservation 7 av Knut Billing m. fl. anförda motiveringen – godkändes med acklamation.

Mom. 8 (beteckningsreformen på Gotland)

Utskottets hemställan bifölls med 267 röster mot 20 för motion Bo303 av Gunhild Bolander och Ulla Pettersson. 4 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 11 (en kampanj för ortnamn)

Utskottets hemställan bifölls med 249 röster mot 39 för reservation 9 av Agne Hansson och Birgitta Hambraeus. 4 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 12 (utvärdering av bostadsförsörjningslagen)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 10 av Knut Billing m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 13 (bostadssaneringslagens regler om hyresgästorganisationernas ställning)

Utskottets hemställan bifölls med 151 röster mot 142 för reservation 11 av Agne Hansson m. fl.

Mom. 14 (fastighetsekonomiska skäl enligt bostadssaneringslagen)

Hemställan

Utskottets hemställan bifölls med 279 röster mot 15 för hemställan i reservation 13 av Tore Claeson.

Motivering

Utskottets motivering – som ställdes mot den i reservation 12 av Knut Billing m. fl. anförda motiveringen – godkändes med acklamation.

Mom. 15 (övernattningsbostäder m. m.)

Hemställan

Utskottets hemställan bifölls med 278 röster mot 15 för hemställan i reservation 15 av Tore Claeson.

Motivering

Utskottets motivering – som ställdes mot den i reservation 14 av Knut Billing m. fl. anförda motiveringen – godkändes med acklamation.

Mom. 16 (åtgärder mot smykontorisering m. m.)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 16 av Agne Hansson och Birgitta Hambræus – bifölls med acklamation.

Mom. 17 (avgiftsfri bostadsförmedling)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 17 av Erling Bager m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 19 (upphävande av bostadsanvisningslagen)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 18 av Agne Hansson m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 20 (en mer effektiv bostadsanvisningslag)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 19 av Tore Claeson – bifölls med acklamation.

Mom. 21 (ägarlägenheter)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 20 av Knut Billing m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 22 (hyresbetalning för förhandlingsersättning och ersättning för boinflytande och fritidsverksamhet)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 21 av Agne Hansson m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 24 (bruksvärdesprincipen)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 22 av Agne Hansson m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 25 (hyresgästers rätt att slippa anslutning till kabel-TV-nät)

Hemställan

Utskottets hemställan bifölls med 238 röster mot 48 för hemställan i reservation 24 av Agne Hansson m. fl. 7 ledamöter avstod från att rösta.

Motivering

Utskottets motivering – som ställdes mot den i reservation 23 av Erling Bager m. fl. anförda motiveringen – godkändes med acklamation.

Mom. 26 (förhandlingsrätten enligt hyresförhandlingslagen)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 25 av Agne Hansson m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 27 (enskild hyresgästs inflytande i underhållsfrågor)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 26 av Erling Bager och Karl-Göran Biörsmark – bifölls med acklamation.

Mom. 28 (hyresgästinflytande genom förhandlingssystemet)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 27 av Tore Claeson – bifölls med acklamation.

Mom. 29 (rätt till avtal för andrahandshyresgäst)

Utskottets hemställan bifölls med 278 röster mot 15 för reservation 28 av Tore Claeson.

Mom. 32 (straffbar överhyra)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 29 av Knut Billing m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 33 (dispens från bruksvärdesregeln vid kooperativ hyresrätt)

Utskottets hemställan med godkännande av utskottets motivering – som ställdes mot utskottets hemställan med godkännande av den i reservation 30 av Knut Billing m. fl. anförda motiveringen – bifölls med acklamation.

Mom. 34 (permanent tillämpning av lagen om kooperativ hyresrätt)

Hemställan

Utskottets hemställan – som ställdes mot hemställan i reservation 32 av Agne Hansson och Birgitta Hambræus – bifölls med acklamation.

Motivering

Utskottets motivering – som ställdes mot den i reservation 31 av Knut Billing m. fl. anförda motiveringen – godkändes med acklamation.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

Bostadsutskottets betänkande 15

Utskottets hemställan bifölls med 275 röster mot 8 för reservationen av Tore Claeson. 7 ledamöter avstod från att rösta.

Tredje vice talmannen meddelade att debatten i detta betänkande skulle delas upp i tre avsnitt, avseende resp. jordbruk, skogsbruk och fiske, och voteringarna äga rum när hela överläggningen var avslutad.

Först upptogs till behandling avsnittet jordbruk.

Jordbruk

Anf. 1 KARL ERIK OLSSON (c):

Herr talman! Kammaren behandlar i dag jordbruksutskottets betänkande nr 16, som handlar om statsbudgeten för jordbruksdepartementets verksamhetsområde. De frågor som behandlas där berörs också i ett antal betänkanden som senare kommer upp här i kammaren, bl. a. jordbruksutskottets betänkande nr 22 om jordbruks- och livsmédelspolitiken och det betänkande som föranleds av proposition 146 om prisregleringen. En del av frågorna skall jag här i dag endast beröra översiktligt, eftersom de kommer att närmare debatteras vid detta senare tillfälle.

Svenskt jordbruk är liksom jordbruket i de flesta västliga industriländer en reglerad näring. För en reglerad näring är politiken avgörande. Det är de politiska kraven som ställs på näringen som kommer att leda fram till olika inriktning på sikt. Så har det också varit under de gångna årtiondena. Det är de politiska kraven på ökad rationalisering, ökad effektivitet, ökad mekanisering och stordrift, ökad användning av kemiska medel och handelsgödsel som har lett fram till det jordbruk som vi har i dag. Detta innebär naturligtvis att om jordbrukspolitiken och jordbrukets inriktning måste omprövas, då måste samhället i det sammanhanget ha ett betydande ansvar, eftersom det är samhällets beslut som ligger bakom det jordbruk som vi har.

Under 70-talet var jordbrukets situation präglad av en ökande optimism. Lönsamhetsmässigt var situationen betydligt bättre än på 60-talet. Konsumtionen av livsmedel steg, bl. a. på grund av att man i början på 70-talet ansåg sig ha råd att subventionera livsmedelskonsumtionen. Den ökade lönsamheten och den ökade avsättningen ledde också till en ganska kraftig produktionsstegring.

80-talet har för jordbrukets vidkommande sett ut på ett helt annat sätt. Räntorna har stigit, lönsamheten har sjunkit, livsmedelssubventionerna har successivt skurits ned. Den sjunkande lönsamheten har lett till att jordbrukarna tvingats att kompensera minskade inkomster med ökad produktion.

Det märkliga har alltså inträffat att när man på 70-talet fick en bättre lönsamhet steg produktionen, och när man under 80-talet har noterat en sämre lönsamhet har även det lett till en ökad produktion. Den ökade produktionen har lett till ökade överskott. Eftersom världsmarknaden i synnerhet under de senaste två åren nästan har brutit samman på livsmedelsområdet och priserna är fruktansvärt låga, har dessa överskott lett till en mycket förlustbringande export.

Svenskt jordbruk är i dag en ganska liten näring, om man ser till antalet sysselsatta – i dag mindre än 4 % av den totala befolkningen och även av den förvärvsverksamma befolkningen. Men vi måste komma ihåg att på landsbygden är situationen en annan. I många län är fortfarande antalet personer sysselsatta i jordbruket mer än 10 % av befolkningen, och vi har många kommuner där antalet är dubbelt så stort. Det innebär att för glesbygden och landsbygden utgör de areella näringarna fortfarande grunden för hela näringslivet.

Jordbruket är en mycket viktig resurs. Det handlar för det första naturligtvis om marken – skogsmarken och inte minst åkerjorden, där produktionen ju är högre än i skogen, om man ser till möjligheten att producera biomassa. Det handlar för det andra om de investeringar som finns i jordbruket och även i den infrastruktur som samhället och näringslivet har byggt upp. Det handlar för det tredje inte minst om de människor som är engagerade och den kunskap som dessa människor besitter.

Det har varit typiskt för industrisamhället under dess utbyggnad under den senaste hundraårsperioden att man i ökad omfattning har använt ändliga resurser och omvandlat dem till nyttigheter för människan. Man har tagit fram metaller, mineral, fossilbränslen, uran för att producera energi och andra nyttigheter. Det innebär att man grävt upp resurser ur jorden, hämtat resurser under jord. Det kanske inte är så egendomligt att man i föreställningen om var dödsriket skulle finnas har antagit att det finns under jorden. När man sprider ut på jordens yta det som har skilts från livet under mycket lång tid, då blir det ett hot för den tunna hinna av liv som finns på jordens yta.

Vi sprider ut väldigt mycket svavel, som vi får upp med fossilbränslet. Vi sprider ut tungmetaller. Vi omvandlar uran till plutonium, som vi inte riktigt vet hur vi skall hantera. Och vi producerar naturfrämmande ämnen som naturen inte kan bryta ner. Detta måste vi på något sätt komma åt. Det är det största miljöproblemet vi har i dag, men här har vi också den största uppgiften för framtidens jord- och skogsbruk. Det handlar nämligen om att i ökad omfattning ersätta miljöskadliga, ändliga råvaror med sådana råvaror som naturen kan producera. Det handlar alltså om att inte bara från jordbrukets sida producera livsmedel utan också producera energiråvara, fiberråvara och råvara till den kemiska industrin.

Liksom samhället på 1960- och 1970-talen hade en uppgift att beställa en inriktning för jordbrukspolitiken, har samhället också i dag en sådan uppgift. Samhället måste beställa detta, men samhället måste också vara berett att betala. Även om man kan notera, efter att ha studerat propositionen från regeringen, att regeringens motvilja det här året kanske är mindre än tidigare, saknar vi fortfarande en handlingskraft från regeringen när det gäller att åstadkomma de nödvändiga förändringarna.

Regeringen styr Sverige genom att förlora och kompromissa – ungefär så sade statsminister Ingvar Carlsson i går i TV, om jag minns rätt. På det här sättet gör även jordbruksministern. Det visar det betänkande vi nu behandlar. På en del punkter överensstämmer det nämligen inte med propositionen, och i vissa fall har det blivit förbättringar.

En av de punkter jag i detta sammanhang vill ta upp är livsmedelssubventionerna, där regeringen i propositionen hade föreslagit en sänkning med

20 % från den 1 januari 1988. Det skulle innebära 500 milj. kr. på helår och en budgeteffekt på 250 milj. kr. Detta skulle leda till en höjning av mjölkpriset i konsumentledet på 40–45 öre. Med de påslag som dessutom kommer skulle det sannolikt innebära en höjning från den 1 januari 1988 med ca 80–90 öre. Inom jordbruksutskottet fanns det ett tag en majoritet för avslag på denna sänkning av livsmedelssubventionerna, men efter ett tag fann socialdemokrater och moderater varandra i den frågan och kom överens om att sänka livsmedelssubventionerna med samma budgeteffekt, nämligen 250 milj. kr., men med halva beloppet och redan från budgetårets början den 1 juli 1987. Det leder i sig till en uppgång med 20 öre per liter mjölk, och med de vanliga tilläggen kan vi räkna med en höjning av mjölkpriset på 40–50 öre.

Det här är naturligtvis inte bara jordbrukspolitik. Livsmedelssubventionerna är till för att konsumenten skall få viktiga livsmedel billigare. Detta slår därför särskilt hårt mot barnfamiljer och låginkomsttagare.

Det ökade priset innebär naturligtvis också en risk att konsumtionen kommer att sjunka. Det innebär att den balans som man nu genom tvåprissystemet har lyckats åstadkomma på mjölkproduktionens område är hotad.

Klart är att den här typen av beslut rimmar dåligt med de uppgörelser som träffats mellan regeringen och näringen, exempelvis i höstas. Vi upplevde att uppgörelsen i november var litet av en städning – man rensade bort en del gammalt groll – men risken är att när regeringen lägger fram sådana här förslag och sedan får stöd av andra partier att göra om den till föga bättre förslag, stökar man till det igen efter den där städningen.

Det är naturligtvis orimligt att momsbeskatta barnfamiljers och låginkomsttagares livsmedelsinköp lika hårt som lyxkonsumtionen. Från centerpartiet har vi i det sammanhanget krävt att konsumtionsskatten skall prövas i samband med en större skatteomläggning. Jag yrkar bifall till reservationerna 12 och 14.

En annan punkt där det skiljer mellan propositionen och betänkandet är när det gäller kreditgarantiavgifter. Från utskottets sida säger vi att sådana inte bör tas ut för garantier som är lämnade före 1983/84. Här finns en socialdemokratisk reservation, som vill att man skall tillämpa retroaktivitet i det här sammanhanget, någonting som vi normalt inte brukar göra.

Jag skulle också vilja ägna några minuter åt problemet kring den s. k. överskottsarealen. Begreppet används ganska ofta i jordbruksdebatten. Också jag brukar – tyvärr – använda det, men samtidigt påpekar jag alltid att begreppet är felaktigt. Det finns nämligen ingen överskottsareal, bara felanvänd areal.

Vi producerar spannmål. Enligt de intentioner som samhället har haft har överskottsarealen skolat användas för spannmålsproduktion. Det handlar om ungefär 1,3 miljoner ton. I år tillämpas för första gången en träda med trädesersättning, som kommer att reducera spannmålsöverskottet något, samtidigt som den kostar en del pengar.

Från centerpartiets sida har vi under den tid det här har diskuterats hävdlat att samhället borde svara för 60 % av exportkostnaderna. I årets motion till riksdagen föreslår vi att spannmålens regleringskassa därför skall få 480 milj.

kr., mot regeringens förslag på 350 milj. kr. Dessa 480 milj. kr. innebär dock bara 40 % kostnadstäckning, och det är det förslag som också regeringen har och som de andra partierna har ställt upp på. Vi vill däremot räkna på det verkliga överskottet, inte bara på det politiskt beslutade överskottet, som man har gjort tidigare.

Samtidigt måste jag säga, när vi nu har jordbruksministern här, att jag är tillfredsställd med att man ändå lägger fram ett förslag som är bättre än förra årets. Förra året hade vi mycket arbete med att få upp stödet till den nivå som nu föreslås i propositionen.

Resterande 20 % som vi vill förorda skulle tillerkännas jordbruket för överskottsarealens kostnader vill vi lägga som ett omställningsstöd på 250 milj. kr. Om samhället kan stödja odling av en förlustbringande export av spannmål och kan stödja ett trädesbruk som innebär att man inte producerar någonting alls, borde samhället ännu hellre kunna stödja att man odlar någonting nyttigt på den s. k. överskottsarealen.

Det handlar om att odla mer av protein för att ersätta importerat foderprotein, om att odla mer energigrödor för att ersätta importerad fossil energi och för att förbättra miljön, om att odla fiberråvara för att på sikt kunna ersätta den import av fiberråvara som den svenska massaindustrin förbrukar och om att odla kemiråvara för att förse den kemiska industrin med en miljömässigt bättre råvara än den man hämtar ur stenkol och olja. Det handlar också om att värna det öppna landskapet. Jag yrkar bifall till våra reservationer 7 och 13.

Avslutningsvis, herr talman, vill jag bara nämna ett par områden där man i förhandlingar mellan regeringen och näringen har kommit fram till att näringen skall ta ett ökat ansvar, exempelvis för skörde-skadeskyddet och för djurens hälso- och sjukvård. Där bjuder propositionen ändå på litet förvånande inslag. Regeringen går nämligen ännu längre när det gäller att dra undan resurser. Jag vill bara helt kort yrka bifall till reservation 17, som handlar om skörde-skadeskyddet, och reservationerna 39 och 40, som handlar om djurens hälso- och sjukvård.

Herr talman! Det behöver återskapas en framtidstro inom det svenska jordbruket. För detta krävs det en konstruktiv politik från samhällets sida, och det är naturligtvis regeringen som har huvudansvaret för en sådan politik. Detta behövs i motsats till den delvis destruktiva debatt som för närvarande förs gentemot jordbruket – och delvis också inom jordbruket. Det fungerar nämligen så att när en näring eller en grupp känner sig hotad blir debatten negativ. För att klara detta kan man komma en bit på vägen i dag genom att bifalla de reservationer där centerpartister finns med bland undertecknarna. I övrigt yrkar jag bifall till utskottets hemställan.

Anf. 2 ARNE ANDERSSON i Ljung (m):

Herr talman! Jordbruket är en viktig basnäring i vart land. En i den fastlagda jordbruks- och livsmedelspolitiken uttalad målsättning är att det svenska jordbruket skall förse medborgarna med bra livsmedel till rimliga priser. Härutöver har jordbruket stor betydelse i ett regionalpolitiskt sammanhang, då vi härigenom håller Sveriges landsbygd befolkad.

Det svenska jordbrukets effektivitet är hög, även med internationella mått

mätt. Det är så effektivt att en betydande del av vår produktion måste exporteras. Världshandeln med livsmedel kännetecknas av låga priser – ofta under produktionskostnaden. Detta skapar stora problem och kostnader för svenskt jordbruk.

Jag konstaterade alldeles nyss att överskottsproduktionen är ett resultat av jordbrukets effektivitet. Den är likaledes ett resultat av den fastlagda jordbrukspolitiken. Detta ändras inte av det faktum att en viss del av överskottsproduktionen är ett tillgodoseende av vår beredskapsmålsättning – den är således legitim.

Det råder beträffande animalieproduktionen inget delat ansvar för överskottsproduktionens kostnader. Ansvaret bärs ensamt av jordbruket. Stora ansträngningar har under de senaste åren framgångsrikt gjorts för att få balans när det gäller denna del av produktionen. Tvåprissystemet inom mjölkproduktionen är ett jordbrukets eget initiativ, som man förvisso kan ha synpunkter på men som ändå i denna begränsade mening att åstadkomma produktionsanpassning har varit framgångsrikt. Förbättrade förhållanden beträffande överskottet har också nåtts i andra branscher.

Litet annorlunda förhåller det sig beträffande spannmålsöverskottet. Här föreligger enligt det jordbrukspolitiska beslutet ett delat ansvar mellan staten och näringen. Sedan beslutet för två tre år sedan fastlades i enlighet med den s. k. 40/60-regeln har man haft delade meningar om denna regels förträfflighet, liksom om hur långt gående statens antagande framåt i tiden var förpliktande.

Moderata samlingspartiet har som bekant inte accepterat den i beslutet enligt vår mening felaktigt formulerade avtrappningsregeln. Vi uppfattade LMK:s förslag i denna del enbart så, att en kontrollstation skulle läggas in efter fem år. Här skulle fastläggas om anpassningsåtgärder, syftande till en förbättrad ekonomi i första hand för jordbruket men också för staten, hade uppnåtts. Som alla känner till har förhoppningarna beträffande anpassningen skäligen misslyckats, närmast beroende på det katastrofala raset när det gäller spannmålspriserna på världsmarknaden. Låt mig bara erinra om LMK:s kalkylerade prisskillnad mellan svenskt inlösenpris och världsmarknadspriset. Det var fråga om ett belopp i storleksordningen 40 öre. I verkligheten har prisskillnaden under större delen av den gångna perioden snarare legat över än under 1 kr. Detta har självfallet inneburit en utomordentligt stor påfrestning på jordbrukarnas ekonomi.

Herr talman! Jag gör mig inte skyldig till någon överdrift om jag påstår att det också har utgjort en stor påfrestning på hållbarheten i överenskommelsen. Jag vill i anledning härav säga att jordbruksminister Mats Hellström har bestått provet. Oaktat tolkningstvisten har överenskommelsen mellan staten och jordbruket för statens vidkommande inneburit mångdubblade kostnader, men jordbruksministern har i varje fall fram till årets budgetproposition inte inträtt på den avfasningens vanskliga väg som en del har ansett vara mera riktig.

Jag vill uttrycka en viss tillfredsställelse från jordbrukets sida för att det har kunnat bli på det här sättet. Jag menar att jordbruksministern härigenom har skaffat sig ett betydande förtroendekapital i jordbruket, och jag tror att detta i någon mån bidrar till att skänka tillförsikt i näringen.

Herr talman! Efter denna inledning kommer jag fortsättningsvis mera att följa den disposition som återfinns i betänkandet. Följaktligen vill jag under punkt 4 peka på en majoritetsskrivning som vi fäster betydande principiell vikt vid. Här har en majoritet av moderater, folkpartister, centerpartister och vpk-are enats om att avvisa propositionens förslag om en avgift på kreditgarantier. Vi anser att ett avgiftsuttag på äldre lån har karaktären av retroaktiv lagstiftning. Denna fråga har inte enbart principiell betydelse utan den har också en avsevärd ekonomisk betydelse. Vi menar att en sådan ytterligare belastning vid en tidpunkt då jordbruket är ekonomiskt hårt ansträngt är mycket allvarlig. Att avgiften dessutom självfallet drabbar de mest skuldsatta jordbrukarna är ju närmast en självklarhet, och det gör att förslaget blir än mer motbjudande. Jag yrkar bifall till utskottets majoritetsskrivning på denna punkt.

Det finns ytterligare en punkt där de fyra oppositionspartierna har en majoritetsskrivning. Det gäller en årlig justering av prisstödet till rennäringen enligt de principer som fastställdes för Norrlandsstödet 1985/86. Enligt moderata samlingspartiets mening bör anslaget räknas upp i enlighet med de beräkningar som gjordes av lantbruksstyrelsen i samråd med jordbruksnämnden. Vi har därför ställt oss bakom detta yrkande, vilket innebär en höjning av anslaget med 4,7 milj. kr. Jag hemställer om bifall till detta yrkande.

Herr talman! Vidare har vi vad gäller rennäringen under punkt 8 i en motion betonat vikten av att genom stödutfodring nedbringa cesiumhalten i renköttet. Efter Tjernobylolyckan uppfattade vi jordbruksministrernas löfte till de olycksdrabbade så, att erforderliga medel för att minska skadeeffekterna efter olyckan alltid skulle stå till förfogande. Från den utgångspunkten ansåg vi det utomordentligt angeläget att stödutfodring skulle ges erforderliga medel. Detta hade självfallet betydelse för försäljningen av rennäringens produkter, men det var också av psykologisk betydelse för den samiska näringen. Att genomföra slakt och endera lägga köttet i en grop eller överföra kropparna till djurfoder är enligt vårt sätt att se på saken oförenligt med god näringsetik. Vi anser således att regeringen har svikit sitt löfte till den samiska näringen i detta avseende.

Genom livsmedelsverkets för några dagar sedan företagna ändring av gränsvärdena för cesium, som från andra utgångspunkter än denna verkligen kan diskuteras, är det ändå sannolikt att en stödutfodring på det sätt som vi föreslår i motionen skulle innebära att den klart dominerande delen av hela slakten godkändes som människoföda. Det hade varit av stor betydelse för rennäringen.

I reservation 8, som har rubriken Låginkomstsatsning m.m. inom jordbruket, har vi moderater ytterligare en avvikande mening. Denna post rymmer bidrag till flera verksamheter. Det gäller t.ex. åtgärder för produktionsanpassning. Den här posten tillkom på 1970-talet som en kompensation för uteblivna livsmedelssubventioner. Oaktat att beloppet är ett förhandlingsresultat sedan mer än tio år tillbaka – beloppet har under en tioårsperiod av mer eller mindre tvivelaktiga skäl hängt med och uppgår nu till 43 milj. kr. – anser vi att det bör avskaffas. I enlighet härmed yrkar jag bifall till reservation 8.

Ytterligare ett moderat yrkande har föranlett en majoritetsskrivning. Således har socialdemokraterna inför ytterligare ett möjligt nederlag i riksdagen valt att ställa sig bakom det moderata förslaget om att livsmedels- subventionerna bör minskas med en tiondel. Vi har föreslagit att denna subvention bör minskas med 250 milj. kr. för att under en tioårsperiod kunna avskaffas. Nedtrappningen skulle inledas från budgetårsskiftet, alltså från den 1 juli i år. Vårt yrkande har varit detsamma sedan fyra år tillbaka. Vi är naturligtvis nöjda med att inledningen till avvecklingen nu har begynt. Till dem som tycker att tidpunkten är olyckligt vald kan jag bara säga att det är mera olyckligt att denna avtrappning inte har kunnat kombineras med moderata förslag av annat slag på skatte- och familjepolitikens område. Då hade minskningen av livsmedelssubventionerna framstått som ett led i en mera genomtänkt politik än den nu gör då den bryts ut.

Avslutningsvis vill jag beröra två reservationer som gäller djurhälsovården och veterinärorganisationen. Vi moderater finner det klart otillfredsställande att, som regeringen gör, anvisa medel genom att ta i anspråk införselavgiftsmedel. En sådan finansiering förutsätter att en stor import av livsmedel bibehålls. Vi motsätter oss denna finansiering, som är principiellt felaktig och dessutom är utmanande mot jordbruket.

Slutligen stöder vi också reservation 40, vari uttalas vikten av en i hela landet fungerande veterinärorganisation. Detta är ett centeryrkande, och vi finner att det är bra att centern har aktualiserat frågan – vi moderater har gjort detsamma under tidigare år. Det är särskilt värdefullt, eftersom hotet mot distriktsveterinärorganisationen egentligen har uppstått genom centerpartiets medverkan, då man tillsammans med socialdemokraterna införde den s. k. djursjukvårdsavgiften. Det var ett initiativ som allvarligt har skadat distriktsveterinärorganisationen. För den skull är det angeläget att moderaterna och centerpartiet nu är överens om att detta bör rättas till.

Herr talman! Jag vill med det sagda yrka bifall till de reservationer som moderaterna har undertecknat och i övrigt bifall till utskottets hemställan.

Anf. 3 KARL ERIK OLSSON (c) replik:

Herr talman! När Arne Andersson i Ljung tar upp frågan om djursjukvårdsavgiften – en gammal fråga som gäller hur det har fungerat tidigare – vill jag bara påpeka att det viktiga i detta sammanhang är att veterinärorganisationen är organiserad på ett sådant sätt och har det samhälleliga stödet att den kan fungera i hela landet. På den punkten är centerpartiet och moderaterna överens, och då behöver vi inte gräla om djursjukvårdsavgiften. Det har tidvis varit nödvändigt att ta in den för att klara finansieringen – även om det kanske kunde göras på annat sätt.

För Arne Andersson och moderaterna är troligen annars det mest genomtänkta att spara, t. ex. genom att avskaffa låginkomstsatsningen. Jag är inte förvånad över reservationen på den punkten, men jag ogillar den starkt. Sänkningen av livsmedelssubventionerna, som moderaterna har föreslagit, görs ju i ett läge där de som drabbas inte får någon kompensationsvarken på konsumentensida eller på producentensida.

Anf. 4 ARNE ANDERSSON i Ljung (m) replik:

Herr talman! Jag vill bara understryka vad jag redan sade i mitt huvudanförande, nämligen att om vi moderater själva hade fått välja tillfälle är det möjligt att vi hade ansett att detta inte var det mest lyckosamma tillfället. Det sämsta med hela tilltaget är att avvecklingen av livsmedelssubventionerna inte har kunnat förenas med moderat politik i övrigt – det hade varit en bättre politik – men nu är läget inte sådant. Har ni i centerpartiet, Karl Erik Olsson, någon gång väckt en motion och varit utomordentligt tacksamma för att den inte har bifallits? Sådant kan det politiska livet vara.

Karl Erik Olsson sade i sitt huvudanförande att det i utskottet en stund fanns majoritet för ett annat förslag. Det är alldeles riktigt, och jag vill gärna för kammarens ledamöter redovisa hur majoriteten var sammansatt: det var vpk-are som ville höja livsmedelssubventionerna med en halv miljard, det var moderater som ville minska dem med 250 milj. kr. och det var folkpartister och centerpartister som hade förslag på belopp däremellan. Inte ens med den ordförandekonst som Karl Erik Olsson bevisligen besitter gick det att hantera denna märkliga majoritet. Var inte så förvånad över att socialdemokraterna sökte stöd och i detta fall gjorde det genom att oinskränkt gå med på det moderata förslaget. Här räckte inte någon som helst härförarkonst från ordförandens sida.

Anf. 5 KARL ERIK OLSSON (c) replik:

Herr talman! Arne Andersson i Ljung beklagar att livsmedelssubventionerna minskas vid detta tillfälle. Jag vill bara påpeka att det i jordbruksutskottet fanns en utmärkt möjlighet att välja bort just detta tillfälle; och det var det som jag försökte medverka till. Om moderata samlingspartiet hade ställt sig bakom förslaget att välja bort detta tillfälle hade det gått bra.

Anf. 6 ARNE ANDERSSON i Ljung (m) replik:

Herr talman! Jag är osäker om Karl Erik Olsson och jag just nu är konstruktiva i denna debatt. Vad Karl Erik Olsson hävdar är att vi moderater genom att välja bort detta tillfälle skulle ställa oss bredvid vpk, som vill öka livsmedelssubventionerna med en halv miljard, när vi vill minska dem med 250 milj. kr. Det skulle vara ett något ohomogent uppträdande, då skillnaden mellan moderaterna och vpk är 750 milj. kr. Jag vidhåller att ingen ordförandekonst kan tillåta ett sådant uppträdande.

Tredje vice talmannen anmälde att Karl Erik Olsson anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

Anf. 7 BENGT ROSEN (fp):

Herr talman! Det finns två kategorier i vårt samhälle som i dag har särskilt svårt att klara sin ekonomi. Det är bönder och barnfamiljer, och båda berörs av jordbruksutskottets betänkande 16, vari bl. a. föreslås minskade mjölksubventioner.

Vi tycker från folkpartiets sida att det är principiellt riktigt att minska subventioner, men vi kan inte acceptera utskottsmajoritetens förslag att minska mjölksubventionerna utan att samtidigt barnfamiljernas ekonomi

förbättras i sådan omfattning att deras mjölkkonsumtion hålls på oförändrad nivå.

Folkpartiet har i sina familjepolitiska motioner under flera år krävt kraftigt förbättrade barnbidrag och vårdnadsbidrag. I nuvarande läge skulle folkpartiets förslag innebära att en tvåbarnsfamilj fick ca 10 000 kr. mer om året att leva av. För att finansiera en tredjedel av denna reform har vi föreslagit slopade mjölksubventioner, vilket skulle innebära att mjölkkostnaderna för samma familj ökar med ca 1 500 kr. per år. De beräkningar som vi har gjort visar att barnfamiljerna – som i dag svarar för huvuddelen av mjölkkonsumtionen – inte skulle minska denna. Eftersom mjölk är ett så betydelsefullt livsmedel för barn anser vi att det är viktigt att konsumtionen inte minskar. Det är i dagens situation även viktigt för det svenska jordbruket, eftersom vi äldre dricker allt mindre mjölk – konsumtionen av mjölk har totalt minskat med ca 12 % under 1980-talet.

För att jordbruksproduktionen skall kunna anpassas enbart till den svenska konsumtionen har jordbruket varit utsatt för hård prispress under en femårsperiod. Det är viktigt att ensidiga politiska beslut inte leder till att jordbrukets besvärliga situation förvärras genom ytterligare en konsumtionsminskning, som även innebär försämrad kost för barnen. Jag yrkar i detta avseende bifall till reservationerna 10 och 11.

I dagens läge, med en livsmedelsproduktion som inte fullt ut kan avsättas i vårt land utan delvis måste exporteras till extremt låga världsmarknadspriser, anser folkpartiet, liksom moderaterna, att det finns motiv för att dra ned på statens bidrag till jordbrukets rationalisering. Jag yrkar bifall till reservation 2, i vilken vi föreslår en minskning med 5 milj. kr. kommande budgetår.

Av samma anledning bör staten ytterligare minska den jordbruksmark som har förvärvats av rationaliseringsskäl. När det gäller skogsmark är det naturligtvis fortfarande angeläget att förbättra arrondering och att storleksrationalisera, men inte längre i samma omfattning när det gäller jordbruksmark. Vi föreslår att staten under kommande budgetår säljer ut jordbruksmark för ca 50 milj. kr. Jag yrkar bifall till reservation 3.

Anf. 8 JAN JENNEHAG (vpk):

Herr talman! I den tidigare debatten fick vi av Bengt Rosén höra att det är bönder och barnfamiljer som har det svårt. Det finns andra grupper också, men i sak är uttalandet riktigt. I samband med detta tänker jag ta upp två områden – det gäller kreditgarantiavgifterna och livsmedelssubventionerna.

Kreditgarantiavgiften underlättar definitivt inte för skuldtyngda jordbruksföretag att överleva. Skall vi dessutom mena någonting när vi säger att Norrlands inland skall överleva, att det är viktigt med ett jordbruk i Norrland, att det är viktigt av beredskapsskäl, försörjningsskäl och för att människor över huvud taget skall ha möjlighet att bo kvar i sin hembygd, kan vi inte öka pålagorna på den typen av företag med sådant som dessa företagare över huvud taget inte har haft anledning att räkna med när de startade företaget eller ingick avtal om lån. Det är symtomatiskt att den typen av pålagor inte är begränsade till vissa klart urskiljbara grupper i annan mening än att det är redan hårt drabbade som får ytterligare påspädning på sina svårigheter.

Barnfamiljerna och livsmedelssubventionerna är ett annat exempel på detta. "Bort med moms på maten" är en paroll som inte längre bara är någonting för kommunister, utan den vinner insteg i allt större grupper. Jag för min del är naturligtvis övertygad om att mervärdeskatten på nödvändighetsvaror kommer att försvinna i framtiden. I avvaktan på det skall vi naturligtvis inte försämma det system vi redan har. De livsmedelssubventioner som vi har skall inte tas bort.

Det som i det här fallet har blivit en allians mellan socialdemokraterna och moderaterna är ett uttryck för regeringens inställning till hur man skall hantera sin regeringsmakt. Vilka allianser bygger man på och vilka grupper i samhället är det man vill slå vakt om? Det går inte att i samma andetag säga att man slår vakt om ett levande inlandsjordbruk, att man slår vakt om småbruk, att man slår vakt om barnfamiljernas situation och ta steg som direkt motverkar det man säger.

När det gäller jordbruksutskottets behandling av förslaget om livsmedelssubventioner måste jag hålla med Arne Andersson i Ljung. Ser man till det faktiska innehållet i partiernas yrkanden fanns det en majoritet för att minska livsmedelssubventionerna. Så var det. De som hade sådana yrkanden var socialdemokraterna och moderaterna. Det är inget konstigt i att de handlar på ett sådant sätt att de kommer överens. Svårigheten för Arne Andersson att ansluta sig till en höjning med 500 miljoner, som vi ville ha, förstår jag fullt väl. Jag förstår att socialdemokraterna och moderaterna fann varandra här – tyvärr, måste man säga, med tanke på barnfamiljerna.

Jag yrkar bifall till reservation 15.

Anf. 9 HÅKAN STRÖMBERG (s):

Herr talman! Reservationerna till detta betänkande från jordbruksutskottet, där vi har behandlat årets budgetproposition såvitt avser jordbruksdepartementet, kan i antal betraktas som många. Man kan därmed få intrycket att det skulle råda stor oenighet i utskottet om inriktningen av jordbrukspolitiken. Men sedan vi nu hört utskottets tre borgerliga representanter och representanten för vpk redogöra för sina förslag, vilka också framgår av betänkandet, kan man ändå dra den slutsatsen att det i stort sett råder en bred enighet om det förslag som här föreligger.

Enligt den uppdelning som vi har gjort från socialdemokraternas sida angående de olika områdena i betänkandet kommer jag inte att redovisa våra synpunkter på alla de reservationer som har avgivits. Jag kommer inte heller att svara på alla de frågor som har ställts med anledning av utskottsmajoritetens skrivning i betänkandet, utan andra företrädare för oss socialdemokrater i utskottet kommer att ta upp olika avsnitt. Vi kommer också, som utskottets ordförande framhöll, senare under denna vår att här i kammaren behandla andra viktiga frågor som berör jordbrukspolitiken, nämligen livsmedelspriserna, stödet till och inriktningen av Norrlandsjordbruken och ändringar i jordförvärvslagen. Vi kommer då att mer direkt beröra jordbruket och dess framtid.

Det går inte att komma ifrån att den ekonomiska situationen, och strävan från oss socialdemokrater i utskottet att nå en statsbudget i balans, också präglat arbetet med budgetpropositionen. För att kunna avsätta de medel

som vi anser behövs för forskning och utveckling av det framtida jordbruket har vi, i likhet med regeringen, i utskottsbetänkandet föreslagit att livsmedelssubventionerna nästkommande budgetår skall minskas med 250 miljoner. Men för att vi skulle få en majoritet i utskottet för detta förslag har det blivit något annorlunda utformat än regeringens förslag. Jag måste hålla med Arne Andersson i Ljung när han säger att det var ett tricksande i utskottet om förslagen. Det fanns motioner med helt olika innebörd, från höjning av livsmedelssubventionerna till fullständigt slopande av dem. Att man skulle lyckas få ihop detta till ett förslag och således fälla budgetpropositionen var nästan omöjligt att begripa. Därför är det inte att ondgöra sig över att vi socialdemokrater den här gången anslöt oss till moderaternas förslag. Det fanns en stor samhörighet mellan våra förslag. Karl Erik Olsson försökte göra på samma sätt, men där förelåg skilda uppfattningar.

Förslaget innebär som sagt att man minskar livsmedelssubventionerna med 250 miljoner. Men ikraftträdandet sker den 1 juli i år, i stället för, som regeringen hade föreslagit, den 1 januari 1988. För konsumenterna innebär detta ingen skillnad i ökade priser på mjölken, om man ser på hela nästkommande budgetår.

Vi säger också i betänkandet att livsmedelssubventionerna på sikt bör avskaffas. De infördes i början av 70-talet, och anledningen var att produktionen av mjölk minskade. Man fick brist på konsumtionsmjölk. För att stimulera till ökad produktion av mjölk infördes som sagt mjölksubventionerna, och senare infördes subventioner också på kött och fläsk.

I dag är situationen en annan. Vi har fortfarande överskott på mjölk trots att man genom tvåprissystemet har minskat överskottet. Vi har också överskott på andra livsmedel. Strävan är att anpassa livsmedelsproduktionen i stort sett till den inhemska konsumtionen.

Man kan ifrågasätta om det är den rätta vägen att stödja barnfamiljer och lågavlönade genom livsmedelssubventioner. Det finns säkert andra och bättre former att söka nå standardförbättringar för dessa grupper än att generellt med statliga medel subventionera livsmedel. Karl Erik Olsson nämnde också att jordbruket går emot detta. Men det är ju jordbrukarna som har hävdats att det rör sig om konsumenternas pengar. Man får inte samma reaktion från konsumenterna när mjölkpriset höjs på grund av att subventionerna minskar. Det är framför allt jordbrukarna som är missnöjda. Från deras sida har det alltid hävdats att dessa medel inte går till jordbruket.

Herr talman! Jag sade inledningsvis att vi i stort sett var eniga om inriktningen av jordbrukspolitiken. Vad som skiljer är nivåerna på de olika anslagsposterna.

Till detta betänkande har vi socialdemokrater reserverat oss på tre punkter. Det gäller reservationerna 4, 5 och 36, avseende statliga kreditgarantier till jordbruket och trädgårdsnäringen, främjande av rennäringen och lån till fiskerinäringen. Vi har emellertid inte på dessa punkter funnit någon anledning att frånga förslaget i budgetpropositionen.

När det gäller täckande av förluster på statliga kreditgarantier tar man nu ut en avgift på lånesumman. Det gäller numera alla lån där staten ingår som garant. Men för jordbruket och trädgårdsnäringen har man på lån som upptagits före 1982 inte tagit ut någon garantiavgift. Eftersom staten har

samma åtagande vid samtliga lån där staten går in som garant tycker vi att samma regler också skall gälla för samtliga låntagare. Jag måste fråga er som står bakom utskottets skrivning på denna punkt: Har ni inte litet svårt att förklara denna skillnad mellan olika låntagare med statlig kreditgaranti?

Jan Jennehag talade om svårigheterna för jordbruket i Norrland. Med det finns ju svårigheter också för andra näringar i Norrland. Om man t. ex. startar ett företag inom en servicenäring och får statliga kreditgarantier har man också dessa avgifter. Staten är en trygg garant, och långivaren vet att han inte löper någon risk. Därigenom kan man också pressa ner lånekostnaderna.

När det gäller punkt 8 mom. 3 i utskottets betänkande om främjande av rennäringen har vi i enlighet med budgetpropositionen föreslagit att ett anslag på 20 063 000 kr. skall anvisas. Det är en uppräknig jämfört med innevarande budgetår med över 1,8 milj. kr. Eftersom inflationen har varit betydligt lägre i år än tidigare och kan förväntas bli relativt låg även för nästa budgetår anser vi att det åtagande från samhällets sida som det finns behov av för att främja rennäringen kan rymmas inom de ramar vi har föreslagit.

Herr talman! Jag vill också något kommentera de övriga reservationer som vi socialdemokrater inte har funnit anledning att instämma i. Det gäller reservation 6 från moderaterna om åtgärder för att nedbringa cesiumhalten i renkött. Dessa frågor tas upp i andra sammanhang där ersättningen för de skador som cesiumhalten har medfört behandlas och där detta alltså följs upp.

När det gäller förslaget till stödutfodring är man, Arne Andersson, inte så helt säker på att denna metod är bra i längden. Det har faktiskt kommit fram vissa uppgifter om att det kan uppstå problem med renarnas klövar. Renarna kan drabbas av ett slags klövröta därför att de inte behöver sparka fram sin egen föda.

Även om det är angeläget att spara på samhällsmedel kan vi inte ställa oss bakom kravet i den moderata reservationen 8 om att minska den s. k. låginkomstsatsningen inom jordbruket med 43 milj. kr.

Beträffande bidrag till permanent skörde-skadeskydd, som tas upp i reservation 17, har ju en överenskommelse träffats mellan staten och jordbruksnäringen att man inom jordbruket själv skall ta ansvar för administrationen av skörde-skadeskyddet. Vi gör den bedömningen att den föreslagna finansieringen inte kan beräknas leda till någon neddragning av skörde-skadeskyddets omfattning. Det bör i många fall vara till fördel att näringen nu själv tar över ansvaret för skörde-skadeskyddet.

När det gäller reservation 38 om dricksvattenförsörjningen är det egentligen ingen skillnad mellan utskottsmajoritetens uppfattning och reservanternas.

Beträffande bidrag till djurens hälso- och sjukvård och den anslagsuppräknig med 17 milj. kr., finansierad genom budgetmedel, som föreslås i reservation 39 framgår det av budgetpropositionen att anslag till djurens hälso- och sjukvård skall hämtas från införselavgiftsmedel utanför fördelningsplanen för jordbruksprisregleringen. Dessa medel är inte avsedda att gå till jordbruket och kommer alltså inte att inkräkta på de avgiftsmedel som enligt fördelningsplanen skall tillföras jordbruket.

Jag vill slutligen beträffande reservation 40 framhålla att vi är helt överens om nödvändigheten av en väl fungerande veterinärorganisation i landet. Detta framgår klart av betänkandet.

Herr talman! Andra socialdemokrater i utskottet kommer, som jag sade inledningsvis, att framföra våra synpunkter på övriga reservationer. Jag vill redan nu yrka bifall till reservationerna 4, 5 och 36. Jag yrkar avslag på resterande reservationer och i övrigt bifall till utskottets hemställan.

Anf. 10 KARL ERIK OLSSON (c) replik:

Herr talman! Håkan Strömberg inledde med att säga att det inte finns någon oenighet i jordbruksutskottet om förslagen, och jag kan delvis hålla med om detta. Jag var ganska lågmäld i mitt inledningsanförande. Menings-
skiljaktigheterna består egentligen i att vi anser att det är brist på förslag och brist på handlingskraft från regeringens sida. Vi skall återkomma till detta när vi debatterar betänkande 22 om jordbruks- och livsmedelspolitiken och prisregleringen. Nog om detta just nu.

Håkan Strömberg tog bl. a. upp frågan om dricksvattnet. Det är bra att Håkan Strömberg noterar att vi egentligen är överens. Det finns en bra text i utskottets betänkande som aktualiserar frågan med anledning av några motioner som hänvisats till till jordbruksutskottet. Socialdemokraterna ville inte att motionerna skulle leda till något tillkännagivande, men jordbruksministern är ju här och lyssnar till debatten och får reda på vad vi anser. När dessutom Håkan Strömberg säger att vi är överens är det bra. Då borde ju riksdagen kunna göra ett tillkännagivande.

Så till kreditgarantiavgiften. Håkan Strömberg. Att räntan går upp är en sak, det gör den för alla, men att man dessutom vill lägga på en extra avgift som låntagaren inte visste om tidigare anser vi vara en sorts retroaktiv pålaga som inte är förenlig med de principer vi normalt tillämpar.

Beträffande frågan om den ekonomiska situationen och nödvändigheten av att spara finns det en risk att sparivern inom jordbrukets område kan leda till att vi föröder viktiga resurser för framtiden. Därför skall man nog vara försiktig och inte spara för mycket.

När det gäller den speciella frågan om livsmedelssubventioner vill jag bara upprepa att det inte fanns någon majoritet i utskottet för regeringens förslag. I det läget har vi naturligtvis en möjlighet att avvisa regeringens förslag att sänka livsmedelssubventionerna. Men det förelåg en majoritet för att sänka livsmedelssubventionerna. Det hade moderaterna tydligt visat genom sin motion. Om man klagat över tidpunkten hade det naturligtvis varit möjligt att vänta med det här.

Håkan Strömberg påstår att man inte har fått någon reaktion från konsumentensidan. Jag hör ofta från konsumenterna att maten är för dyr. I och för sig skyller man då ofta på jordbrukarna, men de får inte mer än vad momsens kostar totalt sett.

Både folkpartiet och vpk har också gått emot en sänkning av matsubventionerna. De representerar väl inte jordbruket, och det gör inte heller de flesta av centerpartisterna. Jag tycker nog att det har kommit reaktioner från konsumentensidan.

Anf. 11 ARNE ANDERSSON i Ljung (m) replik:

Herr talman! Jag delar Håkan Strömbergs uppfattning att det i jordbruksutskottet råder en betydande enighet. Dessutom är umgängestonen i utskottet liksom ledamöterna emellan här i kammaren behaglig, och det har skapat jordmän för den situationen.

Men enigheten är inte bredare än att socialdemokraterna i det här ärendet har reservationer på tre punkter. Förklaringen till det är svårigheterna att utöva regeringsmakten när man inte har egen majoritet – det är i någon mån också en synpunkt till Jan Jennehag, som penetrerade problemet huruvida det fanns majoritet eller inte för en förändring av livsmedelssubventionerna.

Håkan Strömberg tog upp frågan om kreditgarantiavgifterna. Det är ju inte fråga om att en yrkeskår skall behandlas på ett annat sätt än andra, utan det gäller den mycket viktiga principiella frågan, om vi skall ha någon typ av retroaktiv lagstiftning i så måtto att den skall gälla för redan tecknade avtal om lån. Det har vi gått emot.

När det gällde vår reservation om stödutfodringen lade Håkan Strömberg i dagen en mycket ingående kunskap om klövröta och annat som djuren kunde drabbas av om man stödutfodrade dem. Jag måste tillstå att jag inte har hört talas om det. Men jag är alldeles övertygad om att samerna i den situation som de befinner sig i – de har så att säga att välja mellan klövröta och röta på hela renkroppen i den meningen att den måste kasseras – känner betydande tillfredsställelse över den moderata reservationen och inte delar den uppfattning som Håkan Strömberg framförde. Det valet är nog ganska enkelt.

Anf. 12 JAN JENNEHAG (vpk) replik:

Herr talman! Det som Håkan Strömberg sade när det gällde kreditgarantiavgiften skall man nog komplettera med en bakgrund. Det är naturligtvis också fråga om marknadsröntan och dess höjd. Det är effekterna härav vi vill mildra genom majoritetsskrivningen i utskottet.

Håkan Strömberg fann vårt ställningstagande underligt eftersom det finns en massa andra grupper i samhället som drabbas av pålagor och som vi inte kan måna om på samma vis. Det är väl då bara att konstatera att vi vill ändra systemet – vi vill inte ha en marknadsrönta som får sådana här effekter på t. ex. bostadsbyggandet. Vi har i det sammanhanget år efter år fört fram förslag om en fast och låg ränta.

Om vi ser det i ett ännu längre perspektiv skall vi väl över huvud taget inte behöva befatta oss med problem som har att göra med marknadsröntans storlek, dess uppgång och nedgång.

Anf. 13 HÅKAN STRÖMBERG (s) replik:

Herr talman! Till utskottets ordförande vill jag säga att jag inte sade att det inte skulle råda någon oenighet i utskottet – jag sade att arbetet i utskottet präglas av stor enighet. Men visst finns det punkter där vi skiljer oss åt – om det vittnar inte minst de 40 reservationer som är fogade till utskottets betänkande.

Ordföranden sade också att vi inte får drabbas av sådan spariver att vi ställer till problem i jordbruket. Men budgetpropositionen präglas inte av

någon extrem spariver, som skulle drabba särskilt jordbruksnäringen. Det handlar tvärtom om en uppräknig av anslagsposterna på de allra flesta områden. Det man har sparat på är poster som enligt jordbukarna själva inte har gått till jordbruket – jag tänker då på att man plockat bort 250 miljoner av livsmedelssubventionerna. Det har man tagit från konsumenterna, Karl Erik Olsson.

Och det är klart att konsumenterna om de blir tillfrågade tycker att maten är för dyr. Maten har ju under de senaste tio åren stigit ganska mycket i pris på grund av inflationen. Men jag tror att konsumenterna är i stort sett nöjda med de livsmedel vi har här i landet och också är beredda att betala det pris de betingar.

Så till kreditgarantiavgiften. Det är väl ändå inte rättvist att lån för vilka det gäller samma regler och för vilka staten lämnar samma garantier behandlas olika beroende på om de gäller trädgårdsnäringen eller jordbruksnäringen. Staten gör ju samma åtagande för samtliga låntagare.

Jag skall inte närmare gå in på just det, men jag vill ändå till Arne Andersson i Ljung säga att det finns problem med stödutfodringen och de sjukdomar som kan uppstå till följd av den. Det är den s. k. radiakgruppen som har till uppgift att titta närmare på det problemet och framlägga förslag till åtgärder.

Anf. 14 KARL ERIK OLSSON (c) replik:

Herr talman! När jag har talat om spariver är det därför att vi från centern anser att man på ett par punkter håller igen för mycket. Det är inte bara fråga om att spara 250 miljoner, som tas från konsumenterna. Jag tänker också på vårt yrkande om ett konstruktivt omställningsstöd – det är faktiskt på samma belopp, nämligen 250 miljoner. Det har vi förordat för att regeringen via jordbruksnämnden snabbare skulle kunna få till stånd en omställning för att använda den areal som nu inte behövs för att producera livsmedel till att producera andra råvaror. Det handlar om – jag upprepar det – protein, energi, råvara till den kemiska industrin och fiberråvara för att kompensera massaindustrin för den brist som där råder. Åkerjorden är sannolikt en av de viktigaste resurserna för framtiden, och det gäller att snabbt kunna utnyttja den på ett bra sätt. Här krävs det signaler från regeringen och samhället, en beställning av en sådan omställning. Den bästa signalen är en ekonomisk signal, och det hade funnits utrymme för en sådan.

Låt mig när det gäller minskningen av livsmedelssubventionerna säga att vi från centerns sida anser – det har vi som jag anförde i mitt inledningsanförande framfört i annat sammanhang – att hela frågan om konsumtionsskatt borde prövas i samband med att man utreder skatten över huvud taget. Vi har en extremt hög skatt på livsmedel – moms – jämfört med omvärlden. Skattesystemet tenderar i dag att bli allt mindre omfördelande, allt mindre jämlikt. Då behövs det instrument på konsumtionssidan för att hjälpa till och skapa jämlikhet i samhället. I det sammanhanget hade det varit på sin plats att ta upp debatten om livsmedelssubventionerna men inte i dag.

Anf. 15 ARNE ANDERSSON i Ljung (m) replik:

Herr talman! Håkan Strömberg återkommer till kreditavgifterna. Tillåt mig att konstatera att det är ett märkligt sammanträffande att Håkan Strömberg inte någon gång nämner att kreditavgiften ger pengar till staten utan menar att det här helt enkelt är fråga om ett rättvisekrav. Det är ett underligt sammanträffande att rättvisan råkar ge pengar. Det hade kunnat vara tvärtom, och då hade rättvisan sannolikt varit minst lika stor, Håkan Strömberg. Dessutom verkar det som om han inte har förstått vad det här principiellt handlar om. Det handlar inte om kreditavgiften som sådan utan om dess retroaktiva del vad gäller gamla lån.

Slutligen ett par ord om livsmedelssubventioneringen. Den minskade livsmedelssubventioneringen har – märkligt nog – inte skapat ökade priser, av det enkla skälet att det inte har bedömts möjligt att ta ut högre priser på mjölken. Man subventionerar alltså ändå, men på ett helt annat sätt. Borttagandet har inte gett något utslag i form av höjning av livsmedelspriserna.

Anf. 16 HÅKAN STRÖMBERG (s) replik:

Herr talman! Utskottets ordförande talar om spariver, och som exempel nämner han att man har sagt nej till ett krav på omställningsstöd. Det är inte att spara, Karl Erik Olsson, utan det är att säga nej till ytterligare krav på åtgärder från samhällets sida. Vi är självfallet medvetna om de problem som jordbruket har med överskott och att världsmarknaden inte fungerar. Det är egentligen konstigt att spannmålsförsäljningen inte ens täcker de administrationskostnader som Svensk Spannmålshandel har – men det får vi diskutera i ett annat sammanhang. Det är helt klart att vi måste få ned produktionen, och det är också möjligt. De forskningsinsatser som görs och de anslagna medlen i forskningspropositionen är inriktade på att vi måste hitta andra användningsområden för vår åkerareal än att producera livsmedel.

Arne Andersson i Ljung tror tydligen att staten som lånegarant aldrig behöver ta sitt ansvar när låntagaren inte klarar av att betala lånen. Tyvärr är det ibland så, Arne Andersson, att låntagaren inte klarar återbetalningen av lånen utan staten tvingas ta på sig den kostnaden. Det är så det fungerar. Inte minst inom jordbruket har det skett en del konkurser under senare år – även om de inte har varit så oroväckande som vissa har gjort gällande.

Tredje vice talmannen anmälde att Karl Erik Olsson anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

Anf. 17 ÅKE SELBERG (s):

Herr talman! I det betänkande som vi nu behandlar skall jag – genom den fördelning som vår grupp gjort – kommentera reservationerna 1, 2, 3, 7 och 13.

Jordbruket är en viktig näring, som också andra talare har sagt i dag, och jordbruksnäringen har under en rad av år varit föremål för en ganska intensiv debatt. Det är i och för sig inte konstigt, eftersom problemen har varit många och besvärliga och det har varit svårt att finna tillfredsställande lösningar.

Det är positivt att – trots att många problem återstår att lösa – debatten

under senare tid har blivit mera konstruktiv och att de olika parterna har på ett mer sakligt sätt sökt finna lösningar. Inte minst det debattklimat vi upplevt i dag visar att det börjar bli större samstämmighet i dessa frågor.

När den historiska spannmålskulden rensades bort från dagordningen, var det ett viktigt steg i rätt riktning. Jordbruket är en näring som har stor betydelse över i stort sett hela vårt land. Men det kommer ständigt nya frågor in i debatten. Miljöfrågorna får ett allt större utrymme. Kvaliteten på vår mat är en annan fråga som konsumenterna har synpunkter på och som också påverkar jordbruksproduktionen. Jordbrukets roll i regionalpolitiken är en annan fråga som står i fokus.

Herr talman! Det största problemet som jordbruksnäringen har att brottas med är de växande kostnaderna för spannmålsöverskottet. Det är en utveckling som måste brytas. Här har den s. k. spannmålsgruppen en grannliga uppgift att finna förslag som ger resultat på lång sikt. Det är ett arbete som nu pågår och som kommer att fortsätta under sommaren. Förhoppningsvis kommer signalerna från EG om neddragningar att leda till en för vår spannmålexport bättre situation. Den nuvarande prispolitiken kan beskrivas som i stort sett kapsejsad.

Inom animalieproduktionen är läget mycket ljusare, vilket beträffande mjölken till stor del beror på tvåprissystemet. För kött närmar vi oss en balans mellan produktion och konsumtion. Fläskproduktionen har fortfarande en bit kvar, men utvecklingen går även här åt rätt håll. Detta har lett till att överskottsavgifterna har kunnat sänkas. Vi har också fått signaler om att ekonomin för företagen är på väg att förbättras.

Det är viktigt för att den positiva trenden skall kunna bibehållas inom animalieproduktionen att återhållsamhet med nyinvesteringar iakttas. Det är en fråga som kommer upp när prisregleringar tas upp till behandling i kammaren.

Jag övergår nu till att kommentera reservationerna.

I reservationerna 1 och 2, som tar upp bidrag till jordbrukets rationalisering, vill moderaterna och folkpartiet sänka anslaget med 10 resp. 5 milj. kr. Även om vi har en effektiv och hög produktion, finns det dock behov av modernisering och rationalisering inom företagen.

Folkpartiet yrkar i reservation 3 på en minskning av jordfonden med 50 milj. kr.

Det är viktigt att lantbruksnämnderna även i fortsättningen har tillgång till en markreserv för att kunna bedriva ett meningsfullt strukturarbete och tillföra små fastigheter tillskottsmark. I många fall handlar det om mycket små fastigheter.

I reservation 7 vill centerpartiet anslå 250 milj. kr. för budgetåret till en ny stödform för att främja en övergång till odling av andra råvaror på åkermarken. Den s. k. spannmålsgruppen arbetar med att försöka finna långsiktiga lösningar på användningen av åkerarealen. I avvaktan på att detta arbete utförs bör nya stödformer inte införas.

I reservation 13 föreslår centerpartiet en höjning i budgeten för att täcka kostnaderna för statens andel i spannmålsöverskottet. Det slutliga beloppet bestäms när storleken på överskottsproduktionen har fastställts. Vi tycker därför att det saknas motiv att gå ifrån regeringens förslag i propositionen.

Slutligen vill jag yrka avslag på reservationerna 1, 2, 3, 7 och 13 samt bifall till utskottets hemställan.

Anf. 18 ARNE ANDERSSON i Ljung (m) replik:

Herr talman! Jag har ingen anledning att replikera på det föregående anförandet.

Anf. 19 KARL ERIK OLSSON (c):

Herr talman! Åke Selberg inleder på ett sympatiskt sätt och tar upp ett par viktiga frågor. Han tar upp frågan om spannmålsöverskottet och kostnaderna för det. Det är viktigt att i detta sammanhang komma ihåg att stora förändringar av världsmarknadspriserna har skett. Om man räknar om världsmarknadspriset på vete från mitten av 1970-talet till dagens penningvärde hamnar man som högst vid en nivå på 2,25. När livsmedelskommittén diskuterade denna fråga 1984 bedömde man att priset långsiktigt skulle ligga på 80 öre, vilket i dag skulle motsvara 1 kr. I dag är priset nere på mellan 30 och 40 öre. Detta innebär dels att vi inte vet särskilt mycket, dels att vi måste åstadkomma förändringar när det gäller användningen av åkermarken. Det är ganska bråttom, och vi har därför föreslagit ett omställningsstöd.

Om man spar 250 miljoner på ett ställe, så skulle man naturligtvis kunna lägga dem någon annanstans. Om man från regeringens sida hade haft den välviljan, hade det varit möjligt att göra det. Åke Selberg hänvisar nu till att utredningsarbete pågår – spannmålsgruppen jobbar. Detta fråntar emellertid inte regeringen ett ansvar. I prisregleringspropositionen står att man emotser initiativ från näringen. Ja, det gör jag också. Men jag emotser även initiativ från regeringen.

Beträffande vår reservation nr 13 verkar det nästan som om Selberg antyder att det i slutomgången skulle bli mer än 350 miljoner. I så fall vore det bra att få det bekräftat nu.

Anf. 20 BENGT ROSÉN (fp):

Herr talman! Vi har, liksom moderaterna, yrkat på att statsbidragen till jordbrukets rationalisering nu skall skäras ned något. Bakgrunden till detta ställningstagande i vår reservation nr 2 är överproduktionen och det besvär vi har att avsätta denna på världsmarknaden. Med ett minskat bidrag till rationaliseringar följer också en något minskad jordbruksbyråkrati, vilket är vällovtligt i sig.

Åke Selberg tog vidare upp vårt yrkande om att jordfonden skall sälja ut ytterligare fastigheter. Vi yrkar detta mot bakgrund av att stordriftsfördelarna inte längre är så entydiga när det gäller jordbruket. De större fastigheterna bidrar inte till större inkomster i samma utsträckning som de har gjort tidigare.

Åke Selberg nämnde att jordfonden har ambitionerna att förse de små fastigheterna med tillskottsmark. Jag vill hävda att ambitionen är att skapa flera heltidsjordbruk – och det är heltidsjordbruken som har bekymmer i dag. Kombinationsjordbruken klarar sig bättre. Om vi drar ned på den här ambitionen och behåller fler små jordbruk med olika arrondering så behåller vi därmed också litet mer av mångfalden i odlingslandskapet. Vi påpekar att

det fortfarande finns ett stort behov av att rationalisera och förbättra arronderingen när det gäller skogen, men inte när det gäller jordbrukets område.

Prot. 1986/87:124
15 maj 1987

Jordbruk

Anf. 21 ÅKE SELBERG (s):

Herr talman! Karl Erik Olsson, när det gäller spannmålsöverskottets storlek är vi helt överens. Det är bara att titta på siffrorna över den utveckling som har pågått under den senaste tiden. I livsmedelskommittén räknade vi inte med att exportkostnaden skulle vara större än 40 öre. Utvecklingen har varit precis den som ni tidigare har beskrivit.

Jag tycker att vi måste avvakta spannmålsgruppens arbete och överläggningarna med näringen om hur man skall kunna åstadkomma en förbättrad situation, innan vi tar ytterligare ställning till detta och när det gäller ansvaret för den långsiktiga åkerarealen.

När det sedan gäller regeringens ansvar för överskottet inom näringen – 40 % – står det beslut fast som vi tidigare har fattat. Det måste regeringen naturligtvis också rätta sig efter.

Till Bengt Rosén vill jag säga att rationaliseringen naturligtvis bör fortsätta. Vi är klara över att vi skall ha ett modernt jordbruk i detta land. Det är också den möjlighet vi har att klara konkurrensen och prisbildningen. När det gäller rationaliseringar och de fördelar som dessa medför kan vi vara överens om att jordfonden inte endast skall användas till att skapa större jordbruk. Det handlar i stället om att de företag som behöver tillskottsmark för att få en bättre bärning skall få det.

Ett är emellertid säkert: Även i fortsättningen kommer ett rationellt jordbruk där heltidsföretagen dominerar att bilda basen för vår livsmedelsproduktion.

Anf. 22 KARL ERIK OLSSON (c):

Herr talman! I prisregleringspropositionen utber sig regeringen ett bemyndigande att vidta de åtgärder som med anledning av spannmålsgruppens arbete kan bli nödvändiga för att minska överskotten på spannmål under nästa år, dvs. 1988 års skörd. I sådana fall måste beslut fattas före höstsådden 1987. Men, Åke Selberg, vi måste anslå medel i dag. När regeringen under sommaren skall fatta beslut om åtgärder hade det varit bra om det hade funnits medel att tillgå.

Jag tror inte att man först måste vänta på ett förslag och sedan anslå medel. I så fall kommer vi alltid ett år för sent. Vi har nu väntat tillräckligt många år att det skall hända någonting.

Anf. 23 BENGT ROSÉN (fp):

Herr talman! Jag är helt överens med Åke Selberg om att vi även i framtiden skall ha rationella jordbruk. Som jag var inne på tidigare är detta dock inte liktydigt med stora lantbruksföretag. Även de små jordbruksföretagen är ofta rationella och klarar ekonomin bättre än de stora.

På andra områden har vi sett ett omtänkande som även socialdemokraterna har stått bakom. Jag tänker på jordförvärvslagen. Man skall nu i större omfattning låta de små jordbruken leva vidare. I linje med det synsättet anser

vi att behovet för jordfonden att gå ut och köpa upp små jordbruk som skulle tillföras de större har minskat.

Jordfonden har i dag lantbruksfastigheter för ett värde på över 300 milj. kr. Från folkpartiet anser vi att man bör fatta ett beslut om att som ett riktvärde sälja ut fastigheter för ytterligare 50 milj. kr.

Anf. 24 ÅKE SELBERG (s):

Herr talman! När det gäller storleksrationaliseringarna. Bengt Rosén, ville jag att vi skall komma ihåg att jordbruksfastigheterna i detta land fortfarande inte är större än 27 hektar. Storleken på fastigheterna växlar naturligtvis beroende på var de ligger. Vi har län och kommuner där storlekarna verkligen skiftar, där strukturen är mycket tråkig och där man knappast kan bedriva ett meningsfullt jordbruk eller skogsbruk. Därför behövs jordfonden även i fortsättningen, med ungefär samma storlek som den har i dag.

Sedan är det kanske inte bara storleken som har betydelse. Framför allt skall vi se till att lantbruksnämnderna får fart på verksamheten, så att inte fastigheterna ligger kvar i jordfonderna utan används aktivt. Här har det utan tvivel skett en förbättring under senare år.

När det gäller spannmålsarealen tycker vi, Karl Erik Olsson, att det är värdefullt om spannmålsgruppen och näringen tillsammans får lägga fram förslag, varefter regeringen kan lämna riksdagen förslag om åtgärder. Som Karl Erik Olsson säger brådskar det. Förslagen måste läggas fram vid rätt tidpunkt för att det skall bli en riktig effekt och för att de skall bli så lätta att acceptera som möjligt för företagen.

Överläggningen i detta avsnitt var härmed avslutad.
(Beslut fattades efter debatten om avsnittet fiske.)

Kammaren övergick till att debattera avsnittet skogsbruk.

Skogsbruk

Anf. 25 SVEN ERIC LORENTZON (m):

Herr talman! I dag sker det ganska positiva och intressanta saker inom svenskt skogsbruk.

Först kan man konstatera att tillväxten av olika skäl har ökat under en följd av år. Det har bl. a. blivit bättre anläggningar och bättre skogsskötsel.

Vi har konstaterat att det har blivit en ökning av bl. a. kvävedofallet, vilket beror på utsläpp utomlands. Detta är oroväckande, eftersom vi inte vet vilka konsekvenser det blir i framtiden. Vi kan få problem. Hur som helst, tillväxten har ökat, men även avverkningarna ökar, vilket kanske är det mest positiva i dag.

Till följd av blygsamma stimulanser och slut på hotet om tvångsmedel har landets skogsägare ökat sina avverkningar. Vi vet i dag inte slutresultatet för den här avverkningssäsongen. Man kan diskutera om det blir en ökning mellan 6 % och 10 %, och det är inget dåligt resultat. Orsakerna till ökningen har ännu inte analyserats, men man kan tänka sig olika orsaker.

Det kan röra sig om en dålig ekonomi i själva jordbruksproduktionen, vilket gör att kombinationsskogsägarna får ett större intresse eller tvingas att öka avverkningarna. En bidragande orsak är priserna på virkesråvaran, vilka gör att avverkningarna i år är betydligt mer intressanta än tidigare. Det blir alltså en större lönsamhet.

Jag tror också att en orsak är att hela skogsnäringen talar ett entydigt språk, vilket innebär att skogsägarna får likartade signaler från olika håll: producentintressen, skogsägarintressen, markägarintressen och förbrukarintressen. Enligt min mening har detta en avgörande betydelse. Mycket stor betydelse har säkerligen också skogsvårdsorganisationernas bättre möjligheter att nå förut passiva skogsägare med rådgivning och information. Jag vill understryka att vi här ser att man med rådgivning och information kan komma mycket långt. I moderata samlingspartiet är vi därför beredda att stödja den här utvecklingen och ge skogsvårdsorganisationerna de medel som föreslås i budgetpropositionen. Det är en god investering, och jag tror att vi skall gå den vägen även i fortsättningen.

Vad visar då detta? Jo, jag bedömer att man med en positiv och välvillig attityd till skogsägarna kommer längre än med hot om tvingande åtgärder. Det är helt enkelt bättre att vinna skogsägarna än att försöka övervinna och tvinga dem. Konsekvensen måste bli att det i framtiden är bättre att lätta på regler och föreskrifter och låta skogsägarna sköta sin näring mer självständigt.

I år kom de borgerliga i utskottet överens om en översyn av skogsvårdslagen. Det är alltså en trepartireservation. För oss moderater är det mycket glädjande att de borgerliga partierna har kunnat enas om en gemensam reservation. 1982 tog moderaterna upp problemet, men först nu har vi fått med de andra borgerliga partierna. Vi är ense om att man bör se skogen som en naturresurs. Enligt vår mening bör lagen och reglerna förenklas och koncentreras på en återbeskogning efter avverkningen. Vi anser också att den framtida skogsvårdslagen bör inriktas på mångfald. Då får vi ett omväxlande skogsbruk, vilket också bör kunna tillfredsställa naturvårdssintressena. Jag vill något uppehålla mig vid mångfalden. Jag tror att detta är en mycket viktig sak. Det är i dag snabba svängningar – vi kan bara se på den nya skogsvårdslagen –, och vi kan konstatera att diskussionen om skogsproduktionen har gått från ett utpräglat granskogsbruk till lövskogsbruk. Så snabbt svänger det i den skogspolitiska debatten. Därför bör man, enligt min mening, vara mycket försiktig med att som tidigare i lagar och regleringar så att säga skriva fast den framtida skogsproduktionen. Vi måste ha en större mångfald.

Förutom genom skogsvårdslagstiftning styrs skogsbruket genom bidrag och avgifter. Skogsvårdsavgiften har vi redan diskuterat här i kammaren. Avgiften var tidigare mycket blygsam och avsåg för skogsbruket gemensamma kostnader, som uttrycket löd. Nu gäller det betydligt högre summor i statsbudgeten. Enligt vår åsikt används medlen som ett regionalpolitiskt bidrag. Här är det fråga om ett överuttag. Inte ens de pengar som går till skogsvårdsavgiften används helt för skogsbruket. Vi motsätter oss att skogsvårdsavgiften används på detta sätt och har liksom de andra borgerliga partierna föreslagit en sänkning av uttaget. Det är egentligen ganska typiskt

att näringar med dålig lönsamhet belastas ytterligare med avgifter.

Så länge som skogsvårdsavgiften används som nu kan vi inte acceptera den. Därför har vi föreslagit besparingar av motsvarande storlek. Jag vill bara helt kort nämna dessa. Vi anser att det bidrag som nämns i budgetpropositionen och som utskottsmajoriteten föreslår när det gäller anläggande av fröplantager bör finansieras genom en höjning av plantpriserna. Beträffande översiktliga skogsinventeringar kan jag nämna att moderata samlingspartiet var motståndare redan från början. Vi önskade en enklare utformning. Inventeringen behövde, enligt vår åsikt, inte vara så detaljerad. Nu har inventeringsarbetet fortskridit så långt att vi anser det vara fel att avbryta det, och vi vill därför fullfölja inventeringen. Men vi anser att kostnadsfördringarna bör mötas med förenklingar i inventeringsarbetet. Det är inte litet pengar vi lägger ned på detta arbete. Enligt föreliggande förslag kommer kostnaderna för skogsinventeringen att uppgå till över 60 milj. kr. årligen. Det bör vara möjligt att pressa kostnaderna genom förenklingar.

En stor summa vill vi spara när det gäller stödet till avveckling av lågproducerande bestånd, de s. k. 5:3-skogarna. När detta bidrag infördes ställde vi helt upp på denna tanke. Tanken var och är fortfarande bra. Det är en framtidssatsning, och den kommer att ge skog på lång sikt och skapa sysselsättning. När vi fattade beslutet om detta stöd var avsikten att det skulle budgetfinansieras. I och med att kostnaderna genom skogsvårdsavgifterna lagts över på skogsbruket säger vi nej. Det är en överföring av pengar från söder till norr. Det innebär i praktiken att skogsägarna i söder betalar regionalpolitiken i norr. Vi anser att detta är fel. Tanken bakom bidraget är alltså god, men vi kan inte vara med om att finansiera det på detta sätt.

Vi har också yrkat avslag på anslaget till byggande av skogsbilvägar. Detta är en för skogsbruket och för landet mycket lönsam investering. Skogsbilvägar är lönsamma. Vi vet av erfarenhet att man vid anläggning av skogsbilvägar också får fram mycket virke, och följden blir också en betydligt bättre skogsvård. När vi måste spara för att täcka bortfallet av de pengar som skogsvårdsavgiften inbringat, måste vi spara även på detta område. Byggandet av skogsbilvägar är en av näringens mest lönsamma investeringar. Vi föreslår i stället att byggandet av skogsbilvägar stimuleras genom att skogsägaren får göra ett direktavdrag från skogsintäkten med hela investeringsbeloppet.

Herr talman! Med det anförda yrkar jag bifall till reservationerna 18, 24 och 25.

Anf. 26 LARS ERNESTAM (fp):

Herr talman! Sven Eric Lorentzon har lämnat en bred redogörelse för läget inom skogsnäringen i dag. Det finns inte så mycket att tillägga till den redogörelsen. Sven Eric Lorentzon redovisade de problem som finns att få till stånd tillräckliga avverkningar: byråkratin, den förändrade lagstiftningen och mycket annat.

Sven Eric Lorentzon tog också upp de tre borgerliga partiernas gemensamma reservation. Även jag tycker att det är bra att den gemensamma reservationen fogats till betänkandet. Även vi har tidigare yrkat på en översyn av skogsvårdslagen. För oss är det viktigt att man i detta samman-

hang också ser till att naturvårdsintressena bevakas.

Folkpartiets reservationer i övrigt tar upp frågorna om skyddsbehov för fjällnära skogar, om urskogar och om avvägningen mellan det nödvändiga utnyttjandet av skogen och de skyddsåtgärder som är nödvändiga för att bevaka naturvårdsintressena i samband med avverkningar. Vi är inte motståndare till ett rationellt skogsbruk. Vi vill underlätta ett rationellt skogsbruk, samtidigt som vi vill avgränsa och säkerställa naturvårdsintressena.

Jag vill beröra frågan om 5:3-bidragen, som de borgerliga partierna med olika motiveringar vill avveckla.

Miljöopinionen i landet har länge varit kritisk mot det sätt som 5:3-bidragen utnyttjats på. Dessa bidrag har bara delvis tjänat de syften som avsetts, och de har hotat starka naturvårdsintressen.

Socialdemokraterna och vpk bildar nu en majoritet för ett bibehållande av dessa bidrag.

Herr talman! Jag vill påminna om att vpk ibland har framställt sig som en stark värnare av naturvårdsintressena. Nu värnar vpk om 5:3-bidragen och yrkar dessutom på större anslag än andra partier till byggandet av skogsbilvägar. Dessa bidrag har kritiserats för att de i stor utsträckning används för att bygga vägar i särskilt miljö känsliga områden. Det är naturligtvis en rättighet för varje parti att ha sin uppfattning, men det är också viktigt att de miljöengagerade i landet får information om var de olika partierna står.

Herr talman! Jag skulle gärna vilja få en kommentar till detta av Jan Jennehag. Han är visserligen ensam företrädare för sitt parti i den här debatten, och jag vet hur det kan vara när man är ensam företrädare för ett parti i en stor debatt. Men det vore ändå intressant att få höra hur han motiverar vpk:s ställningstaganden i dessa frågor.

Herr talman! Folkpartiet vill inte stoppa avverkningen i Norrland. Vi vill tvärtom klarlägga var avverkningen kan göras. Vi vill minska byråkratin och minska riskerna för de konflikter som ständigt uppkommer när intressemot-sättningar uppstår. Vi vill att det klart skall redovisas vilka områden som skall skyddas. Vi anser också att det måste ställas resurser till förfogande för att på olika sätt ersätta dem som mister avverkningsrätten, bl. a. genom att utbytesmark ställs till förfogande. Domänmark kan användas för markbyten och i viss utsträckning utförsäljas till ägare av mindre skogsbruk. Vi vill också i samband med den översyn av lagstiftningen som vi anser vara nödvändig diskutera om inte någon del av skogsvårdsavgiften kan användas för att säkerställa de områden som behöver skyddas.

Herr talman! Som det är i dag rullar regeringen ett berg av skyddsbehov framför sig. Hur tänker socialdemokraterna klara skyddsbehovet? Hur skall resurser ställas till förfogande? Hur skall vi få en utvärdering av områden över hela landet som behöver skyddas? I folkpartiet anser vi att vi samtidigt som skogsbruket effektiviseras har råd att avsätta 1 % av skogsmarken för skyddad utveckling. Det procentalet är inte högt i förhållande till vad som gäller i jämförbara länder.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservationerna 18, 21, 23, 26, 29 och 32 och till övriga reservationer i betänkandet som representanter för folkpartiet har undertecknat.

Anf. 27 JAN JENNEHAG (vpk) replik:

Herr talman! Lars Ernestam tar upp frågan om skogsbilvägar. Folkpartiet vill för detta ändamål anslå 40 milj. kr. och vpk 67 milj. kr. Det gäller här naturligtvis i och för sig anslagsbeloppens storlek, men det finns också en annan aspekt på att vi hamnar på dessa olika belopp.

Vi behöver skogsbilvägar om vi skall kunna bedriva ett rationellt skogsbruk. Det finns områden i Sverige där skogsbilvägnätet är underdimensionerat. Det kan då finnas risk för att det sker ett överuttag från de skogar där man har ett nät av skogsbilvägar och att överavverkning sker i vägarnas närhet. Vi anser därför att det ur naturskyddssynpunkt är bättre att samhället går in med stödåtgärder och kontrollerar hur och var dessa vägar dras för att dessa på bästa sätt skall kunna anpassas till miljön.

Grunden för 5:3-bidragen är naturligtvis hur vi skall hantera skogsvårdsavgiften. Denna avgift finns oavsett om moderater, folkpartister eller centerpartister önskar ha den eller inte.

Folkpartiet menar att de pengar som flyter in skulle kunna användas exempelvis till bevarande av urskogar. Men vad vi behöver är ju en kanal för att fördela skogsvårdsavgiftens medel, för att på samma sätt som 5:3-bidraget kanalisera den stora mängd pengar det är fråga om. Och då tror jag inte att det räcker med ett program för urskogars bevarande.

Jag vill faktiskt bolla frågan tillbaka till Lars Ernestam. Varför stödde inte folkpartiet vpk:s motion, där vi föreslår att pengarna skall få användas till gallring och hjälpplantering? Uppgiften är alltså att hitta en kanal som på samma sätt som 5:3-bidraget förmår fördela den stora mängd pengar som används.

När det gäller naturvårdsaspekterna menar vi att de till stor del har tillgodosetts genom den skrivning som utskottsmajoriteten står bakom.

Anf. 28 LARS ERNESTAM (fp) replik:

Herr talman! Jan Jennehags försvar för det ökade anslaget till skogsbilvägar är att utbyggnaden görs under statens kontroll. Det svaret är jag inte nöjd med. Jag förstår möjligen att det kan stämma med Jan Jennehags principiella syn på statens roll. Men problemet är ju att de konflikter som vi har haft nu, när man byggt skogsbilvägar i mycket miljö känsliga områden, gäller sådana vägar som har byggts under statens kontroll. Jan Jennehags argument håller alltså inte.

När det gäller 5:3-bidraget är det riktigt att vpk i en motion har tagit upp en del synpunkter och att utskottsbetänkandet är modifierat i någon ringa mån. Men kvar står att vpk har ställt sig på socialdemokraternas sida och att vi därigenom har 5:3-bidraget kvar. Det hade nu funnits en möjlighet att få den andhämtningspaus som var nödvändig för att man skulle kunna tillgodose skyddsbehov och annat.

Sedan är det riktigt att det i framtiden också behövs insatser för skogsvård. Men vad som nu hade behövts var att 5:3-bidraget hade försvunnit.

Anf. 29 JAN JENNEHAG (vpk) replik:

Herr talman! Problemet, Lars Ernestam, är ju att vi i vår motion hade ett villkor – att pengarna skall stanna i skogsbruket. Så länge det inte fanns en

majoritet i utskottet som tog fasta på detta och talade om hur pengarna skall användas i skogsbruket, var det i realiteten ingen majoritet för att avskaffa bidraget.

Det borde, tycker jag, finnas möjligheter framöver att diskutera hur de instrument skall se ut som kan göra att vi får slut på den här till synes ändlösa debatten om 5:3-bidraget, som motiveras av miljöhänsyn men som i verkligheten också har andra aspekter. Jag tycker att Lars Ernestam och framför allt moderaterna "hakar på" en miljöopinion. Men grunden till det hela är egentligen – från moderaternas sida i varje fall – att man vill avreglera skogsbruket i möjligaste mån. Man vill ha bort skogsvårdsavgiften och därmed också 5:3-bidraget.

Anf. 30 LARS ERNESTAM (fp) replik:

Herr talman! Vi vill avreglera skogslagstiftningen, det är riktigt. Därvidlag har vi en gemensam ståndpunkt hos de borgerliga partierna. Men samtidigt har folkpartiet år efter år krävt skydd för de starka naturvårdsintressena. Och det är beträffande det kravet som jag i dag riktar kritik mot Jan Jennehag för att ni inte har ställt upp.

Den här diskussionen om att pengarna finns med i detta sammanhang håller inte. Pengarna är en sak, och 5:3-bidraget är en annan sak. Vi har visserligen sänkt anslaget med 20 milj. kr., men anslaget finns i princip kvar.

Samtidigt skulle jag, med hänsyn till vår synpunkt att skogsvårdsavgiften också skulle kunna användas i skyddssammanhang, vilja fråga hur Jan Jennehag ser på möjligheterna att skydda dessa skogsområden som behöver skyddas ur naturvårdssynpunkt.

Tredje vice talmannen anmälde att Jan Jennehag anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

Anf. 31 LENNART BRUNANDER (c):

Herr talman! Som vi har hört tidigare från denna talarstol i dag, är skogen en av de viktigaste naturresurser som vi har i Sverige. Vid sidan om jordbruket är skogen en mycket stor tillgång för vår försörjning. Skogen är basen för den exportindustri som ger oss de mesta pengarna för att köpa nyttigheter utifrån. Detta beror ju på att skogen är mycket väl skött. Vi har i många år haft en skogsvårdsplan som har tryggt tillväxten i skogen och som har ställt krav på skogsägaren. Samtidigt har vi haft både dugliga och ansvarskännande skogsbrukare, som medverkat till att resultatet har blivit så här bra. Vi har i dag större tillväxt i kubikmeter skog än vad vi någonsin haft tidigare. Det är en bra förutsättning, som vi har att arbeta vidare med.

Vad vi har diskuterat i det här sammanhanget är hur denna resurs skall skötas, vem som skall bestämma om detta och på vilket sätt, och hur mycket vi skall ta ut av den här nyttigheten för varje år. Det har ju förekommit kritik för att man inte har huggit tillräckligt mycket, och det har också förekommit kritik för att man inte har skött det hela på bästa sätt i alla sammanhang. Men just det faktum att vi har en så stor skogstillväxt är ju ett bevis för att man trots dessa påståenden har skött skogen bra.

När det gäller avverkningsarna och deras storlek har vi under det senaste

året kunnat se en mycket klar ökning. Det beror på att marknadskrafterna har fungerat som de rimligtvis skall fungera. När vi har ett behov av att hugga måste priserna gå upp, så att de som äger skogen får en rimlig förutsättning för att kunna hantera verksamheten.

Vi har ju nu i riksdagen – och i utskottet – agerat för en ny skogsvårdslag, eftersom vi menar att lagen borde vara mindre detaljreglerad och ge brukarna större utrymme att spela inom. Vi ser fram mot den översyn som vi har begärt. Nu har vi inte fått någon majoritet för den, men det är ju möjligt att detta ändras så småningom. Även majoriteten i den här kammaren kommer väl så småningom underfund med att det krävs en översyn av skogsvårdslagen för att den skall fungera på ett bra sätt.

Dessutom har vi ju fått en annorlunda syn också inom de organ som hanterar skogsvården när det gäller trädslagsblandning och annat. Vi har en helt annan och positivare syn på lövskogen i dag än vad vi hade för bara några år sedan. Detta är ett bevis för att saker och ting är föränderliga, och det är egentligen någonting som vi skall vara glada över. Skogen är ju inte bara en resurs som vi tar nyttigheter ur rent ekonomiskt sett, utan skogen är också en tillgång när det gäller rekreation och fritid, landskapsbild osv. Genom att vi på det här sättet har en litet mera differentierad syn på detta med trädslag, blir resultatet mycket bättre.

Jag tycker inte att det stora bekymret när det gäller skogen ligger på det här planet. För mig är det stora bekymret miljöns påverkan på skogstillväxten på sikt – och även i dag. Jag var för inte så länge sedan på en konferens i Göteborg om luftföroreningar och försurningsproblem. Man redovisade där situationen i skogen, framför allt för våra barrträd men även för lövträden, som ju också är drabbade av miljöskador. Jag var kanske inte mest chockad av de resultat vi fick se i det sammanhanget, eftersom det ju egentligen inte var fråga om några nyheter. Men där bekräftades det som vi länge har trott och i vissa fall också vetat, att barrförlusterna på våra barrträd är ganska stora och inom vissa områden mycket stora. På västkusten, framför allt i stråk från Göteborg in mot landet och från Stenungsund, är barrförlusterna mycket stora. Det här leder utan tvivel till minskad tillväxt.

Nu lutar man sig mot det faktum att vi har en större skogstillväxt än vi någonsin har haft. Men den beror på, som jag inledningsvis nämnde, att det finns fler träd i Sverige än någonsin tidigare. Vi har planterat skog i 50–100 år på kalmarker och ljunghedar, och vi har tagit bort skräpaskog och planterat nya träd. På det sättet har vi fått väldigt många träd som växer och väldigt många träd som är i den ålder att de växer väldigt mycket.

Men tittar vi på det enskilda beståndet eller t. o. m. på det enskilda trädet, kanske inte bilden är riktigt lika positiv. Den miljöpåverkan som sker och som har skett innebär ju att träden har tappat barr eller löv och inte skjuter skott på det sätt som de skall göra. Det innebär ofelbart att de växer sämre.

Nej, det jag var mest chockad över på den här konferensen var egentligen att man från regeringens och ansvariga myndigheters sida inte tar detta problem med det allvar som man borde göra. Man gjorde precis som jag sade, man lutade sig mot det faktum att vi har en större tillväxt i skogen än vi någonsin har haft, och med det ville man bevisa att bekymren inte är så stora. Experterna som deltog i konferensen redogjorde dock på ett mycket

klargörande sätt för att de här problemen finns. Jag tror alltså att det är viktigt att vi gör någonting och att vi gör det mycket snabbt.

Det är egentligen detta som jag tror är det stora bekymret. Sedan tvistar vi då här om olika sätt att hantera pengar som vi har till skogsbruket. En sådan sak är skogsvårdsavgiften, som vi i centern vill skall tas bort, för den avgiften är en beskattning av skogsbruket och inte bara en omfördelning av pengar för att skapa nyttigheter för skogsbruket.

Som konsekvens av att vi vill ta bort skogsvårdsavgifterna kommer en del av de bidrag som betalas med dessa avgifter också att försvinna. Det har vi då reserverat oss för. Ett sådant bidrag är 5:3-bidraget, som vi har diskuterat tidigare i dag här i kammaren. Det är ingen tvekan om att det sätt på vilket pengarna har använts har lett till att en hel del känsliga marker har försvunnit som kanske borde ha varit kvar.

Det är ett av motiven till att vi nu föreslår att skogsvårdsavgifterna tas bort. En hel del hagmarker kommer då att bli kvar, men skall hagmarkerna vara av intresse krävs det också att de sköts. Jag tror att det behövs betande djur i dessa marker för att de skall vara till den nytta och det nöje för oss som vi vill att de skall vara.

Det har diskuterats skogsbilvägar. Jag tror att skogsbilvägar är någonting väldigt viktigt för att vi skall få ut något av skogen. Därför står vi bakom att det skall ges anslag för byggande av skogsbilvägar. Det är i de glesbygder där problemen är störst som skogsbilvägarna är till mest nytta.

Naturligtvis skall man vara försiktig när man bygger skogsbilvägar så att man inte förstör, men det har också utskottet uttalat, och på den punkten har vi varit eniga. Däremot har vi från centerpartiet reserverat oss mot att man skulle bygga sådana här vägar ovanför skogsodlingsgränsen, i de fjällnära skogarna där de utan tvivel kan skapa problem. Där skall vi vara mycket försiktiga med att hugga, och man bygger ju inte vägar om man inte också skall hugga.

Från centerns sida har vi också när det gäller de fjällnära skogarna krävt att få en naturvårdsgräns, så att det blir klarlagt var någonstans det egentliga skogsbruket tar slut, och man måste ha en annan syn på hur man skall hugga och hantera skogen.

Jordbruksutskottet har ju varit uppe och tittat på de fjällnära skogarna, och det har lett till mycket skarpa skrivningar från utskottet som vi har varit eniga om. Jag tror att det varit nyttigt att vi varit överens därvidlag, men det tar inte bort behovet av en naturvårdsgräns, för någon gång måste detta klaras ut.

Herr talman! Med det här vill jag yrka bifall till de reservationer som centerpartiets representanter i jordbruksutskottet har avgivit till betänkandet. Det är reservation 18 om en översyn av skogsvårdslagen, reservation 20 om skogsvårdsbidrag, reservation 22 om naturvårdsgränsen, reservation 27 om bidrag till skogsvård och reservation 34 om vägar ovanför skogsodlingsgränsen.

Anf. 32 JAN FRANSSON (s):

Herr talman! Skogsnäringen är av grundläggande betydelse för landets ekonomi och välstånd. Det har sagts förut, och det är vi överens om. Värdet

av exporterade skogsprodukter är ca 50 miljarder kronor. Många orter i vårt land är helt eller till stor del beroende av skogsindustrins utveckling. En fungerande skogspolitik är därför ett av de viktigaste medlen för att få landets ekonomi i balans och för att trygga sysselsättningen för många människor i dag och i framtiden.

Skogsmarken är en naturresurs som måste vårdas med ansvar för kommande generationer. Det är i och för sig ett synsätt som präglat skogspolitiken alltsedan skogsvårdslagens tillkomst i början av 1900-talet.

Med dagens kunskaper om samspelet i naturen vet vi att det är nödvändigt att anpassa skogsmarkens utnyttjande som virkesproducent efter de lagar som är naturgivna. Men skogsmarken skall inte bara producera virke. I målet för skogspolitiken ingår också hänsyn till andra viktiga samhällsintressen.

Medborgarna i vårt land skall ha tillgång till en god skogsmiljö för rekreation och friluftsliv. Värdefulla naturtyper måste bevaras för eftervärlden. Miljöer som säkrar fortlevnad av hotade arter av växter och djur skall bevaras. Andra intressen som måste tillgodoses är bl. a. rennärning, kulturminnesvård och turism.

Därför har riksdagen slagit fast vid flera tillfällen att principen om *mångbruk* skall vara vägledande för skogsbrukets metoder. I praktiken har det också visat sig vara möjligt att förena virkesmålet med naturmålet.

Herr talman! Framtiden för skogsnärningen rymmer både hot och möjligheter. Från allt fler platser i vårt land rapporteras allvarliga skador på skogen. Luftföroreningarna är ett övergripande hot som bara kan mötas genom internationella överenskommelser och kraftfulla åtgärder här hemma för att minska utsläppen. Inom regeringen pågår också arbetet med ett nytt handlingsprogram mot luftföroreningarna och försurningen.

Möjligheterna ligger i ett fortsatt ökat virkesuttag som är väl förenligt med ett långsiktigt och uthålligt skogsbruk. Tillväxten är betydligt större än avverkningen.

Det är glädjande att notera att de skärpningar av skogsvårdslagen som gjorts under 80-talet och de särskilda resurser och åtgärder som sattes in från regeringens sida förra året för att stimulera till ökad avverkning nu ger effekt. Vi har i dag den högsta avverkningen på många år, mellan 65 och 70 miljoner skogskubikmeter.

Lorentzon sade att vi inte vet orsaken, men han instämmer i bedömningen att utvecklingen går åt rätt håll. Jo, det finns faktiskt en utvärdering som lantbruksuniversitetet har gjort. Vad som är intressant i den utredningen är, med tanke på vad Lorentzon säger om prisets betydelse, att mer än hälften av skogsägarna inte anser att virkespriset har någon avgörande betydelse för avverkningsbeslutet. Den helt avgörande faktorn är de samlade åtgärder som har satts in från samhällets sida, inte minst de kontakter som skett direkt med de skogsägare som visat låg avverkningsbenägenhet.

Prognosen framöver ser också positiv ut, förutsatt att skogsbruket och skogsindustrin tar ett gemensamt ansvar för virkesförsörjningen.

Den avverkningskampanj som nu genomförs av skogsvårdsstyrelserna, där 30 000–35 000 skogsägare med låg avverkningsbenägenhet skall kontaktas, har rönt ett bra gensvar bland skogsägarna. Hittills har varannan rådgivning lett till hyggesanmälan, och mer än var fjärde rådgivning har lett

till beställning av utsyning. Kampanjen bedöms kunna ge 5-7 miljoner kubikmeter per år i uthållig avverkningsökning. Regeringen föreslår för nästa budgetår fortsatta ökade insatser från statens sida för information, rådgivning och översiktliga skogsinventeringar.

80-talets skogspolitik har i många avseenden varit framgångsrik, även om det fortfarande finns betydande eftersläpningar i skogsvården. Återväxten har hela tiden förbättrats. Röjningarna har faktiskt mer än fördubblats. Gallringarna ökar. Skogsskyddet i vårt land håller en utomordentligt hög standard. En bättre naturvårdshänsyn har uppnåtts genom betydande satsningar på utbildning och information i fauna- och floravård och i skogsekologi, som genomförts bland skogsvårdsorganisationens personal, skogsarbetare och skogsägare.

Det förtjänar att i det sammanhanget ge ett erkännande för detta goda resultat till den personal inom skogsvårdsorganisationen som har att verkställa riksdagens beslut i detta sammanhang.

Men det måste också sägas att landets skogsägare har ställt upp på 80-talets skogspolitik. Det visar inte bara den ökade intensiteten i skogsvården utan även den ökade avverkningen, och det bådär gott för framtiden.

Skogsägarna ställer alltså upp på 80-talets skogspolitik, men de borgerliga partierna här i riksdagen gör det inte – jag höll på att säga att de snart är de enda som inte gör det. De återkommer med en tennsoldats ståndaktighet med samma reservationer år efter år när vi behandlar budgeten för skogsbruket, helt obekymrade över att verkligheten för länge sedan har sprungit ifrån dem.

Martin Segerstedt kommer i ett senare inlägg att ta upp frågorna som rör det fjällnära skogsbruket. Själv skall jag kommentera några frågor som har tagits upp i tidigare inlägg och som återfinns i reservationer i betänkandet.

Jag skall först kommentera det gemensamma borgerliga kravet på en översyn av skogsvårdslagen. Jag förstår mycket väl den glädje som Sven Eric Lorentzon uttrycker över att man har samlats i det borgerliga lägret efter fyra fem år.

Jag konstaterar att centern nu har anslutit sig till de gamla moderata kraven. Centern har verkligen bytt fot i den här frågan. Jag rekommenderar den intresserade att ta del av den debatt som centerns nyblivne utskottsordförande förde just i denna fråga med moderaternas företrädare i denna kammare. Läs denna debatt, och bedöm sedan centerns ställningstagande när det gäller att nu ansluta sig till en gemensam borgerlig reservation i vilken man kräver en översyn av skogsvårdslagen.

Jag vill fråga inte minst centerns representant: Är det inte bra att avverkningarna ökar? Är det inte bra att det röjs och gallras mer? Är det inte bra att man allt bättre hanterar frågorna om naturvårdshänsyn? Vad är det egentligen ute i verklighetens skogsbruk som motiverar en översyn av skogsvårdslagen? Jag vill ställa en fråga direkt till Lennart Brunander: På vilket sätt skall naturvården stärkas i skogsvårdslagen?

Den andra frågan som jag vill ta upp gäller 5:3-bidraget. Det är 111 milj. kr. som anslås för bidrag till skogsodling efter avverkning av lågproducerande bestånd. Bidraget syftar till att stimulera till ökad skogsproduktion och till att stärka underlaget för sysselsättning och service i skogsbygderna.

Redan då detta infördes 1981 framhölls det att hänsyn måste tas till naturvården. Utskottsmajoriteten har i ett uttalande ytterligare skärpt dessa hänsyn genom att undanta lövskogsdominerade igenväxta hagmarker i södra Sverige från bidrag. Det är en marginell del i och för sig, men det är en markering.

Om man nu från de borgerliga partiernas sida inte tycker att satsningen på 5:3-bidraget är en samhällsekonomiskt riktig investering för framtiden, dvs. för att utnyttja skogsmarkens produktionsförmåga, borde man ändå från centerns sida – jag vänder mig då till Lennart Brunander – vara lyhörd för de indirekta positiva effekter på sysselsättningen som detta har i Norrlands inland. 75 % av bidragen går ju dit.

Jag vet inte om Lennart Brunander har nåtts av en skrivelse från verklighetens Härjedalen. Jag har en skrivelse här som fyra företrädare för skogsbruksområdena inom Mellanskog har ställt till samtliga riksdagsmän i Jämtlands, Kopparbergs och Gävleborgs län. Jag skall citera några delar ur denna skrivelse:

”För Härjedalen vore det katastrof om stödet till restaurering av § 5:3 skog skulle försvinna. Katastrof inte bara för privatskogsbruket utan för hela bygden.”

Skrivelsen fortsätter: ”Om markägarna i Tännäs tappar § 5:3 bidraget förlorar de ca 10 milj. kr. Detta medför tvärstopp i skogen, eftersom skogsmarken är svag och lönsamheten så dålig att ingen kan slutavverka och plantera, rest- och skräpskog, utan bidrag.”

Vidare sägs: ”Det är bra för hela Härjedalen om det är fart i skogen. Det ger råvara till de sågverk som finns inom kommunen, arbetstillfällen både vid avverkningstillfället men framför allt skogsvårdsarbete för skolungdomar och friställd personal från turistnäringen. Det ger också framtidstro för den nya generationen skogsägare. Ni får inte ta bort jobben och ta död på framtidstron genom att rösta bort § 5:3 bidragen.”

Är Lennart Brunander helt okänslig för sådana signaler från verkligheten i Norrlands inland?

Även Skogsarbetareförbundet har i ett uttalande påpekat den betydelse detta bidrag har för skogstillståndet, för sysselsättningen och helt enkelt för många bygders fortlevnad.

Lennart Brunander! Ni talar väldigt mycket, inte minst i dessa dagar, om landsbygdens utveckling. Nu har Lennart Brunander och övriga centerpartister i denna kammar möjlighet att inte bara tala utan även handla och direkt skapa sysselsättning i våra glesbygder i Norrland. Ta den chansen!

Herr talman! Jag yrkar bifall till hemställan i betänkandet med anledning av propositionen och avslag på samtliga reservationer.

Anf. 33 LENNART BRUNANDER (c) replik:

Herr talman! Jag kan instämma i mycket av det som Jan Fransson sade i inledningen till sitt anförande om skogspolitiken, om skogsvård, m. m. Det är frågor som vi är relativt överens om. Jag blev emellertid litet bekymrad när Jan Fransson mycket snabbt gick förbi frågan om miljöpåverkan i skogen, eftersom det är den absolut största och viktigaste frågan som vi måste lösa långsiktigt. Utvecklingen kan gå mycket snabbt om vi inte gör något.

Vi fick beskedet att skogen på västkusten är i ett likadant tillstånd som skogen i Tyskland 1984. Det måste vara alarmerande. Vi fick också beskedet att barrförlusterna i norra Sverige i stort sett är lika omfattande som genomsnittet för södra Sverige, och där är skogen ännu mycket känsligare. Förmodligen är marginalerna där också mycket större. Effekterna för det norrländska skogsbruket och för skogsbruket i hela Sverige är större än vad de skulle bli genom eventuella bidrag.

Jan Fransson ställde några frågor till mig. Han undrade om vi inte tycker att det är bra att det huggs, röjs och gallras i dag. Givetvis tycker vi det. Det är ju resultatet av det arbete som skogsägarna i vårt land utför. Att vi har en gemensam reservation om en översyn av skogsvårdslagen innebär inte att vi ställer upp på alla de krav som moderaterna för fram i sin skogsvårdspolitik. Det vet Jan Fransson mycket väl, och jag vill bara slå fast det. Däremot råder enighet om att vi behöver en översyn för att få förenklingar och förbättringar till stånd.

Jan Fransson kom in på avverkningarna och frågade vad som medverkat till att vi har en högre avverkning. Då vill jag verifiera vad Jan Fransson sade, nämligen att den direkta påverkan på passiva skogsägare har gett ett mycket gott resultat. Det är ett bra sätt att arbeta på, och skogsvårdsstyrelserna skall fortsätta med det. Däremot tror jag att priset har en avgörande betydelse i varje fall för de marginalkvantiteter vi får fram, men kanske inte för de stora kvantiteter som bolagen och domänverket tar fram. Där spelar inte priset så stor roll, men för de marginalkvantiteter som vi ändå är beroende av är det som sagt viktigt.

Det ställdes en fråga till mig om 5:3-bidraget. Jag är övertygad om att det har betydelse i vissa orter. Men i de exempel som Jan Fransson tog upp är det fråga om regionalpolitik, fråga om att använda arbetsmarknadspolitiska åtgärder för att sysselsätta människor och ge ett stöd till både röjning och plantering. Den frågan har vi haft uppe tidigare. Där ställer vi det kravet att man även inom skogsbruksområden, vid sidan av skogsvårdsstyrelserna, skall få använda arbetsmarknadspolitiska medel för sådana åtgärder och för att sysselsätta de människor som Jan Fransson talade om.

Under detta anförande övertog andre vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Anf. 34 SVEN ERIC LORENTZON (m) replik:

Herr talman! En liten rättelse: Det har förekommit uppgifter om att vi moderater vill ha bort skogsvårdsavgiften. Det har vi aldrig yrkat på. Vi vill sänka skogsvårdsavgiften. Den skall ligga på en nivå som ungefär motsvarar vad det kostar att tillvarata skogsbrukets gemensamma intressen. Det kan vara fråga om kostnader för information osv. Den kan bli betydligt lägre än vad den är nu. Vi vet inte exakt var vi hamnar, men vi har i andra sammanhang föreslagit att en arbetsgrupp tillsätts för att se över frågan. Detta säger jag bara som en sakupplysning. Vi har inte förordat att skogsvårdsavgiften helt skall bort.

Jag kan till stor del hålla med Jan Fransson om det han säger om skogsvården och hanteringen av skogsbruket i dag. Mångbruket skall vara

vägledande. Men jag tror i motsats till Jan Fransson att mångbruket skulle stimuleras ytterligare om vi fick en annan utformning av skogsvårdslagstiftningen. Den är i dag till stora delar inte utformad som en mångbrukslag. Den är för detaljerad och styrande.

Jag hävdade i mitt inledningsanförande att vi inte vet exakt vad som stimulerat till de ökade avverkningarna. Jag känner mycket väl till den utredning som SLU har gjort. Jag förvånar mig litet över den, t. ex. över att virkespriserna skulle ha en så liten påverkan. Min erfarenhet från svenskt skogsbruk säger annars att det tar en väldigt lång tid att ändra avverkningarna. Jag menar – det kan ligga en del i SLU:s utredning – att det viktigaste är den positiva attityd man haft. Den diskussion som förts under en följd av år kanske också har haft en stor påverkan. Men jag inbillar mig inte att virkespriserna inte skulle ha någon betydelse.

Sedan till 5:3-skogarna. Jag är en av förespråkarna för 5:3-bidragen som stöd till avveckling av lågproducerande förband. Jag kommer själv från Halland, som i början av 1900-talet var helt skogslöst. Men olika intressen – privata intressen och stiftelser – gick in och planterade skog. Halland är i dag ett av landets bästa skogsproducerande län. Jag vet vad det innebär. Jag är beredd att ställa upp. Det har vi gjort tidigare när det hela finansierades över budgeten, alltså med budgetmedel. Men om södra Sveriges skogsbrukare skall betala regionalpolitiken och investeringar i Norrlands inland vill vi inte vara med. Vi kan alltså inte enligt vår mening finansiera skogspolitiska åtgärder med skogsvårdsavgiften på det här viset.

Anf. 35. LARS ERNESTAM (fp) replik:

Herr talman! Jag ställde en fråga till Jan Fransson om möjligheterna att klara de skyddsbehov som finns. Staten skjuter ett berg av kostnader för skyddsbehov när det gäller våtmarker, urskogar och annat framför sig. Hur tänker man ekonomiskt klara det? Genom att dessa saker inte är klarlagda och genom att resultatet av de olika inventeringarna – våtmarksinventeringarna, urskogsinventeringarna och annat – inte är redovisade eller fastlagda kvarstår konfliktsituationerna. Då skulle jag vilja veta hur man från socialdemokratisk sida har tänkt sig att klara de här sakerna.

Det blir naturligtvis stora kostnader – jag kallar det som sagt för ett berg – jämfört med miljöbudgeten, som ju är 500 milj. kr. Men det blir inte ett berg av kostnader om man ser det i relation till hela skogsnäringen. Då rör det sig om några promille eller om mycket små procenttal, kostnader av engångskaraktär för att klara en del av behoven.

Jag skulle gärna vilja ha svar från Jan Fransson: Hur skall ni klara det här?

Anf. 36. JAN FRANSSON (s) replik:

Herr talman! Till Lennart Brunander vill jag säga att vi lär få tillfälle att diskutera miljöpåverkan på skogen. Vi har numera en regering som driver dessa frågor kraftfullt. Vi får alltså tillfälle att i denna kammare diskutera dessa frågor.

Det är bra att man avverkar och röjer, säger Lennart Brunander. Ändå kräver han en översyn av skogsvårdslagen. Visserligen fick vi höra att centern egentligen inte ställer upp på moderaternas förslag. Kanske är det bara litet

kosmetika i den borgerliga enhetens tecken.

Jag vill ställa en konkret fråga till Lennart Brunander: På vilket sätt skall reglerna när det gäller naturvården skärpas i skogsvårdslagen? Detta krävs i reservationen. Står inte centern och Lennart Brunander bakom det här kravet? Jag är intresserad av att få ett konkret svar på min fråga.

Lennart Brunander undvek att ta upp nödropet från Härjedalen. Jag skulle naturligtvis kunna plåga Lennart Brunander med ytterligare ett citat från nödropet i Härjedalen. Jag skulle kunna återge vad ordföranden i centerns kommunorganisation i Härjedalen har sagt. Han talar om vilken nytta dessa bidrag har gjort. Han säger att han inte alls tycker att det är fel att man solidariskt ställer upp för att rätta till situationen i fråga om de skogar som har en historisk bakgrund – den beskriver han också – av skövling o. d. Han avslutar för resten med en uppmaning till både Nils G. Åsling och Stina Eliasson att rösta rätt här. Han kommer att bevaka detta, och han kommer att bevaka hur Lennart Brunander ställer sig. Vi har ett besked till människorna i Härjedalen från socialdemokraternas sida: Ni kan lita på att vi skall göra vad vi kan för att bl. a. på det här sättet ge bidrag till sysselsättning uppe i Härjedalen.

Sven Eric Lorentzon säger att skogsvårdslagen inte ger möjligheter till mångbruk. Ja, men vi har ju båda suttit i skogsstyrelsen ett antal år. Menar Sven Eric Lorentzon att skogsvårdsorganisationen, där vi har ett visst ansvar för både skogsvårdslagen och de uttalanden som riksdagen gör, inte tillämpar skogsvårdslagen utifrån principen om mångsyftesbruk? Jag vill nog mena att man gör det.

Anf. 37 LENNART BRUNANDER (c) replik:

Herr talman! För att börja med Härjedalen: Jan Fransson säger att Jan Fransson och socialdemokraterna skall ställa upp för Härjedalen. Ja, det gör ni – men på det sättet att ni tar pengar från skogsägarna i övriga landet och sedan skall placera dem i Härjedalen och för resten också på andra ställen. Men merparten av pengarna går ju, som Jan Fransson sade, till norra Sverige.

Det är fråga om ett regionalpolitiskt stöd. Men det är inte så att vi lämnar de här människorna därhän. Som jag sade i min tidigare replik anser vi att man skall använda regionalpolitiska och arbetsmarknadspolitiska pengar till detta. Det är fullt möjligt att göra så. Och om Jan Fransson och socialdemokraterna vill ställa upp för dessa människor kan ni alltså göra det.

Jan Fransson sade att vi i dag har en regering som är aktiv när det gäller att stoppa miljöförstöringen och skydda skogen. Jag framhöll i mitt första inlägg att vad som gjorde mig mest chockad på konferensen i Göteborg var hur litet man ifrån regeringens sida var villig att göra i det här sammanhanget och i hur stor utsträckning man hade anammat de resonemang som bilindustrin och storindustrin för. Det var i princip ordagrant den argumentation som man fört fram från det hållet som nu fördes fram från regeringen.

Jan Fransson ville veta hur reglerna när det gäller naturvårdsintressena skulle skärpas i den nya skogsvårdslagen, eftersom det stod så i reservationen, som han sade. Men det står inte riktigt så i reservationen, utan det står att naturvårdsfrågorna bör beaktas, vilket är fullt riktigt. De frågorna skall

definitivt inte få en sämre ställning, men detta innebär inte med nödvändighet att vi måste få fler och svårare restriktioner. Men de områden där vi har svag skog, dvs. fjällnära områden och områden av liknande typ; samt de områden där vi har värdefulla marker behöver bevaras, och det skall vi göra. Däremot behöver vi kanske inte ha så väldigt stora områden, utan det viktiga är att vi har en allmän skogsvård som tar hänsyn till naturvården. Här är den nya synen på trädskogsblandning med ett ökat lövinslag positiv. Skogsägarna har i allmänhet visat att man sköter det hela på ett bra sätt, och det tror jag att man kan göra i fortsättningen också.

Anf. 38 LARS ERNESTAM (fp) replik:

Herr talman! Jag ställde en fråga till Jan Fransson om naturvården. I svaret till Brunander hänvisades bara till att socialdemokraterna kraftfullt driver dessa frågeställningar.

Min fråga gällde något just den kraftfullheten. Jag frågade: Hur tänker socialdemokraterna klara de skyddsobjekt som finns och som det är nödvändigt att skydda?

Anf. 39 JAN FRANSSON (s) replik:

Herr talman! Lennart Brunander säger beträffande 5:3-bidraget att man tar pengar från andra skogsägare och använder dem i regionalpolitiskt syfte. Då vill jag återigen citera och hänvisa till centerns ordförande i kommunorganisationen i Härjedalen, och jag ställer helt upp bakom vad han säger.

Han säger i Östersunds-Posten:

”Man kan då fråga sig om en näringsgren som skogsbruket med egna medel skall bedriva regionalpolitik. Ja, jag tror faktiskt att vi kan ställa det kravet. Vi skall komma ihåg att förädlingen av vår skogsråvara sker ute vid kusten, vid skogsägarnas egna industrier såväl som storskogsbrukets. Vi har fått utgöra råvarubås för kustindustrin och i mycket liten omfattning fått deltaga i förädlingen av råvaran.

Det kan inte, mot bakgrund av detta förhållande, vara för mycket begärt att vi får hjälp med att återskapa de skogar som genom årtionden fått utstå ett stort exploateringstryck. Kapitalströmmen behöver ju inte alltid gå mot kusten och mot söder.”

Jag har förstått att Norrland inte existerar i Lennart Brunanders sinnevård.

Anf. 40 MARTIN SEGERSTEDT (s):

Herr talman! Jag skall under några minuter kommentera det avsnitt i betänkandet som tar upp de fjällnära skogarna och de reservationer som är fogade till detta avsnitt.

Det är nu drygt två år sedan vi här i riksdagen drog upp riktlinjer för de fjällnära skogarnas utnyttjande. Det vi då stadgade om en stor återhållsamhet med skogsbruket i dessa områden har nu börjat få genomslag ute i det praktiska skogsbruket. Det gäller dels den markanvändningsplanering som riksdagsbeslutet initierade, dels avverkningar och skogsvårdsarbeten samt vad som hör ihop med detta, t. ex. vägbyggnad. Med hänsyn till den eftersläpning som vi måste räkna med när det gäller en så betydande omställning har vi fått synliga och påtagliga förändringar först under senare

tid. Vi kan dock i statistiken avläsa en påtagligt minskad hyggesstorlek och hur t. ex. hyggesplöjningen, som varit en av de mest omstridda åtgärderna, har begränsats till endast något tiotal objekt i varje län. Ändring i stödförordningarna är även det en åtgärd som har medverkat till att styra in skogsbruket mot ökad återhållsamhet.

De stora arealer urskog och lavbärande skog i storleksordningen 600 000–700 000 hektar som i en överenskommelse mellan naturvårdsverket och domänverket fått ett permanent skydd har nu till stor del avgränsats i detalj och lagts ut i terrängen.

Stora utbildningsansatser görs också för att föra ut praktisk erfarenhet och forskningsresultat om föryngring i svåra lägen. Detta är av stor vikt, bl. a. för att göra skogsvårdsstyrelsernas personal än bättre rustad att möta de krav som ställs från olika håll på deras grannlaga arbete.

I reservationer i det nu aktuella betänkandet har förordats att det skall fastställas en naturvårdsgräns och att bidrag till skogsbilvägar inte skall utgå när det gäller skog ovanför den nuvarande skogsodlingsgränsen. Dessa krav och andra krav som framförts i den allmänna debatten, bl. a. om förbud mot vägbyggnad och t. o. m. totalt avverkningsförbud, har väckt en betydande oro för sysselsättning och utkomstmöjligheter i de berörda kommunerna. Särskilt bland de privata markägarna och för allmänningsskogarna har sådana krav uppfattats som ett hot mot ett skogsbruk som i dessa trakter utövats under generationer.

Det sägs visserligen i reservationerna att förbud mot avverkningar ovanför en naturvårdsgräns skall gälla storskaligt skogsbruk. Men vad är då det? Tillhör skogsbilvägarna det storskaliga skogsbruket? Vilka begränsningar avser man att lägga på enskilda, som t. ex. föredrar att sälja i form av rotposter?

Skall också olika former av samverkan i skogsbruket – allmänningar av olika slag och samverkansområden – omfattas av restriktionerna? Detta är frågor som måste ställas i detta sammanhang.

Mot kravet på en naturvårdsgräns vill vi för vår del vidhålla den inriktning som vi – för övrigt i mycket stor enighet – valde i riksdagsbeslutet 1985: en markanvändningsplanering där alla olika intressen kan vägas samman. En försöksverksamhet med markanvändningsplanering har pågått i de berörda länen. Vid en konferens för några dagar sedan redovisades erfarenheterna från denna försöksverksamhet, och man enades om det fortsatta arbetet. Planeringen skall nu fullföljas så skyndsamt som möjligt i hela det fjällnära området. I Jämtlands län beräknas arbetet kunna vara klart redan under 1988.

Det är ytterst viktigt att arbetet med markanvändningsplaneringen får gå vidare. Planeringsresultatet kommer att ge en god vägledning för dem som skall utöva sina näringar i en gemensam markanvändning och även för de myndigheter som skall svara för bevarandeintressen och tillståndsgivning för skogsbruk och i andra sammanhang.

På en punkt har utskottet med tillstyrkande av en s-motion funnit att vi bör flytta fram positionerna. Det gäller obligatorisk prövning av all vägbyggnad inom hela det svårföryngrade området, alltså en betydligt större areal än det fjällnära området. Utskottet förordar här att även väg som byggs utan

statsbidrag skall prövas enligt de villkor som gäller i stödförordningen för statsbidrag till vägar. Detta bör ses som en markering av att det i vägbyggnadssammanhang är väsentligt att iaktta skärpt naturvårdshänsyn över ett stort område med mycket skiftande biologiska förhållanden.

Men det finns även anledning att påpeka att en stark anknytning av restriktioner till statsbidrag kan snedvrída utvecklingen och ge olika förutsättningar för olika markägarkategorier.

Statsbidrag kan i många fall bli en värdefull stimulans när det gäller att få till stånd åtgärder, t. ex. just vägdragningar, som är till fördel för både naturvärden och skogsbruket liksom även för rennäringen och för fritidsfolket. En privat väg kan ju stängas av när markägaren bestämmer. Detta kan inte ske på samma sätt när det är fråga om en väg som är byggd med statsbidrag.

Till Lars Ernestam, som tidigare diskuterade skogsbilvägar med Jan Jennchag, vill jag säga att jag så långt jag har kunnat följa upp frågan om de omdiskuterade skogsbilvägarna har funnit att det är de vägar som inte har fogats in i en övergripande vägplan som har väckt de största protesterna.

Även i detta sammanhang vill vi framhålla att ett varsamt och uthålligt skogsbruk i en samordnad markanvändning – vilket måste vara det övergripande målet – inte gynnas bäst av någon strikt dragen gräns, utan det gäller att finna goda samverkanslösningar över hela detta stora område.

Herr talman! Jag yrkar bifall till jordbruksutskottets hemställan i här berörda delar av betänkandet och avslag på reservationerna 21, 22 och 34.

Anf. 41 LENNART BRUNANDER (c) replik:

Herr talman! Jag förstår inte riktigt Martin Segerstedts ovilja mot att få till stånd en naturvårdsgrens. Med en sådan skulle man kunna lösa många av de problem som finns.

Martin Segerstedt ställde också frågan: Vad är ett småskaligt skogsbruk? Det är inte så lätt att rakt upp och ned svara på den frågan. Men man har ju under alla tider bedrivit skogsbruk, och man har hittills kunnat göra det utan att förstöra den natur som finns i skogen. Ett sådant skogsbruk bör man naturligtvis också fortsättningsvis kunna bedriva. Det är egentligen svaret på Martin Segerstedts fråga.

Jag delar emellertid Martin Segerstedts uppfattning när det gäller skogsbilvägarna. Det sade jag redan i mitt inledande anförande. Men man bör inte bygga sådana vägar uppe i områden där man sätter ett frågetecken för om man över huvud taget skall hugga. Man bör först och främst göra en avvägning av frågan om det verkligen finns ett behov av en väg innan man lämnar tillstånd till avverkning, så att inte vägen i sig skapar ett behov av och gör det nödvändigt att hugga.

Martin Segerstedt sade också att vi var överens 1985 och att det då inte diskuterades någon naturvårdsgrens. Men vi förde faktiskt en diskussion om en sådan även då. Det råder inte något motsatsförhållande här, utan vårt krav är egentligen bara en uppföljning av det beslut vi fattade då.

Anf. 42 MARTIN SEGERSTEDT (s) replik:

Herr talman! Jag vill bara tala om för Lennart Brunander att skogsvårdslagen faktiskt är formulerad så att det krävs tillstånd även för att hugga i väglinjen. Avverkningstillståndet måste alltså vara klart innan vägen får dras. Därför är det inte någon skillnad mellan avverkning i väglinjen och den avverkning som sker efteråt.

Men en betydligt intressantare fråga är Lennart Brunanders syn på hur ett skogsbruk skall bedrivas. Skall vi uppfatta honom så att vi skall gå tillbaka till den typ av skogsbruk som vi hade tidigare? Vi vet ju vad ett sådant skogsbruk betydde för de människor som arbetade i skogen. De hade långa avstånd till sin arbetsplats och kunde inte nå hemmet efter arbetsdagens slut. Lennart Brunander har en helt verklighetsfrämmande syn på detta. Allt modernt skogsbruk kräver faktiskt att det finns framkomstmöjligheter i skogen. Det gäller även för det område vi nu diskuterar.

Anf. 43 LENNART BRUNANDER (c) replik:

Herr talman! Naturligtvis har det skett förändringar i det sätt på vilket vi bedriver skogsbruket. Men de grundläggande ekologiska och biologiska förutsättningarna har ju inte ändrats i och med detta. Det är mot den bakgrunden jag menar att vi måste ta samma hänsyn till naturvårdsintressena nu som man gjorde då. Men det är alldeles klart att vi använder andra metoder och andra redskap, och vi har ju faktiskt vägar som leder närmare fram till skogsbruket än dem man hade på den tiden. Visst finns det en skillnad, men vi måste ta samma naturvårdshänsyn.

Jan Fransson tog i den tidigare debatten mellan honom och mig upp frågan om naturvårdshänsynen och annat. Även Martin Segerstedt borde tänka på den frågan i det här sammanhanget.

Anf. 44 MARTIN SEGERSTEDT (s) replik:

Herr talman! Det är ju just vad vi gör nu. Vi ser hur man i samband med markanvändningsplaneringen på område efter område tar fram naturvårdsinriktade skogsbruksplaner som verkligen inrymmer det ståndortsanpassade skogsbruk som vi nu skall bedriva.

Här vill jag komma in på frågan om naturvårdsgrens och markanvändningsplanering. Markanvändningsplaneringen tar ett betydligt vidare grepp över ämnet än vad en strikt dragen gräns skulle göra. Därför har markanvändningsplaneringen mera anknytning till naturvårdshänsynen än man skulle kunna åstadkomma genom att dra en gräns och ovanför den gränsen tillämpa vissa restriktioner, medan man i övrigt lämnade området fritt. Enligt vår mening bör naturvårdshänsyn tas över ett större område. Det uttalar vi också i anslutning till att vi tillstyrker den motion som väckts i frågan.

Anf. 45 JAN JENNEHAG (vpk):

Herr talman! Skogsvårdslagen och en översyn av denna har diskuterats. Givetvis skall lagen ha sin utgångspunkt i skogen som en naturresurs. Vpk menar att detta kan komma till uttryck i skogsvårdslagens första paragraf. I denna portalparagraf kan vi framhålla att skogen är en mångsidig resurs, där hänsyn till bevarandet av arter och ekosystem och människors behov av

rekreation är lika viktig som ekonomiska aspekter. Detta kan vi mycket väl göra utan att gå in på en översyn av lagen som sådan.

Detta yrkande har vpk framfört tidigare. Jag upprepar det och yrkar bifall till vpk:s reservation nr 19.

Lennart Brunander berörde i sitt anförande hotet mot skogen, särskilt luftföroreningarna. Jag instämmer i det han sade. Inför hotet mot den biologiska mångfalden kan vi inte undandra oss ansvaret för bevarandet av miljöer som får en alltmer krympande andel i vår värld.

Den metod som vi använder i vårt land är att tillämpa en industriell syn på skogen: skogen är en råvara, och vi har rätt att utnyttja dess resurser. Vi ser på skogen, marken och jorden över huvud taget som någonting som vi skall förvalta efter bästa förmåga. I detta ingår att vi skall skörda under den tid vi har tillfälle att göra det.

Men den resurs skogen utgör är också någonting som vi har till låns och som vi skall föra vidare till framtida generationer. Vi har lånat denna resurs, och vi måste lämna tillbaka lånet i ett skick som gör att våra möjligheter att överleva inte minskar.

5:3-bidraget har diskuterats mycket utifrån frågan vad som händer med möjligheterna att bevara lövdominerade skogar. I vår reservation 23 begär vi åtgärder framför allt i södra Sverige för att bevara lövdominerade skogar och att man skall gynna inblandning av främst björk i gran- och tallskogar. I det stycket yrkar jag alltså bifall till vpk:s reservation nr 28.

Skogsgödsling, markberedning, främmande trädslag är också hot mot vår skogsmiljö. Den kemikaliserings som ägt rum i stora delar av jordbruksområdet men även i andra delar av vår omgivning har funnit sin väg även till skogen. Det finns risk för att skogsbrukets beroende av kemikalier kan leda till samma situation som den jordbruket har hamnat i. Kemikalierna är ett skadligt och onödigt tillskott, som vi inte vill acceptera i ett skogsbruk som bygger på ekologisk balans.

Vi har också förslag om begränsningar av kalhyggen. Kalhyggenas storlek har bestämts av produktionsmetodernas möjligheter att effektivt arbeta, maskinutrustningens utformning o. d. Vi vill ha ett förslag om begränsningar av kalhyggen.

I fråga om främmande trädslag i vår flora, typ pinus contorta, vill vi ha en plan för största tillåtna areal. I det stycket yrkar jag bifall till vår reservation nr 30.

Vi har tidigare i olika sammanhang varit inne på frågan om byggandet av skogsvägar, och jag vill nu instämma i vad Martin Segerstedt nyss sade. Vi skall naturligtvis inte bygga vägar bara för att det är trevligt att ha vägar, utan det är först sedan ett avverkningsprogram har fastställts som vägen skall komma till. De krav som samhället ställer på utförandet av vägar för att samhällets bidrag skall utgå anser vi skall gälla över huvud taget. Samma regler skall alltså gälla för skogsbilvägarnas utförande oberoende av om de byggs med bidrag eller inte.

Herr talman! Jag yrkar bifall till vpk:s reservationer 19, 28, 30 och 33.

Överläggningen i detta avsnitt var härmed avslutad.
(Beslut fattades efter debatten om avsnittet fiske.)

Kammaren övergick till att debattera avsnittet fiske.

Anf. 46 JENS ERIKSSON (m):

Herr talman! Under p. E 7 i bilaga 11 till budgetpropositionen föreslår regeringen att lån till fiskerinäringen skall utgå med 35 milj. kr. Regeringen beräknar därvid 25 milj. kr. till fiskerilån och 10 milj. kr. till fiskberedningslån. Beloppen kan jämkas mellan de båda ändamålen efter beslut av regeringen.

I anledning av motioner från moderaterna, centerpartiet, folkpartiet och vänsterpartiet kommunisterna lägger utskottet fram ett förslag till riksdagen om en höjning av beloppet för fiskerilån med 15 milj. kr. Det innebär att den totala låneramen för fiskerilån höjs till 50 milj. kr.

Självklart är jag tillfreds med och glad över att det finns en majoritet i riksdagen som känner till det behov som finns och är beredd att förstärka låneramen. Vi minns från fjolårets proposition att regeringen föreslog att man skulle ta bort de förmåner som ges licensierade fiskare genom fiskerilån, men att det även då fanns en majoritet i riksdagen som inte accepterade detta.

Beloppet 25 milj. kr. har stått stilla sedan 1978, trots att kostnaderna ökat kraftigt och priserna på båtar stigit. Ökningen av lånebeloppet var därför inte enbart välkommen utan också befogad.

Jag konstaterar att det nu finns ett intresse på sydkusten att förnya fiskeflottan. Denna utveckling kommer säkert att påskyndas efter årets svåra isvinter, då endast de största och kraftigaste fartygen kunnat bedriva fiske. Det var den tredje mycket svåra isvintern i rad, och den svenska fiskeflottan har haft nästan dubbelt så många dagar stillaliggande på grund av ishinder under den senaste treårsperioden som under de tre åren närmast före.

Reservanterna säger i sin reservation nr 36 att förslaget är väl avvägt. Man kunde lika gärna ha sagt att det kan räcka åt er. Man anger också som skäl det ansträngda ekonomiska läget.

Jag tror att fiskerilån är väl satsade pengar. De ger sysselsättning, och pengarna betalas tillbaka. Det är förmånliga villkor, och det behövs. Ett livskraftigt svenskt fiske och en fiskeflotta i god kondition skapar liv och verksamhet vid kust och i skärgård, och det skapar trevnad för alla er som utnyttjar kust och skärgård för rekreation. Därför är inte anslaget väl avvägt, och jag yrkar avslag på reservation nr 36 och i övrigt bifall till de reservationer där moderaterna finns med.

Det kunde, herr talman, finnas mycket mer att säga om problem, behov och annat inom svenskt fiske, men på grund av den framskridna tiden och närheten till pingst, som ju är hänryckningens tid, sparar jag det till en annan gång.

Anf. 47 ANDERS CASTBERGER (fp):

Herr talman! Fisket är en viktig naturresursnäring. Det spelar en stor roll för en viktig del av vårt näringsintag, och det har också betydelse för sysselsättningen. Det bidrar till bosättning och befolkning i perifera delar av vårt territorium och utgör en icke oväsentlig del av territoriebevakningen.

Yrkesfiskare kan man dock inte bli enbart genom att vara intresserad av hav och fisk.

Liksom inom de allra flesta andra yrkesområden – även där verksamheten bedrivs i form av småföretagsamhet – är utbildning och särskilt inriktad yrkesutbildning viktig. Behovet av kursverksamhet för yrkesfiskarna är dokumenterat stort. Myndigheterna ställer ökade krav på skeppare och maskinister, samtidigt som fiskarna måste delta i säkerhetskurser av olika slag som brandskyddsutbildning och livbåtsutbildning. Behovet av ekonomiskurs är också stort. Med de oregelbundna arbetstider fiskarna ofta har finns det för dem inte samma möjligheter som för andra yrkeskategorier att följa den undervisning som anordnas av kommuner och studieförbund. Den utbildning som tillhandahålls av fiskeristyrelsen kan däremot på ett bra sätt anpassas både till yrkesfiskarnas arbetstider och till behovet av specialinriktade ämnen. Anslaget för detta behöver förstärkas. Att vi här har att göra med ett konkret behov visas inte minst av vad fiskeristyrelsen uppgivit om låg investeringsbenägenhet hos vissa yrkesfiskekategorier. Folkpartiet anser därför att anslaget för detta ändamål behöver förstärkas, och vi har för vår del anvisat 300 000 kr. mer än vad som föreslås i propositionen. Med detta, herr talman, yrkar jag bifall till vår reservation 35.

Herr talman! Det är viktigt att seriöst pröva behoven inom fiskenäringen. När det gäller fiskerilånen kan man fråga sig om regeringen gjort någon prövning över huvud taget. Den regering som senast funderade kring dessa lån lade fram sin budgetproposition i januari 1978. Sedan budgetåret 1978/79 är nämligen, som Jens Eriksson påpekade, fiskerilånens storlek helt oförändrad, och lånen har inte räckt till. Bl. a. Kerstin Gellerman, Kenth Skårvik och Leif Olsson från folkpartiet har föreslagit att fiskerilånen skall ökas med 15 milj. kr. När nu utskottet ställer sig bakom denna uppräkningsvisar det, anser jag, en tro på att en ny generation fiskare skall kunna etablera sig på rimliga villkor. Men socialdemokraterna väljer att gå ut på tvärs.

Det är nämligen så, herr talman, att dessa lån i huvudsak används för inköp och förnyelse av fiskeflottan. Vid generationsskiften i småföretag, som det här är fråga om, accentueras behovet av investeringar i båtar och tyngre utrustning. Äldre båtar skall överlåtas på yngre fiskare. Men dessa yngre fiskare har högre krav på sig på effektivitet och räntabilitet. Om vi skall få några yrkesfiskare kvar i verksamhet måste vi därför vara beredda att stödja dessa krav på högre effektivitet också i fiskerinäringen. Det innebär alltså behov av relativt tunga investeringar. De fördelaktiga fiskerilånen kan därför fungera som startbidrag för en ny generation fiskare, som inte har möjlighet att till fulla marknadsmässiga kostnader uppta lån till en verksamhet som trots allt i vårt samhälle betraktas som lågavkastande.

Bristen på lånemedel, genom att anslaget varit oförändrat sedan slutet av 1970-talet, har medfört ett ogynnsamt läge för särskilt yngre fiskare. De enda som inte har förstått detta är socialdemokraterna. Är detta rent av ett sätt att bakvägen i praktiken införa ett etableringsstopp för fiskare? Ja, det måste man fråga sig.

Jag vill därför, herr talman, instämma i yrkandet om bifall till utskottets hemställan i denna del.

Så ytterligare ett område. Till ett heltäckande fiskepolitiskt program hör

självfallet också fiskevård. Regeringen tycks ha förbiset ett viktigt faktum, nämligen att införandet av det fria handredskapsfisket medfört svårigheter att upprätthålla fungerande fiskevårdsområden. Det har lett till att fiskevården blivit eftersatt. Regeringen ger det ena slaget efter det andra på fiskeristyrelsens fingrar, vill jag påstå, och biträder inte fiskeristyrelsens förslag att anslaget till fiskevård bör tillföras 8,5 milj. kr. i budget.

Folkpartiet anser att försämringen av fiskevården nu inte kan få fortsätta längre, utan vi har föreslagit att anslaget ökas med 700 000 kr. Jag yrkar därför, herr talman, bifall till reservation 37.

Anf. 48 KAJ LARSSON (s):

Herr talman! I jordbruksutskottets betänkande nr 16, som vi nu behandlar, upptas på s. 39–44 utskottets behandling av fisket i budgetpropositionen, bil. 11, och dithörande motioner. Till betänkandet har också bifogats tre reservationer avseende detta avsnitt, och jag skall närmast bemöta och kommentera dessa.

Jag vill, herr talman, återkomma här i kammaren när prisregleringen på fisk skall debatteras och kommer då att ge en allmän översikt av fisket i Sverige.

I reservation 35 hemställer representanterna från folkpartiet att anslaget för yrkesutbildning av yrkesfiskare höjs med 300 000 kr. Enligt uppgift från fiskeristyrelsen är det hos denna avsatt 450 000 kr. för utbildning av yrkesfiskare. Denna utbildning är i första hand avsedd att vara en kompletterande utbildning av yrkesfiskare såsom behörighetskurser, viss sjösäkerhetsutbildning osv., men pengar från detta konto används också för utbildning av och inom fritidsfisket. Därutöver sker en yrkesutbildning i fisket av ungdomar på gymnasienivå på sex olika platser i Sverige, men detta finansieras som bekant med andra medel.

Därför anser jag att en höjning av nuvarande anslag med 65 % inte kan anses tillräckligt motiverad, och därför yrkar jag avslag på reservationen.

I reservation 36 har vi socialdemokrater i utskottet reserverat oss mot de borgerliga partiernas och vpk:s majoritetsbeslut att höja anslaget till lån till fiskerinäringen med 15 milj. kr. till 50 milj. kr.

Målet för fiskeripolitiken fastställdes 1978. Utöver att fiskerinäringen skulle få en både ekonomisk och social standard som är jämförbar med den som erbjuds inom andra näringar och erbjuda trygghet i arbetet, fastslogs att hänsyn skulle tas till behovet av sysselsättning, främst i kust- och skärgårdsområden, där fisket har stor regionalpolitisk betydelse.

De angivna målen skulle uppnås bl. a. genom ett nytt system för prisreglering på fisk, licensiering av yrkesfisket samt utökat stöd till fiskets rationalisering i form av lån, lånegarantier och statsbidrag.

Syftet med den nya fiskepolitiken var att få en effektivare fiskenäring och därmed en förnyelse av fiskeflottan.

De fiskerilån som lämnas i dag är mycket fördelaktiga för fiskerinäringen. Det är inte bara lån med mycket låg ränta – två tredjedelar av diskontot – utan en del är direkta bidrag.

Hur har då utvecklingen av fiskerinäringen blivit efter 1978? Många fiskare har utnyttjat lånen. Den 30 juni 1986 redovisas att antalet utelöpande

fiskerilån var 1 240 och att den totala kapitalskulden uppgick till 145 milj. kr. Vid samma tidpunkt var kapitalskulden på fiskberedningslån 46 milj. kr. Därutöver redovisas 75 milj. kr. i lånegarantier till yrkesfisket.

Det som är oroande att konstatera i dag är den slagsida som yrkesfisket i Sverige fått. Västkustfisket är dominerande. Fiskeriverksamheten på ost- och sydkusten är betydligt blygsammare. Det är västkustfisket som toppar fördelningen vid utnyttjandet av fiskerilånen i både antal och kronor.

Om nu riksdagen skulle följa utskottets förslag att höja anslaget med nära 50 %, kommer detta också med största sannolikhet att innebära att slagsidan blir ännu större. Att Jens Eriksson är förespråkare för denna snedfördelning har jag viss förståelse för, men att representanter för de andra partierna följer efter är förvånansvärt.

Jag tror att det först måste till en attitydförändring hos fiskare på ost- och sydkusten. Det måste bli en satsning och en tro på framtiden för fisket hos fiskare på ost- och sydkusten. Denna förändring sker inte enbart med pengar, utan först måste fiskarnas inställning förändras.

Herr talman! Min uppfattning är att de medel som är upptagna i propositionen är väl avvägda i den situation vi har i dag, då budgeten är ansträngd och många andra saker får ställas åt sidan. Därför yrkar jag bifall till reservation nr 36.

I folkpartiets reservation 37 vill man höja bidraget till fiskevård med 700 000 kr. utöver regeringens förslag. Det är viktigt att nämna att det utöver reservationsanslaget 5 819 000 kr. för fiskevård också i anslaget för kalkning av sjöar – alltså försurningsanslaget – i miljö- och energidepartementets budget finns avsatt 2,7 milj. kr. just till utsättning av fisk och fiskevårdande åtgärder. Totalt är därför anslaget för fiskevård 8,5 milj. kr., och även detta anser jag är väl avvägt.

Därför, herr talman, yrkar jag avslag även på reservation 37 och i övrigt bifall till utskottets hemställan.

Anf. 49 JENS ERIKSSON (m) replik:

Herr talman! Jag tycker Kaj Larssons beskrivning haltar ganska mycket.

Visst är fiskerilånen fördelaktiga, och visst utgör en del bidrag till nyanskaffning av båtar, men om det inte var så skulle vi säkert ha haft det mycket sämre i dag. När Kaj Larsson sedan redovisar att det har utgått 1 240 fiskerilån, bevisar han ju bara att man har fått dela de små beloppen i så många delar att lånen har legat så lågt att de behöver höjas.

Han talar också om att fisket har slagsida och att det har fått tyngdpunkten på västkusten. Men så har det alltid varit, i alla tider.

Man uppmuntrar inte till framtidstro genom återhållsamhet och genom att pruta ned på olika områden. Här behövs verkliga insatser, om man skall komma någonstans. Det gör man inte med socialdemokraternas fiskeripolitik.

Anf. 50 KAJ LARSSON (s) replik:

Herr talman! I det svenska näringslivet finns det ingen annan näring som har så fördelaktiga lån som fiskerinäringen. Jag nämnde i mitt anförande att räntan är två tredjedelar av diskontot.

Jag har ingenting emot utan vill givetvis tvärtom arbeta för att fiskerinäringen går framåt, Jens Eriksson, men det som är oroande är fördelningen av lånen. Tittar man närmare på den, ser man att 40 % av fiskerilånen tillfaller västkusten och 60 % det övriga landet. Rättare sagt: 40 % tillfaller O-län. Det är också intressant att de lån som inte har beviljats till hälften faller på O-län.

Med andra ord: Om man skulle få ett större anslag så kommer det mera pengar till O-län, och följaktligen blir klyftan än större i yrkesfisket i Sverige.

Anf. 51 JENS ERIKSSON (m) replik:

Herr talman! Det är inte så underligt om 40 % av lånen går till västkusten, eftersom 50 % av fiskarna finns på västkusten, och en mycket större andel av den effektiva fiskeflottan. Då är det egentligen en liten fördelning.

Man kan ju inte bevilja lån till människor som inte vill låna och inte vill utveckla sig. Jag sade i mitt anförande att det nu förefaller finnas en ny vilja, åtminstone på sydkusten, att skaffa nya båtar, och därför behövs det utökade medel.

Jag tycker Kaj Larssons påståenden rimmar illa med verkligheten. De visar bara att västkusten inte alls har någon särskilt stor andel av fiskerilånen, men jag ser gärna en mycket bättre utveckling på ostkusten än vad som finns i dag.

Anf. 52 KAJ LARSSON (s) replik:

Herr talman! Det är riktigt att en förändring kanske kommer att ske på sydkusten, men ännu är tiden inte mogen. Jag sade i mitt anförande att en attitydförändring måste till, och det tar litet tid att ändra inställningen hos fiskarna på syd- och ostkusten. När den tidpunkten kommer tycker jag vi kan ta upp en diskussion om högre anslag, men i dag är tiden som sagt inte mogen.

Anf. 53 ANITA JOHANSSON (s):

Herr talman! Jag har begärt ordet för att något kommentera frågan om lån till fiskerinäringen, eftersom vi i riksdagens revisorer håller på att utreda den frågan.

Regeringen har alltså föreslagit att anslaget till lån till fiskerinäringen för budgetåret 1987/88 skall vara 35 milj. kr. Till min stora förvåning får jag läsa i betänkandet att det finns en majoritet för att öka anslaget med 15 milj. kr. Oppositionen finner motiveringen för höjning av anslaget övertygande. Men, herr talman, det gör inte jag, och inte heller riksdagens revisorer. Vi har låtit utreda lån och bidrag som administreras av fiskeristyrelsen, i Förstudie 10.

Villkoren för att få fiskerilån och fiskberedningslån följer förordningen om statligt stöd till yrkesfisket m. m., vars regler på olika punkter kan diskuteras. Bl. a. är räntevillkoren för fiskerilån och fiskberedningslån olika men mycket förmånliga för låntagarna. Vidare finns det för närvarande ingen klar bild av fiskebranschens, särskilt fiskberedningsindustrins, ekonomiska läge. En sådan bild är en nödvändig bakgrund till en diskussion om fortsatt statligt stöd till fiskberedningsbranschen och vilka villkor som därvid bör gälla.

Herr talman! Syftet med den granskning som riksdagens revisorer gjort är

att undersöka om administrationen av de aktuella stöden är effektiv samt att bedöma utvecklingstendenserna inom viss del av fiskerinäringen och om villkoren för stöden är anpassade till denna utveckling. Även om de statliga kostnaderna kan anses begränsade, har en granskning av stödet betydelse för fortsatta beslut om villkoren för stöd på detta område.

Vad som har framkommit i förstudien talar för att vi vid revisionen skall fullfölja granskningen, och detta beslutades enhälligt av riksdagens revisorer. Det är därför mycket anmärkningsvärt att en majoritet av oppositionspartierna nu har föreslagit en ökning av detta anslag med ytterligare 15 milj. kr.

Herr talman! Jag yrkar bifall till den socialdemokratiska reservationen 36 och förutsätter att riksdagens revisorers ledamöter röstar med den.

Anf. 54 JENS ERIKSSON (m) replik:

Herr talman! Jag känner till att det pågår en utredning. Anita Johansson, för jag har själv varit med och resonerat om fiskerilånen. Vad som kommer fram av utredningen återstår att se, men jag hoppas verkligen att det blir positivt för fisket.

Såvitt jag vet är fiskerilånen i dag otillräckliga. Man får bara låna en liten andel och inte för båtar som är äldre än 30 år. Under tiden som revisorerna utreder – och troligen kommer fram till att behovet av lån är större – anser jag liksom en majoritet av riksdagen att det är befogat att öka anslaget till dessa lån. Det ena utesluter inte det andra.

I den förstudie som riksdagsrevisorerna har gett ut står det att granskningen skall avgränsas till att avse administrationen av stödet och tillämpningen av förordningen om statligt stöd till yrkesfisket. Detta hindrar inte att fiskerilånen under tiden förbättras.

Anf. 55 LENNART BRUNANDER (c):

Herr talman! Kaj Larsson har talat om att höjningen av anslaget till fiskerilån är tokig, därför att det går för mycket pengar till västkusten. Motivet är väl i första hand en viss avundsjuka hos Kaj Larsson – jag tyckte inte att han förde fram några egentliga motiv.

Utskottet har i detta betänkande enhälligt sagt att man är bekymrad över att investeringslusten på Norrlandskusten har varit för liten. Enligt Kaj Larsson är den för liten också på syd- och ostkusten. Skall det bli möjligt att öka investeringarna där behövs det mera pengar, och det enda rimliga sättet att skapa den möjligheten är att utöva en viss påverkan.

Anita Johansson har sagt att lånen är alldeles för förmånliga för att få användas på samma sätt i fortsättningen. Den diskussionen förekom också förra året, och då föreslog regeringen att lånen inte skulle vara så förmånliga. Men riksdagsmajoriteten ansåg att de inte skulle ändras, eftersom det fanns motiv för att fisket skulle kunna få förmånliga lån.

Detta är inget hugskott från oppositionen, utan vi har länge ställt krav på att anslaget till fiskerilån skulle öka. Eftersom anslaget har legat på samma nivå så länge representerar det ett betydligt mindre belopp än när det infördes. Fiskeflottan behöver successivt förnyas – behoven är stora. Det är

därför glädjande att en majoritet i riksdagen nu har ställt sig bakom våra krav i detta avseende.

Jag yrkar bifall till utskottets hemställan i detta sammanhang.

Överläggningen i detta avsnitt var härmed avslutad.

Kammaren övergick till att fatta beslut i det förevarande ärendet.

Punkt 2

Mom. 2 (anslag till Bidrag till jordbrukets rationalisering, m. m.)

Först biträdades reservation 1 av Arne Andersson i Ljung m. fl. med 69 röster mot 43 för reservation 2 av Lars Ernestam och Bengt Rosén. 170 ledamöter avstod från att rösta.

Härefter bifölls utskottets hemställan med 178 röster mot 62 för reservation 1 av Arne Andersson i Ljung m. fl. 42 ledamöter avstod från att rösta.

Punkt 3

Mom. 2 (försäljning av mark från jordfonden)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 3 av Lars Ernestam och Bengt Rosén – bifölls med acklamation.

Punkt 4

Mom. 2 (kreditgarantiavgifter)

Utskottets hemställan bifölls med 153 röster mot 130 för reservation 4 av Håkan Strömberg m. fl.

Punkt 8

Mom. 1 (anslag till Främjande av rennäringen)

Utskottets hemställan bifölls med 154 röster mot 129 för reservation 5 av Håkan Strömberg m. fl.

Mom. 3 (åtgärder för lägre cesiumhalt i renkött)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 6 av Arne Andersson i Ljung m. fl. – bifölls med acklamation.

Punkt 9 (anslag till Statens jordbruksnämnd)

Utskottets hemställan bifölls med 250 röster mot 33 för reservation 7 av Karl Erik Olsson och Lennart Brunander.

Punkt 11

Mom. 4 och 6 (livsmedelssubventioner m. m.)

Först biträdades reservation 12 av Lennart Brunander och Karl-Anders Petersson med 33 röster mot 15 för reservation 15 av Jan Jennehag. 235 ledamöter avstod från att rösta.

Härefter biträdades reservation 10 av Lars Ernestam och Bengt Rosén med 44 röster mot 33 för reservation 12 av Lennart Brunander och Karl-Anders Petersson. 205 ledamöter avstod från att rösta.

Slutligen bifölls utskottets hemställan med 192 röster mot 55 för reserva-

tion 10 av Lars Ernestam och Bengt Rosén. 35 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 5 (låginkomstsatsning m. m. inom jordbruket)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 8 av Arne Andersson i Ljung m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 7 (samhällets delansvar för överskottsarealen)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 13 av Lennart Brunander och Karl-Anders Petersson – bifölls med acklamation.

Punkt 13

Mom. 4 och 5 (bidrag till permanent skördekadestydd m. m.)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 17 av Karl Erik Olsson m. fl. – bifölls med acklamation.

Punkt 14

Mom. 4 (en översyn av skogsvårdslagen)

Utskottets hemställan bifölls med 148 röster mot 135 för reservation 18 av Karl Erik Olsson m. fl.

Mom. 5 (skogsvårdslagens portalparagraf)

Utskottets hemställan bifölls med 268 röster mot 14 för reservation 19 av Jan Jennehag. 1 ledamot avstod från att rösta.

Mom. 6 (neddragning av skogsvårdsorganisationen m. m.)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 20 av Karl Erik Olsson och Lennart Brunander – bifölls med acklamation.

Mom. 7 b (säkerställandeprogram för de fjällnära skogarna, m. m.)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 21 av Lars Ernestam och Kerstin Gellerman – bifölls med acklamation.

Mom. 7 c (naturvårdsgräns för fjällskogar)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 22 av Karl Erik Olsson och Lennart Brunander – bifölls med acklamation.

Mom. 8 (urskogar m. m.)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 23 av Lars Ernestam och Kerstin Gellerman – bifölls med acklamation.

Punkt 16 (anslag till Skogsvårdsstyrelserna: Investeringar)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 24 av Arne Andersson i Ljung m. fl. – bifölls med acklamation.

Punkt 17

Mom. 2 (statsbidrag till skogsvård m. m.)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 25 av Arne Andersson i Ljung m. fl. i motsvarande del – bifölls med acklamation.

Mom. 3 (anslag till Bidrag till skogsvård m. m.)

Utskottets hemställan – som ställdes mot *dels* reservation 25 av Arne Andersson i Ljung m. fl. i motsvarande del, *dels* reservation 26 av Lars Ernestam och Kerstin Gellerman, *dels* reservation 27 av Karl Erik Olsson och Lennart Brunander – bifölls med acklamation.

Mom. 5 (lövdominerade skogar)

Utskottets hemställan bifölls med 266 röster mot 15 för reservation 28 av Jan Jennehag.

Mom. 6 (åtgärder som strider mot starka naturvårdsintressen)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 29 av Lars Ernestam och Kerstin Gellerman – bifölls med acklamation.

Mom. 9 (förbud mot skogsgödsling, m. m.)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 30 av Jan Jennehag – bifölls genom uppresning.

Punkt 18

Mom. 1 (anslag till Stöd till byggande av skogsvägar)

Utskottets hemställan – som ställdes mot *dels* reservation 31 av Arne Andersson i Ljung m. fl., *dels* reservation 32 av Lars Ernestam och Bengt Rosén, *dels* reservation 33 av Jan Jennehag – bifölls med acklamation.

Mom. 5 (vägar ovan skogsodlingsgränsen)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 34 av Karl Erik Olsson och Lennart Brunander – bifölls med acklamation.

Punkt 20 (anslag till Fiskeristyrelsen)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 35 av Lars Ernestam och Bengt Rosén – bifölls med acklamation.

Punkt 24

Mom. 1 (anslag till Lån till fiskerinäringen)

Utskottets hemställan bifölls med 151 röster mot 132 för reservation 36 av Håkan Strömberg m. fl.

Punkt 26 (anslag till Bidrag till fiskevård m. m.)

Utskottets hemställan bifölls med 239 röster mot 42 för reservation 37 av Lars Ernestam och Bengt Rosén. 1 ledamot avstod från att rösta.

Punkt 27

Mom. 3 (dricksvattenförsörjningen)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 38 av Karl Erik Olsson m. fl. – bifölls med acklamation.

Prot. 1986/87:124 **Punkt 31**
15 maj 1987

Bidrag till allmän sjukvård, m. m.

Mom. 1 (anslag till Bidrag till djurens hälso- och sjukvård)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 39 av Karl Erik Olsson m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 2 (en i hela landet arbetande veterinärorganisation)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 40 av Karl Erik Olsson m. fl. – bifölls med acklamation.

Övriga punkter och moment

Utskottets hemställan bifölls.

6 § På förslag av andre vice talmannen medgav kammaren att de ärenden som hann debatteras färdigt under återstoden av dagens sammanträde skulle företas till avgörande vid nästa arbetsplenium.

7 § Föredrogs

socialutskottets betänkande

1986/87:27 om bidrag till allmän sjukvård m. m. (prop. 1986/87:100 delvis).

Bidrag till allmän sjukvård, m. m.

Anf. 56 GÖTE JONSSON (m):

Herr talman! Det betänkande vi nu skall behandla berör en hel del viktiga frågor, och det innehåller bl. a. två betydelsefulla tillkännagivanden till regeringen. Det ena gäller specialistkompetens i den integrerade primärvården, det andra gäller läkemedelsmissbruk.

Jag vill börja med att nämna de moderata reservationer som är fogade vid betänkandet och yrkar bifall till dem. Det gäller reservationerna 3, 6 och 8.

I en av reservationerna yrkar vi på en minskning av statsbidraget till sjukvårdshuvudmännen. Vi har nämligen den principiella uppfattningen att den som har ansvaret för verksamheten också skall stå för kostnaderna. I detta fall ser vi det som naturligt att det sker en förändring av kostnadsansvaret mellan landstingen och staten.

Vi tar också upp frågan om invandrarkvinnornas rätt att välja kvinnlig gynekolog. Det är en utomordentligt viktig fråga för många invandrarkvinnor. Det är också en utomordentligt känslig fråga för dem utifrån den speciella tradition som många av dessa kvinnor har när det gäller familjerelationer, relationen kvinna–man osv. Vi tycker därför att det finns anledning att klart markera från riksdagens sida att invandrarkvinnorna skall ha möjlighet att välja kvinnlig gynekolog i de fall de behöver söka läkare. Jag beklagar att vi är ensamma om den reservationen.

En annan reservation gäller äldres tandhälsa och deras möjlighet att få en riktig vård hos tandläkare. Även den reservationen är vi ensamma om.

Vi vet att tandhälsan hos många äldre, som vårdas inom långvården eller

inom ramen för annan institutionell äldreomsorg, är låg och att de äldre lider av detta förhållande.³ Det finns därför anledning att mer aktivt försöka få till stånd en förbättring på detta område. Tandstatusen kan faktiskt påverka hela hälsotillståndet för en gammal människa.

Betänkandets huvudfråga gäller möjligheten att få kontakt med specialistkompetens inom den integrerade primärvården. Utskottsmajoriteten vill ge regeringen till känna att vi från riksdagens sida inte kan acceptera en försämring av specialistkompetensen i den integrerade primärvården. Det är många som upplever att det har blivit en försämring – inom gynekologin och inom barnhälsovården, för att ta två exempel. Vi tycker det är allvarligt om patienterna uppfattar det så, och ännu allvarligare är det när försämringen är ett faktum på många orter i vårt land. Det finns därför skäl för regeringen att verkligen påverka detta förhållande så att möjligheten för patienterna att få specialistkompetens inte försämras.

Det andra tillkännagivande som utskottsmajoriteten vill göra gäller behandlingen av läkemedelsmissbrukare. Alla är överens om att möjligheten att behandla läkemedelsmissbrukarna är begränsad och att detta är en eftersatt sektor inom hälso- och sjukvården. Utskottsmajoriteten vill nu ge regeringen till känna att regeringen snabbt bör överväga lämpliga åtgärder för att komma till rätta med problemet och undersöka på vilket sätt man skall kunna behandla läkemedelsmissbrukare och att också få till stånd lämpliga åtgärder för att nå läkemedelsmissbrukarna. Detta är ett stort problem för många.

Jag beklagar att socialdemokraterna inte har varit beredda att ställa upp när det gäller dessa två viktiga tillkännagivanden – dels specialistkompetensen inom primärvården; dels behovet av en mer aktiv insats av regeringen när det gäller möjligheten att behandla läkemedelsmissbrukare.

Herr talman! Med det anförda ber jag att få yrka avslag på de socialdemokratiska reservationerna 1 och 7 och bifall till de moderata reservationerna 3, 6 och 8.

I detta anförande instämde Gullan Lindblad (m).

Anf. 57 INGRID RONNE-BJÖRKQVIST (fp):

Herr talman! Jag skall koncentrera mitt inlägg till reservation nr 2, som handlar om vården av misshandlade kvinnor och barn.

När en patient med misstänkt hjärtinfarkt kommer till en akutmottagning finns väl utarbetade rutiner. Sjukvårdspersonalen känner igen symtomen, vet vad de kan betyda och vet hur de skall behandlas.

Vid skador på grund av våldsbrott finns inte den här kunskapen och lyhördheten för vad som kan ligga bakom just skadan. Man frågar sig sällan hur den uppkommit. Inte heller har personalen tillräcklig medicinsk utbildning för att kunna bedöma om det är en rimlig förklaring som ges till hur skadan uppkommit. Om misstanken väl har väckts att det här kan vara fråga om misshandel är osäkerheten stor om hur man bör gå vidare. Behandla själva skadan medicinskt är vi duktiga på, däremot är det sämre med förmågan att i journalen beskriva hur skadan ser ut. Om skadan dokumenteras dåligt i det akuta skedet skapas också ett dåligt underlag för

ett eventuellt rättsintyg. Och just här råder mycket stora brister. Vårdpersonalen vet ofta inte vilka lagar som gäller när det handlar om barn- och kvinnomisshandel och de vet inte vilka stödinsatser som finns att tillgå.

Då jag började inom sjukvården för 30 år sedan var barnmisshandel ett okänt begrepp. Vi upptäckte sällan att skador hade uppkommit genom våld från annan person. Skadorna klassades som barnolycksfall i journalen. I dag är vi litet bättre på att ställa diagnos. När det gäller kvinnomisshandel är det fortfarande bara en bråkdel av fallen som blir igenkända, när kvinnorna söker för skadorna. Bland skolbarnen orsakas ungefär en femtedel av de s. k. skololycksfallen av våldshandlingar mellan elever enligt bedömningar, där man noggrant registrerat och kartlagt alla skador.

Socialstyrelsen har startat en utredning angående misshandel av gamla människor i hemmet. I Svenska Dagbladet stod det att läsa för en tid sedan:

”Det finns ingen anledning att tro att misshandel av äldre skulle vara mindre vanligt i Sverige än i våra nordiska grannländer. Där har man börjat kartlägga problemet och kommit fram till skrämmande siffror, säger till TT byrådirektör Barbro Ottoson-Hindberg. — —

En svårighet i att komma åt problemet är att det ofta förnekas av såväl offer som gärningsman. De äldre känner starka skam- och skuld känslor därför att de ser våldet som att de har misslyckats med sina barn.

De är dessutom ofta beroende av sina barn och anhöriga och vågar inte klaga. Och när de försöker berätta blir de ofta inte trodda utan stämplade som förvirrade och glömska.”

När det gäller kvinnor, skolbarn och åldringar förbiser vi nästan alltid i dag inom sjukvården att skadan uppkommit genom misshandel. All erfarenhet visar att antalet misstänkta fall mångdubblas, när man lärt sig känna igen den här typen av skador och när man alltid vid s. k. olycksfall ställer frågan hur skadan uppkommit.

Det är också viktigt att den misshandlade erbjuds inläggning även om skadan i sig själv inte är så allvarlig att den motiverar sjukhusvård. Då kan man i lugn och ro komma till tals om vilka problem som finns och planera vilka stödåtgärder som är motiverade både för den som blivit utsatt för misshandel och för den som utövat misshandeln.

Inte minst måste man ta ställning till vilka behov barn som lever i en miljö av misshandel har. I dagarna har det stått ganska mycket om detta i tidningarna i samband med Rädda barnens konferens. Jag vill bl. a. hänvisa till forskaren Gunilla Larssons undersökning av 84 familjer där kvinnomisshandel har utövats. Det fanns 153 barn i familjerna. De flesta var under sju år, och det stora flertalet av dem hade tittat på när någon misshandlades. Två barn hade sett när mamman hade misshandlats till döds. Från andra undersökningar vet vi mycket väl att i sådana här familjer misshandlas också barnen ofta. Det är riktigt som Gunilla Larsson säger att dessa familjer blir en plantskola för misshandlare.

Riksdagen har tidigare beslutat att skador, som man söker för inom hälso- och sjukvården, skall registreras för att man skall få underlag för olycksförebyggande åtgärder, ungefär som det redan i dag fungerar inom företagshälsovården. Socialstyrelsen har nyligen fått i uppdrag att ta initiativ till den beslutade registreringen. Det medför att sannolikt många fler fall av

misshandel än tidigare kommer att upptäckas. För detta behövs en handlingsberedskap.

Tyvärr har alkoholkonsumtionen ökat de senaste åren – 80 % av våldsbrotten har samband med alkoholpåverkan. Ökningen av konsumtionen gör att antalet misshandelsfall förmodligen kommer att öka ytterligare.

Behovet är större än någonsin av förbättrad utbildning av vårdpersonalen och förbättrad vård av de misshandlade och deras anhöriga. Jag yrkar därför bifall till reservation nr 2. I övrigt yrkar jag bifall till utskottets hemställan.

Anf. 58 ROSA ÖSTH (c):

Herr talman! Till att börja med vill jag säga några ord om detta med specialisttjänster inom mödra- och barnhälsovården.

I dag läggs det allt fler och allt större uppgifter på primärvården. Det är inte bara så att barn- och mödrahälsovården integreras i primärvårdsverksamheten. Institutioner avvecklas undan för undan, inte minst inom psykiatrin, och det innebär att ansvar och arbete läggs över på primärvården. Mycket av det här förändringsarbetet är positivt. Det är riktigt att satsa på verksamheter som ligger nära de människor som berörs av dem. Men om primärvården skall ha en chans att möta alla behov måste det finnas tillgång till specialistresurser, det gäller inte minst inom barn- och mödrahälsovården. Det är något som vi från centern framhållit vid flera tillfällen, och därför är vi glada att den uppfattningen nu delas av en majoritet i utskottet.

I det här betänkandet behandlas också frågan om ett nationellt behandlingshem för tortyroffer. Det är en fråga som hänger samman med vår flyktingpolitik och som har tagits upp i en motion av Rune Backlund m. fl. centerpartister. Många av de flyktingar som kommer hit och som får stanna här har i sina hemländer utsatts för tortyr. Dagens tortyrmetoder är mer raffinerade än de som förekom tidigare och har som sitt främsta syfte att åstadkomma varaktiga psykologiska men. Det är metoder som är svåra att påvisa och de ger följder som är svåra att behandla.

I Köpenhamn finns det sedan några år ett behandlingscentrum för tortyroffer som har visat sig ge goda resultat och till vilket danska staten anslår medel. Ett liknande nationellt centrum är vi i behov av också i Sverige, i varje fall om vi vill göra anspråk på att ge gravt skadade flyktingar en bra vård. Enligt centerpartiets uppfattning skulle man kunna skapa ett behandlingscentrum genom att i samarbete med Röda korset vidareutveckla den försöksverksamhet som sedan drygt ett år tillbaka bedrivs vid Röda korsets sjukhus i Stockholm. Denna försöksverksamhet avses bli tvåårig. Där har man hunnit en bra bit på väg när det gäller att utveckla de mycket speciella vårdmetoder som det blir fråga om i det här sammanhanget. Det har visat sig att behovet är mycket stort och att köerna till behandling bara växer. Verksamheten har bekostats av Stockholms läns landsting, Röda korset samt Stockholms och Botkyrka kommuner. Försäkringskassan och Allmänna arvsfonden har också bidragit med en del pengar.

Eftersom vården av tortyroffer måste ses som en viktig del av flyktingpolitiken borde det enligt vår uppfattning vara staten som tar ansvar för verksamheten liksom staten har ett huvudansvar för flyktingpolitiken som helhet. Det lämpligaste skulle vara att den verksamhet som bedrivs vid Röda

korsets behandlingshem ges en möjlighet att fortsätta och bli permanent. Det kunnande och den erfarenhet man bygger upp där skulle också kunna komma andra landsting, som vill hjälpa de tortyroffer som finns på olika håll i landet, till del. Jag yrkar bifall till reservation nr 4.

Karin Israelsson har i en motion tagit upp frågan om screeningverksamhet för prostatacancer. Prostatacancer är den vanligaste cancerformen bland män i Sverige i dag och den vanligaste orsaken när män dör i cancer. Eftersom det är en sjukdom som ger ringa symtom i början, upptäcks den oftast alltför sent. I de fall då den upptäcks på ett tidigt stadium kan den ofta behandlas med gott resultat. Enligt vår uppfattning finns det mycket starka skäl som talar för en screeningverksamhet för att i ett tidigt skede spåra denna form av cancer. Det skulle främst gälla äldre män, men också vissa riskgrupper.

Sverige har ju varit ett föregångsland när det gäller att kartlägga effekterna av tidig upptäckt av bröstcancer. Dessa erfarenheter tillsammans med erfarenheterna från många års screeningverksamhet vid tidig upptäckt av livmoderhalscancer visar att en tidig upptäckt innebär vinster i fråga om ökad möjlighet till överlevnad för patienten. Jag ber att få yrka bifall till reservation 5.

När det gäller reservation 2 kan jag helt instämma i det som Ingrid Ronne-Björkqvist har anfört därvidlag.

Jag yrkar således bifall till reservationerna 2, 4 och 5 samt i övrigt bifall till utskottets hemställan.

Anf. 59 YVONNE SANDBERG-FRIES (s):

Herr talman! Som tidigare sagts från denna talarstol finns det två socialdemokratiska reservationer fogade till detta betänkande.

Reservation nr 1 avser enligt rubriken frågan om specialisttjänster inom mödra- och barnhälsovården. Enligt vår uppfattning handlar det egentligen inte om detta. När det gäller sakfrågan, dvs. frågan om behovet av specialisttjänster inom dessa vårdområden, finns det inga delade meningar. Det har också framgått av tidigare utskottsbetänkanden när majoriteten har varit annorlunda sammansatt och av regeringens propositioner på detta område.

Anledningen till att vi nu tvingats reservera oss är i stället att de borgerliga partierna och vpk inte vågar tilltro sjukvårdshuvudmännen förmågan att klara en integrering av mödra- och barnhälsovården i primärvården utan att det leder till försämringar i vården. Vi anser således att det inte behövs något tillkännagivande.

Reservation nr 7 är också en socialdemokratisk reservation. Den handlar om vård av läkemedelsberoende. Enligt vår mening väljer utskottsmajoriteten att slå in öppna dörrar även på den här punkten. Det finns ingen anledning att tro annat än att regeringen, vid beredningen av det betänkande som läkemedelskommittén inom kort lägger fram, också kommer att beakta frågan om åtgärder för att förbättra vården av de läkemedelsberoende.

Jag vill sedan göra några korta kommentarer till de övriga reservationer som har fogats till betänkandet.

När det gäller frågan om vården av misshandlade kvinnor och barn finns

det egentligen inte heller några delade meningar i sak. Majoritetens uppfattning är att detta är en angelägen fråga. Vi förutsätter att det arbete som har inletts fortsätter och att det inte stannar vid några enstaka insatser. Ansvar för att så skall bli fallet ligger dock i första hand på socialstyrelsen och andra berörda myndigheter.

Frågan om invandrarkvinnornas rätt till gynekolog har litet av samma karaktär över sig. I betänkandet 1985/86:16 har utskottet sagt att det enligt utskottets mening bör vara en strävan från sjukvårdshuvudmännens sida att bereda de kvinnor som så önskar möjlighet att bli undersökt av en kvinnlig gynekolog. Det är ett uttalande som vi upprepar. Enligt utskottsmajoritetens uppfattning behövs inte heller något tillkännagivande till regeringen i denna fråga.

Beträffande frågan om ett nationellt behandlingscentrum för tortyroffer vill vi inte nu förorda någon åtgärd från riksdagens sida. Orsakerna är två. Dels anser utskottsmajoriteten att det är viktigt att understryka det ansvar som åvilar samtliga sjukvårdshuvudmän i och med den organisation för flyktningmottagande som vi nu har, dels vill vi ta del av de erfarenheter som vunnits vid det centrum för tortyroffer som sedan hösten 1985 bedrivits i anslutning till Röda korsets sjukhus i Stockholm som en försöksverksamhet under två år.

Reservation nr 5 handlar om screeningverksamhet för prostatacancer. Utskottet vill avvakta ett bättre underlag i den frågan. En pilotundersökning förbereds t. ex. inom Östergötlands läns landsting. Vi vill dock framhålla vikten av att äldre män rutinemässigt undersöks i samband med att de av någon annan anledning ändå skall genomgå en läkarundersökning.

Frågan om äldre medborgares tandhälsa tas upp i reservation 6. Det är en mycket angelägen fråga som inte minst gäller de äldre människor som vistas på institutioner. Utskottet menar att den förbättrade tandhälsan som sedan ett antal år tillbaka kan noteras bland barn och ungdomar bör kunna ge möjlighet att utnyttja folktandvårdens resurser på andra områden.

Slutligen vill jag säga att moderaterna inte förnekar sig när det gäller att se till att landstingen får ekonomiska möjligheter att klara av alla de angelägna uppgifter vi kräver av dem. Moderaterna vill i sin reservation att anslaget till sjukvårdshuvudmännen skall minskas med 1 125 milj. kr. nästa år. På det sättet faller alla tjugiga sociala ambitioner som moderaterna har haft i reservationerna ihop som ett korthus.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservationerna nr 1 och 7 samt i övrigt bifall till utskottets hemställan.

Anf. 60 GÖTE JONSSON (m) replik:

Herr talman! Med anledning av det sista som sades vill jag bara fråga Yvonne Sandberg-Fries hur många korthus som faller samman inom vårdområdet på grund av socialdemokraternas besparingar när det gäller kommuner och landsting. Ge mig ett svar och försök inte att spela skenhelig! Den ena besparingen raserar korthus lika väl som den andra.

Anf. 61 YVONNE SANDBERG-FRIES (s) replik:

Herr talman! Jag kan konstatera att moderaternas besparingskrav innebär en besparing på 1 miljard mer än vad regeringen har föreslagit i budgetpropositionen. Det säger sig självt att 1 miljard kronor är en hel del pengar. Enligt beräkningar i en bilaga till långtidsutredningen kommer landstingen redan nästa år att ha ett stort underskott, på 3–4 miljarder kronor.

Anf. 62 GÖTE JONSSON (m) replik:

Herr talman! Jag konstaterar att socialdemokraterna har dragit in åtskilliga miljarder från kommuner och landsting under de senaste åren. Man har samtidigt aviserat nya indragningar såväl i budgetpropositionen som i kompletteringspropositionen. Socialdemokratisk politik leder till att många korthus rasar.

Anf. 63 YVONNE SANDBERG-FRIES (s) replik:

Herr talman! För mig förefaller det egendomligt att moderaterna enligt denna argumentation tycks tro att verksamheten skall bli bättre. Om moderaterna tycker att det är fel att regeringen drar in pengar från kommuner och landsting, borde de i konsekvensens namn i stället föreslå att kommuner och landsting skall få behålla mera av pengarna. De föreslår tvärtom ytterligare besparingar.

Andre vice talmannen anmälde att Göte Jonsson anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

(forts. prot. 127)

8 § Kammaren beslöt att ärendebehandlingen skulle fortsättas vid nästa arbetsplenium.

9 § Svar på fråga 1986/87:563 om planerna på indragning av viss professur i ögonsjukvård

Anf. 64 Utbildningsminister LENNART BODSTRÖM:

Herr talman! Margitta Edgren har frågat socialministern vilka initiativ hon ämnar ta för att en klinisk ögonprofessur i Malmö–Lund inte skall dras in.

Arbetet inom regeringen är så fördelat att det är jag som skall besvara frågan.

Vid universitetet i Lund finns två ordinarie professorer i oftalmiatrik. Den ena är placerad vid lasarettet i Lund och den andra vid Malmö allmänna sjukhus. Den senare tjänsten är vakant. Styrelsen för universitetet har föreslagit att tjänsten får ändrat ämnesinnehåll. Förslaget behandlas nu av universitets- och högskoleämbetet, och det är således ännu inte klart hur ämbetets förslag till regeringen kommer att se ut. Jag kommer på sedvanligt sätt att samråda med socialministern, innan ställning tas i denna fråga.

Anf. 65 MARGITTA EDGREN (fp):

Herr talman! Jag tackar för svaret.

Jag hade frågat socialministern, eftersom jag tycker att det skulle vara intressant att få veta hur man arbetar i en sådan här så att säga gränsöverskridande fråga.

Jag har frågat av två anledningar. För det första har ju riksdagen beslutat att vi skall ha utbildning av läkare i Lund och Malmö. Så länge detta beslut inte ändras måste vi väl ändå ha människor som ledare för utbildningen i anslutning till lokaliseringen.

För det andra, och det är enligt mitt sätt att se det allra viktigaste, kan man fråga vem som bryr sig om forskningen och den kliniska verksamhetens omfång och kvalitet. Jag har trott att en professur i spetsen för en verksamhet garanterar inte bara forskning av hög kvalitet utan också en patientvårdande verksamhet av hög kvalitet. Är detta en felaktig tro?

Så till omfånget på verksamheten inom oftalmologin i Sverige. Vi vet att det finns långa köer. Svenskar åker till Ryssland för att få löpande bands-behandling för vissa sjukdomar eller medfödda synfel. Vi har köer av gamla människor som behöver kataraktkirurgi, ett ingrepp som ger en gammal människa en högre livskvalitet. Men de gamla får köa. Det forskas inom området. Vi kommer att kunna bota fler och fler, och köerna kommer att bli längre. Socialministern har satsat 70 milj. kr. extra för att bekämpa köerna inom ögonområdet. Det är alltså ett prioriterat område, eftersom behoven är stora – och behandlingsmetoder finns.

Hur kan man då bara fundera på att dra in en klinisk professur i Malmö och göra den till en professur i klinisk immunologi? Det finns fog för texten i min fråga. Man kan undra, och många gamla människor har ringt och frågat mig. Innehållet har varit ungefär detta: Vet inte den ena handen vad den andra gör?

Överläggningen var härmed avslutad.

10 § Svar på fråga 1986/87:586 om villkoren för statsbidrag till vissa fristående skolor

Anf. 66 Utbildningsminister LENNART BODSTRÖM:

Herr talman! Kerstin Keen har frågat mig om jag anser att statsbidrag kan utgå till de båda gymnasierna Sigrid Rudebecks gymnasium och Göteborgs högre samskola om Göteborgs kommun betalar terminsavgifterna för de Göteborgselever som går i skolorna. Frågan är föranledd av vad som sagts i ett TV-program i vilket jag medverkade.

I hösten 1984 beslöt riksdagen (prop. 1983/84:118, UbU 27, rskr. 366) om ett nytt statsbidragssystem för fristående skolor på gymnasial nivå. Beslutet innebar bl. a. att de berörda skolorna varken till sin pedagogik eller sitt utbildningsinnehåll ansågs skilja sig tillräckligt mycket från den allmänna gymnasieskolan för att uppfylla kriterierna som fristående skolor. Statsbidrag till skolorna skulle därför trappas ned fr. o. m. läsåret 1988/89.

Frågan om statsbidrag till de aktuella skolorna behandlades av riksdagen

**Prot. 1986/87:124
15 maj 1987**

Om villkoren för statsbidrag till vissa fristående skolor

Om villkoren för statsbidrag till vissa fristående skolor

även vid årets riksmöte. Utskottsmajoritetens talesman konstaterade därvid att ingenting nytt har framkommit som kan utgöra skäl för en debatt i frågan, utan det bör ankomma på Göteborgs kommun att inplacera de två skolorna i sin kommunala verksamhet. Riksdagens beslut blev också att redan fattat beslut skall fullföljas.

Mitt uttalande i TV-programmet Svar direkt den 31 mars 1987 innebär att ett inordnande av skolornas elever i Göteborgs gymnasieskoleorganisation medför att eleverna tas in i gymnasieskolan på vanligt sätt, att de slipper att betala elevavgifter samt att staten betalar statsbidrag till deras utbildning på samma sätt som till övrig utbildning i gymnasieskolan.

Anf. 67 KERSTIN KEEN (fp):

Herr talman! Jag ber att få tacka utbildningsministern för svaret på min fråga, vilket egentligen var det som jag hade väntat.

Utbildningsministern hänvisar till beslutet både våren 1984 – för det var faktiskt då det skedde – och till debatten och beslutet här i april i år.

Men nu är det faktiskt så, att riksdagen bara kan besluta om det som den har beslutat om, nämligen om en avveckling av statsbidraget. Riksdagen kan inte besluta om kommunaliseringen av skolorna. Göteborgs kommun har också flera gånger diskuterat hur det skall gå till. Det finns nu en stor risk för att någon av dessa skolor kommer att leva vidare som en rent privat skola, dvs. en skola utan statsbidrag och utan intagning via Göteborgs intagningsnämnd samt med mycket höga terminsavgifter. Ingen i denna riksdag, allra minst socialdemokraterna själva, kan vara intresserad av en sådan utveckling. Då skulle det verkligen bli tal om segregation och privatisering.

Redan 1984, när frågan diskuterades, föreslog Alexander Chrisopoulos att staten skulle gå in och hjälpa till, om det skulle bli en inordning i den kommunala skolverksamheten. Det här kommer nämligen att bli ganska dyrt för Göteborgs kommun. Göteborgs kommun har räknat ut att kommunen redan nu kommer att få betala ungefär 7 milj. kr. mer om skolorna på något sätt – eller rättare sagt eleverna – inordnas i skolverksamheten. Skall skolorna inordnas måste faktiskt fastigheter och allt annat juridiskt-ekonomiskt lösas, och det kan inte riksdagen besluta om. Därför frågar jag utbildningsministern: Är utbildningsministern beredd att hjälpa Göteborgs kommun att ekonomiskt klara av att kommunalisera skolorna?

Anf. 68 Utbildningsminister LENNART BODSTRÖM:

Herr talman! Jag har förklarat, att om Göteborgs kommun övertar ansvaret för de här skolorna, kommer kommunen att få exakt samma bidrag som kommunen får till övriga elever som går i kommunens skolor. Att ge ett särskilt stort bidrag till de här eleverna är omöjligt. Bidraget kommer att utgå enligt de regler som gäller för Göteborg och för rikets övriga kommuner.

Anf. 69 KERSTIN KEEN (fp):

Herr talman! Om Göteborgs kommun bara får exakt samma bidrag som förut till lärarlöner och annat – det bidraget kan man naturligtvis räkna med – innebär detta konkret att de pengar som Göteborgs kommun för närvarande ger till elever måste delas på fler elever. Det anmärkningsvärda är kanske,

sett från statens synpunkt, att Göteborgs kommun ständigt i verksamhetsanslag bara har gett ungefär 5 000 kr. per elev i dessa skolor och 12 000 kr. till alla andra elever. Detta betyder att man faktiskt måste öka sina skolkostnader med ungefär 600 gånger 12 000 kr. Det var det som jag undrade om utbildningsministern var beredd att hjälpa Göteborg med. Annars måste samma summa fördelas på fler elever, för eleverna skall ha plats i skolorna.

Anf. 70 Utbildningsminister LENNART BODSTRÖM:

Herr talman! Jag tycker att det verkar som om det råder enighet mellan Kerstin Keen och mig om att det kanske blir en merkostnad för Göteborgs kommun, om man till dessa elever skall betala samma belopp som man betalar till övriga elever i kommunens skolor. Men jag har svårt att se det orättvisa i detta.

Överläggningen var härmed avslutad.

11 § Svar på fråga 1986/87:577 om ut- och ombyggnad av väg E 66

Anf. 71 Kommunikationsminister SVEN HULTERSTRÖM:

Herr talman! Lennart Alsén har frågat mig om jag är beredd att medverka till att om- och utbyggnad av E 66 prioriteras på så sätt att tidigare planerade projekt med byggstart 1988–1989 ej flyttas framåt i tiden.

Byggandet av statliga vägar sker enligt fastställda flerårsplaner. Dessa planer tas fram i en decentraliserad planerings- och beslutsprocess där det lokala och regionala inflytandet är stort.

Lennart Alsén syftar i sin fråga på den revidering av gällande flerårsplaner som för närvarande pågår. Detta arbete har nu fortskridit så långt att vägverket upprättat ett förslag till flerårsplan för byggande av riksvägar under perioden 1988–1997. Vägverkets förslag är upprättat med utgångspunkt i de prioriterade objektslistor som tagits fram av länen.

Förslaget kommer att remissbehandlas genom länsstyrelsernas försorg under tiden maj–oktober för att därefter revideras och fastställas av vägverket vid årsskiftet 1987–1988. Vägverkets beslut kan överklagas till regeringen.

Jag har inte för avsikt att frånga denna av riksdagen beslutade ordning för vägplaneringen.

Anf. 72 ANDRE VICE TALMANNEN:

Eftersom Lennart Alsén har anmält att han är förhindrad att delta i riksdagens arbete i dag, har jag medgett Ingrid Hasselström Nyvall att ta emot kommunikationsministerns svar.

Anf. 73 INGRID HASSELSTRÖM NYVALL (fp):

Herr talman! På Lennart Alséns vägnar tackar jag kommunikationsministern för svaret.

För oss som bor i sydöstra Sverige är frågan om E 66:ans upprustning ett alltid lika aktuellt problem. Vad som föranlett Lennart Alséns fråga nu är att

ett flertal projekt, bl. a. två viktiga delar i Blekinge med planerad byggstart 1988–1989, flyttats framåt i tiden fyra fem år. För Kalmar län sker också förskjutningar med samma tidsperspektiv.

Samtidigt nås vi av uppgifter om den fortsatta befolkningsminskningen i regionen. Blekinges befolkning minskade med 239 personer första kvartalet i år, den högsta siffran i landet.

Utbildning och kommunikationer är två förutsättningar för att näringslivet skall expandera – i sin tur en förutsättning för en regions överlevnad.

Utbildningsinsatserna i sydost växer för närvarande, vilket är mycket glädjande. Nu får kommunikationerna inte bli en bromskloss. Våra tre viktigaste näringsgrenar – industri, turism och jordbruk – behöver den pulsåder som E 66 kan bli, inte minst om en fast förbindelse över Öresund, som tas upp i en annan fråga i dag, blir verklighet.

Samarbetet mellan länen från Malmöhus till Östergötland, som bl. a. resulterat i publikationen "Nu satsar vi på vägen till framgång", har som målsättning att en första utbyggnad för hela E 66 skall vara klar före år 2000.

Jag tror inte Lennart Alsén tänkt sig att vi skall frånga den av riksdagen beslutade ordningen för vägplaneringen, men jag vill ändå fråga kommunikationsministern om han är beredd att under de kommande årens budgetarbete stödja målsättningen att E 66:an skall upprustas före år 2000.

Anf. 74 Kommunikationsminister SVEN HULTERSTRÖM:

Herr talman! Det råder inte några delade meningar om angelägenheten av att en hel del av dessa vägobjekt som man talar om kommer till utförande. Vad som sker i denna planeringsomgång är att det inte bara i de här delarna av landet utan också i andra delar av landet blir förskjutningar i tidsplanerna beroende på att man utgår från en något lägre årlig medelstilledning än vad man hade i den förra planen.

Men vi vet av erfarenhet att när man har så långa tidsperioder som fram till år 2000, varierar väganslagen ganska mycket över tiden beroende på vad riksdagen beslutar om. Därför tror jag inte att man i denna planeringsomgång, även om den är viktig, skall ta alltför bokstavligt på projekt som ligger några år fram i planeringen. Det kan bli förändringar, i varje fall om riksdagen beslutar att öka väganslagen generellt.

Anf. 75 INGRID HASSELSTRÖM NYVALL (fp):

Herr talman! Det som har oroat oss, både i Blekinge län och i Kalmar län, är att det ser ut som om vi skulle få ett vakuum på minst två tre år. Vi är då rädda för att detta vakuum förskjuts ytterligare. Vi ser ju också att medelstilledningen är väsentligt minskad. En viljeinriktning har kommit till uttryck när det gäller skogslänen om bärighetshöjande åtgärder, och vi hoppas på att man också för den här regionen i sydost, som håller på att utarmas, skall kunna uttala motsvarande viljeinriktning.

Överläggningen var härmed avslutad.

12 § Svar på fråga 1986/87:578 om miljökonsekvenserna av en fast bilförbindelse mellan Malmö och Köpenhamn

Prot. 1986/87:124
15 maj 1987

Anf. 76 Kommunikationsminister SVEN HULTERSTRÖM:

Herr talman! Kjell-Arne Welin har frågat mig om regeringen inte är intresserad av bredaste möjliga beslutsunderlag, bl. a. miljökonsekvenserna, vid ställningstagandet till en fast förbindelse mellan Malmö och Köpenhamn. Enligt Welin har länsstyrelsen i Malmöhus län inte till kommunikationsdepartementet överlämnat visst material som belyser miljökonsekvenserna tillsammans med annat material.

De pågående studierna av olika miljöfrågor som aktualiseras i samband med tillkomsten av fasta förbindelser över Öresund är omfattande och syftar till att så fullständigt som möjligt beskriva och värdera dessa. Naturvårdsenheten vid länsstyrelsen i Malmö har redan från början informerats om uppläggningsarbetet och delges successivt framkommande resultat för synpunkter och diskussion.

Det material som Kjell-Arne Welin syftar på finns givetvis i sin helhet tillgängligt i sammanhanget. Att det inte bifogades helt annat material som länsstyrelsen överlämnat direkt till svenska Öresundsdelegationen saknar alltså praktisk betydelse.

Anf. 77 KJELL-ARNE WELIN (fp):

Herr talman! Jag vill tacka kommunikationsministern för svaret. Det är ett utomordentligt bra svar.

Men det är ju inte alldeles bra att man skall hamna i sådan situation som gjorde att jag var tvungen att ställa frågan. Man är i södra Sverige mycket orolig när det gäller vilka miljökonsekvenser en fast förbindelse egentligen innebär. Det hela blir inte bättre av att Lennart Johansson säger till radions nyhetsredaktion att man inte har beställt ett sådant material. Det får inte råda något tvivel om att kommunikationsdepartementet och regeringen är mycket intresserade av att man får ett så brett underlag som möjligt när det gäller miljökonsekvenserna i händelse av att man bygger en fast förbindelse.

Jag måste emellertid säga att jag är utomordentligt tillfredsställd med svaret, och jag tackar alltså för det. Men jag vill gärna att man i framtiden inte skapar sådan ovisshet som den här situationen föranledde.

Överläggningen var härmed avslutad.

13 § Svar på frågorna 1986/87:572 och 573 om mötes- och yttrandefriheten

Anf. 78 Justitieminister STEN WICKBOM:

Herr talman! Berit Löfstedt och Inga-Britt Johansson har båda frågat mig om jag avser att vidta några åtgärder mot den allt vanligare begränsning i mötesfriheten som ligger i att politiska partier och andra organisationer inte får tillåtelse att hålla möten på inomhustorg och i affärscentra som ägs av privata näringsidkare.

Om miljökonsekvenserna av en fast bilförbindelse mellan Malmö och Köpenhamn

Om mötes- och yttrandefriheten

Jag besvarar därför frågorna i ett sammanhang.

Enligt regeringsformen är varje medborgare gentemot det allmänna tillförsäkrad mötesfrihet, dvs. frihet att bl. a. anordna och bevista allmänna sammankomster.

Enligt lagen (1956:618) om allmänna sammankomster krävs det tillstånd av polisen för att hålla ett möte på en allmän plats, men tillstånd får vägras bara om det är nödvändigt med hänsyn till trafiken eller den allmänna ordningen. Om den allmänna plats där mötet är avsett att hållas är i privat ägo, krävs också samtycke från fastighetsägaren.

Det skydd som regeringsformen ger mötesfriheten liksom flertalet andra fri- och rättigheter gäller enbart gentemot det allmänna. Det strider alltså inte mot den grundlagsstadgade mötesfriheten att en fastighetsägare förbjuder någon att hålla ett möte på sin mark.

Enlig min mening innebär det emellertid en olycklig utveckling om privata fastighetsägare i ökad utsträckning kan förhindra olika opinionsgrupper att föra fram sina budskap på innetorg och liknande platser. Jag anser att detta är en från demokratisk synpunkt viktig fråga.

Ordningsstadgutredningen har i sitt huvudbetänkande (SOU 1985:24) år 1985 tagit upp spörsmålet om de privatägda innetorgens status men inte föreslagit något avsteg från det nuvarande kravet på samtycke från fastighetsägaren för att få hålla möten på sådana platser. Vid remissbehandlingen av betänkandet har bara någon enstaka instans berört frågan men inte ansett att man behöver göra något åt den.

Jag har därför inte i det betänkandet eller remissyttrandet något underlag för en lagändring. Om den fortsatta utvecklingen ger anledning till det, är jag emellertid beredd att överväga vad som behöver göras för att komma till rätta med det problem som Berit Löfstedt och Inga-Britt Johansson har tagit upp.

Anf. 79 BERIT LÖFSTEDT (s):

Herr talman! Inledningsvis vill jag tacka justitieministern för svaret på min fråga. Jag vill också säga att jag självfallet inser att de juridiska aspekterna på den fråga jag ställt är ganska komplicerade.

I en demokrati är det fria ordet grundläggande. Självfallet, det behöver naturligtvis egentligen inte sägas.

När vi nu emellertid har en situation då torg och affärscentra i ökande utsträckning ägs av privata intressen, har detta kommit att utgöra en begränsning för det fria ordet. Särskilt politiska organisationer har nämligen på flera ställen mött svårigheter när de ansökt om mötestillstånd eller blivit direkt nekade.

I Linköping har vi ett affärscentrum med inomhustorg i en stadsdel med flera tusen invånare. Detta centrum ägs av ett försäkringsbolag. Den socialdemokratiska föreningen har begärt att få hålla möten och ställa upp en utställning på detta torg och nekats. Rent principiellt skall vi inte ha någon politisk verksamhet i våra lokaler, säger man. Detta tycker jag är orimligt, inte bara för den berörda föreningens vidkommande utan också just principiellt.

Polisen ger mötestillstånd utifrån ordningshänsyn. Detta försäkringsbolag vill veta vilka åsikter som skall föras fram när man tar ställning till tillstånd.

Sådant här, som jag nu nämnt, skulle kunna leda till att vi fick återgå till att ha möten i vägkorsningar och skogsbackar, som på 30-talet.

Det förtjänar också att nämnas i den här debatten, tycker jag, att Folkets hus-rörelsen alltid varit mån om att släppa in alla åsiktsriktningar i sina lokaler, även sådana som kraftigt agiterat mot arbetarrörelsen. Det är bedrövligt att näringslivet inte orkar vara lika vidsynt.

Till slut vill jag vädja till justitieministern att verkligen anstränga sig för att komma fram till en bra lösning till skydd för det fria ordet. Problemet är av principiellt mycket allvarlig art. Jag påstår bestämt att någonting behöver göras.

Anf. 80 INGA-BRITT JOHANSSON (s):

Herr talman! Även jag tackar för svaret på frågan. Jag vill belysa min fråga med en liten berättelse.

I höstas lyckades vi i min socialdemokratiska stadsdelsförening få tillstånd att hålla ett möte på torget i vårt affärscentrum. Vi var naturligtvis mycket glada men också mycket förvånade över att det hade lyckats. Förklaringen kom när vi startade på lördagsmorgonen. Vi höll på att bli utslängda av ABAB-vakterna som fått information om att vi skulle ha ett litet lottstånd eller något liknande. Det var samma vakter som för övrigt har order om att förhindra att flygblad och liknande delas ut inne på torget. Något torgmöte hade det alltså aldrig varit meningen att vi skulle få hålla. Nåväl, efter några upprörda kontakter, även med försäkringsbolaget, fick vi stanna kvar den här gången. Men vi fick också besked om att det inte skulle bli någon mer gång, för då skulle de, som de sade, bli tvungna att släppa in även övriga partier. Och självfallet skulle de göra det.

Affärsidkarna på torget tycker att det är bra med aktiviteter så att det kommer in fler människor. Berörd företagarförening på torget brukar för övrigt vid varje valrörelse bjuda in och sköta arrangemangen för samtliga riksdagspartier, men då utomhus, eftersom det är sommar. Det har alltså inte varit aktuellt att ha dessa möten inomhus tidigare. Men de har i vart fall tydligen ingenting emot politiska organisationer.

Publiken som rörde sig inne på torget tyckte att det var trevligt att möta sina egna politiker en vanlig lördag, och de stannade gärna för att ta en kopp kaffe och plocka åt sig litet material. De enda som var missnöjda var beslutsfattarna, ägarna, som inte har någon annan verksamhet på torget; de äger bara torget.

Den här typen av mötesförbud får politik att framstå som något fult som skall skuffas undan till de vägskäl och skogsbackar som Berit Löfstedt tidigare talade om. Det är en inskränkning i mötes- och yttrandefriheten som inte är värdig ett demokratiskt land. Det är självfallet så att man måste ha någon form av tillståndsgivning och regler för verksamheten, men den måste utgå från den allmänna ordningen. Även jag har alltså uppfattningen att det är viktigt att man snabbt gör något åt denna fråga.

Anf. 81 Justitieminister STEN WICKBOM:

Herr talman! Jag är litet förvånad över att frågeställarna inte uppfattar det som jag har sagt mer positivt än vad de gör. Mitt svar är i själva verket en

*Om tillgodoseende av
de psykiskt utveck-
lingsstördas lagliga
rättigheter*

mycket tydlig signal, att om de privata fastighetsägarna inte hanterat dessa frågor på ett omdömesgillt sätt måste vi överväga en lagstiftning, och det kan varken de eller andra vara betjänta av.

Anf. 82 BERIT LÖFSTEDT (s):

Herr talman! Jo, justitieministern, jag uppfattade justitieministerns emfas i svaret, och jag tackar för den. Det kanske jag skulle ha gjort redan i inledningsvis. Jag ville bara bidra till att höja temperaturen när det gäller denna fråga. Men jag tackar verkligen för emfasen i svaret, och jag förstod den.

Anf. 83 INGA-BRITT JOHANSSON (s):

Herr talman! Jag ville gärna bidra till att förtydliga varför det är nödvändigt med justitieministerns understrykande. Därmed är även jag nöjd med justitieministerns inställning.

Överläggningen var härmed avslutad.

14 § Svar på fråga 1986/87:580 om tillgodoseende av de psykiskt utvecklingsstördas lagliga rättigheter

Anf. 84 Statsrådet BENGT LINDQVIST:

Herr talman! Margareta Mörck har frågat socialministern vilka åtgärder hon ämnar vidta för att de utvecklingsstörda skall få sina lagliga rättigheter tillgodosedda.

Frågan har överlämnats till mig.

Lagen om särskilda omsorger för psykiskt utvecklingsstörda m. fl. som trädde i kraft den 1 juli 1986 innebär en avsevärd förstärkning av den enskildes rättssäkerhet genom att domstol och inte förvaltningsmyndighet svarar för överprövningen när det gäller beslut om särskilda omsorger.

Av stor betydelse ur rättssäkerhetssynpunkt är dessutom att lagen så tydligt anger de särskilda omsorger som den psykiskt utvecklingsstörde har rätt att erhålla.

Jag vill här markera landstingens ansvar när det gäller de utvecklingsstörda rätt till särskilda omsorger.

Under den tid som gått sedan lagens ikraftträdande har ett antal länsrättsdomar avkunnats. Några av dem har överklagats hos kammarrätten.

Jag anser att det ännu är för tidigt att dra några definitiva slutsatser av domarna då lagen ännu är relativt ny och rättspraxis håller på att utvecklas.

Jag vet att socialstyrelsen som tillsynsmyndighet ingående följer utvecklingen av lagens tillämpning, vilket också sker i socialdepartementet.

Mot den här bakgrunden är jag inte beredd att i nuvarande läge vidta några åtgärder på området.

Anf. 85 MARGARETA MÖRCK (fp):

Herr talman! Jag tackar statsrådet Bengt Lindqvist för svaret.

Den nya omsorgslagen ger alltså de psykiskt utvecklingsstörda rätt till

särskilda omsorger som skall anpassas till vars och ens individuella behov. Lagen ger också de berörda rätt att klaga när landstingen inte uppfyller behoven, och det är bra.

När man studerar de besvärssärenden som hittills behandlats runt om i landet kan man konstatera att drygt hälften av dessa bifalls av länsrätterna. Det gäller då främst omsorger som inte kostar så mycket och som därför borde vara självklara, t. ex. korttidsvård.

I de fall besvären avslås hänvisar länsrätterna till att landstingen uppger sig för närvarande inte ha resurser för att tillgodose de i och för sig berättigade kraven. Visserligen uttalades det i propositionen, som föregick lagen, att länsrätterna måste ta rimlig hänsyn till landstingens ekonomi. Men det saknas anvisningar om hur långt denna hänsyn skall sträcka sig. Det är också märkligt att flera landsting uppges ha oförändrade ekonomiska ramar för omsorgsverksamheten, trots att den nya lagen rimligen måste medföra ökade kostnader. Denna verksamhet utgör dessutom en liten del av landstingens totala budget. Men det är inte enbart fråga om bristande ekonomiska resurser utan ofta verkar det som om det saknades god vilja. Det kan inte vara orimligt att t. ex. ordna nattlig tillsyn till en enda elev ytterligare när det finns hundratals anställda totalt.

Staten kan inte påverka landstingens ekonomiska beslut, men jag undrar om det inte finns möjligheter att via socialstyrelsen ge anvisningar eller något slags rekommendation till landstingen hur de bör prioritera inom sina ramar.

Anf. 86 Statsrådet BENGT LINDQVIST:

Herr talman! Jag tror att Margareta Mörck och jag i allt väsentligt är överens om lagens betydelse och om vikten av att den slår igenom i arbetet och verksamheten för de utvecklingsstörda. Riksdagen har naturligtvis med det beslut som fattades förra våren avsett att de utvecklingsstördas liv och livssituation skall prioriteras. Det är också skälet till att lagen har fått en så konkret utformning.

Det är emellertid också rimligt att man, vid en så pass omfattande omstrukturering som det gäller, ger landstingen en smula tid för att planera, för att vidta åtgärder och för att rekrytera den personal som behövs. Mot denna bakgrund tycker jag inte att det är så underligt om vi i detta läge inte kan gå fram riktigt så fort som vi i och för sig med hänsyn till behoven skulle vilja göra.

Jag tycker också att det är viktigt att påpeka att rättspraxis behöver utvecklas, vilket innebär att de som överprövar landstingens ställningstaganden i länsrätter och i kammarrätter lär sig mer om de utvecklingsstördas situation och om lagens innebörd och att det utvecklas en kunskap under tiden.

Vi skall också med tillsynsinstrumentet från socialstyrelsen och med aktiv uppföljning från socialdepartementet bevaka att de intentioner som så klart uttrycks i lagen verkligen kommer till uttryck i praktisk handling.

Anf. 87 MARGARETA MÖRCK (fp):

Herr talman! Jag vill då säga till statsrådet Bengt Lindqvist att jag tycker att det som görs är positivt. Vi är överens om hur betydelsefullt det är att man

Prot. 1986/87:124
15 maj 1987

*Om tillgodoseende av
de psykiskt utveck-
lingsstördas lagliga
rättigheter*

följer upp vad som händer och det är mycket positivt att både socialstyrelsen och socialdepartementet följer utvecklingen. Men jag vill ytterligare understryka att det trots allt är ett fåtal personer det gäller, och det är inte heller fråga om någon större ekonomisk belastning för landstingen. Det gäller ett fåtal individer, men kanske är det de svagaste i samhället. De måste få större delen av våra gemensamma resurser.

Överläggningen var härmed avslutad.

15 § Anmäldes och bordlades

Proposition

1986/87:159 Vissa utgångspunkter för energisystemets omställning

16 § Anmäldes och bordlades

Konstitutionsutskottets betänkanden

1986/87:31 Anvisning av medel på tilläggsbudget II till statsbudgeten för budgetåret 1986/87 för riksdagens ombudsmän, m. m. (förs. 1986/87:17)

1986/87:32 Anslag på tilläggsbudget II till statsbudgeten för budgetåret 1986/87 till allmänna val (prop. 1986/87:109 delvis)

1986/87:33 Granskning av statsrådets tjänsteutövning och regeringsärendenas handläggning

Finansutskottets betänkande

1986/87:27 Fortsatt valutareglering, m. m. (prop. 1986/87:123)

Skatteutskottets betänkanden

1986/87:38 Vissa internationella skattefrågor

1986/87:44 Ändrade förlustavdragsregler för vissa bostadsföretag (prop. 1986/87:119)

1986/87:46 Vissa justeringar av reglerna för lagervärdering (prop. 1986/87:132)

1986/87:49 Inskränkt skattskyldighet för vissa stiftelser m. fl. (prop. 1986/87:152)

Justitieukskottets betänkanden

1986/87:31 Ändring i rättegångsbalken m. m. (tingsrättsförfarandet) (prop. 1986/87:89)

1986/87:32 Kontraktsvård m. m. (prop. 1986/87:106)

Utrikesutskottets betänkanden

1986/87:15 Sveriges relationer till Israel

1986/87:18 Sveriges förhållande till EG

1986/87:20 Förbud mot handel med Sydafrika och Namibia (prop. 1986/87:110) samt svenska företags verksamhet i Sydafrika och Namibia (skr. 1986/87:70)

Kulturutskottets betänkanden
1986/87:15 Kulturminnesvård (prop. 1986/87:100 delvis)
1986/87:23 Uppskov med behandlingen av vissa ärenden

Prot. 1986/87:124
15 maj 1987

Trafikutskottets betänkanden
1986/87:22 Ändringar i väglagen och lagen om enskilda vägar (prop. 1985/86:118)
1986/87:23 Anslag till Transportstöd för Gotland (prop. 1986/87:100 delvis)
1986/87:24 Anslag till SMHI och vissa andra institut (prop. 1986/87:100 delvis)
1986/87:25 Luftfart (prop. 1986/87:100 delvis)

Arbetsmarknadsutskottets betänkande
1986/87:17 Överprövning i personalärenden (prop. 1986/87:84)

Bostadsutskottets betänkanden
1986/87:16 Bostäder åt unga (prop. 1986/87:93 delvis)
1986/87:17 Anslag till bostadsdepartementet m. m. (prop. 1986/87:93 delvis och 1986/87:100 delvis)
1986/87:18 Anslag till länsstyrelserna m. m. (prop. 1986/87:100 delvis)

17 § Kammaren åtskildes kl. 14.36.

In fidem

SUNE K. JOHANSSON

/Olof Marcusson